

TUHUN VAHA CHA NI TAA RA CHAHNU JUAAN

Rai ndicha cuu ra cahan tuhun Ndioo

1 Nda ni xihna cuii ña ta quetuvi ñuhun ñuñivi, ta ni vii iyo ra cahan tuhun yoso cuhva iyo ra Ndioo. Iyo ra chi ra Ndioo quivi can, ta Ndioo cuu tahan ra. ²Iyo ra chi ra Ndioo nda ni xihna cuii, ³ta ni savaha ra ndihi cuii cha iyo. ⁴Maan ra ni savaha cha iyo ndito ndihi cuii cha iyo. Chacan cuu cha iyo cha chini tuni chi ñivi ñuñivi cuenda ra Ndioo, vati racan cuu sava ni ta cua iin ñuhun ndichin. ⁵Queta tuhun cuenda maan ra nu iyo ñivi ndacu ndavaha ni, soco ña nituni ini ñi yoso cuhva iyo ra.

⁶Ni chacoo iin rai nani Juaan. Tava tiñu ra Ndioo chi ra, ⁷ta quichi ra Juaan can, vati cua cati tuhun ra. Cua cati tuhun ra yoso cuhva iyo ra cuu sava ta cua ñuhun ndichin can. Cati tuhun ra Juaan, vati cua cuinu ini ñivi chi ra cuu ra Cristo, vati cati tuhun ra tuhun can. ⁸Ñavi ra Juaan cuu ra cuu sava ta cua ñuhun ndichin can, soco maan ra cati tuhun ra yoso cuhva iyo racan. ⁹Ni quichi ra cuu rai ndicha can. Ni quichi ra cuu ra cua cuhva

cha chini tuni chi ndihi ñivi, ta nu ñuhun ñuñivi ya ni quichi ra.

¹⁰Maan ra ni savaha ñuhun ñuñivi ya, ta ni chacoo ra nu ñuhun ñuñivi, soco ña nacoto ñivi ñuñivi yoo rai cuu ra. ¹¹Yaha ra nu iyo ñivi ra, soco ña quihin cuenda ñi chi ra. ¹²Ñivi quihin cuenda chi ra cuu ñivi chinu ini chi ra. Chi ñican chaha ra tu ndee ini, ta ñivi Ndioo cuu ñi. ¹³Ñivi Ndioo cuu ñi, vati tacan ni cuni ra Ndioo. Ñavi cuhva cuni ñivi ñuñivi cuu chi, soco cuhva cuni ra Ndioo cuu chi, vati ñavi cuhva cuni ñivi cha cua coo sehe ñi cuu chi.

¹⁴Ihya nu ñuhun ñuñivi ya cha ni cacu tahan ra cuu ra cahan tuhun Ndioo. Ni chacoo tahan ra chi maan ndi, ta cha ndehe ndi cha cahnu xaan rai cuu ra cuhva iyo ra Ndioo sutu ra. Cahnu xaan rai cuu ra, vati iin tuhun ni sehe sutu ra cuu ra, ta iyo xaan tu manini chi ra. Ndicha ndicha iyo ra. ¹⁵Cha chaha ra Juaan cuenda yoso cuhva iyo ra, vati cati ra ti:

—Cuenda rahya chahi cuenda nu quichi quivi, vati cati yu ti iti nuin vachi iin rai, soco cahnu xaan ca rai cuu maan ra, vati xihna cuii ca cha ni iyo ra —cati ra.

¹⁶Iyo xaan tu manini chi ra. Chacan cuu cha savaha xaan ra tu manini chi maan yo. ¹⁷Moisee cuu ra ni sayaha ley Ndioo cha xihna cuii, soco ra Jesucristo cuu ra savaha tu manini chi yo. Maan ra cuu ra ndicha ndicha. ¹⁸Ña ta ndehe ñivi chi ra Ndioo. Iin tuhun sehe ra cuu ra iyo chi ra icaa ni, ta racan cuu ra chaha cuenda yoso cuhva iyo sutu ra.

Ni cati tuhun ra Juaan ra sacuanduta cuenda ra Jesucristo

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹Ni tava tiñu ra judío ra iyo ñuun Jerusalén chi ra sutu chi ra levita nu iyo ra Juaan, vati cua nducu tuhun ra ta ra chi ra yoo rai cuu ra. Chehe cuu tuhun ni cati tuhun ra Juaan. ²⁰Ña sandahyu ñahan ra chi ra ta ra, soco cati tuhun cachin ra chi ra, vati cati ra ti:

—Ñavi ra cua sacacu chi ndo cuu yuhu —cati ra.

²¹Ta nducu tuhun ndico tucu ra chi ra ti:

—¿Yoo rai cuun? ¿Atu ra Elía ra ni cahan tuhun cuenda ra Ndioo cuun? —cati ra ta ra.

Ta cati ndico ra Juaan ti:

—Ñavi racan cuu yuhu —cati ra.

Nducu tuhun ndico tucu ra ta ra ti:

—Cha cua quichi iin rai cua cahan cuenda ra Ndioo. ¿Atu yoho cuu ra?

Ta cati ndico ra Juaan ti:

—Ñavi.

²²Nducu tuhun ndico tucu ra ta ra chi ra ti:

—¿Yoo rai cuun? Cua cati ndicon, vati iyo cha cua cati ndico ndi chi ra ni tava tiñu chihin ndi. Vitin cua cati cun yoo rai cuun —cati ra ta ra.

²³Ta cati ndico tucu ra Juaan chi ra ti:

—Yuhu cana chaa tichi cuhu, ta cati yu ti cua tiso vaha ñivi iti nu cua yaha ra chahnu cuhva ni cati ra Isaíá ra ni cahan cuenda ra Ndioo iti chata tiempu chahnu —cati ra.

²⁴Ta ra quee iti nuun ra fariseo can ²⁵nducu tuhun ra chi ra Juaan ti:

—¿Ñacu sacuanduta cun chi ñivi, vati ñavi ra Cristo cuun, ta ni ñavi ra Elía cuun, ta ni ñavi ra cahan cuenda ra Ndioo cuun? —cati ra.

²⁶Ta cati ndico ra Juaan chi ra ta ra ti:

—Sacuandute chi nduta, soco cha iyo iin rai iti nuun ndo—ña nacoto ndo chi ra. ²⁷Vachi ra iti nuin, [soco cahnu ca rai cuu ra]. Ñahni yavi ndai iti nuun ra. Chacan cuu cha ña cuu cunda tohi, ta ndachi yu tiendu ndichan ra —cati ra Juaan.

²⁸Chacan cuu tuhun ni cati ra Juaan iti ñuun Betábara inga chiyo yuta Jordán nu sacuanduta ra chi ñivi.

Maan ra Jesuu cuu sava ta cua mbee Ndioo

²⁹Tuvi inga quivi, ta ndehe ra Juaan ti cha vachi ra Jesuu nu iyo ra, ta quechaha cati ra Juaan ti:

—¡Jihna! Cha vachi ra cuu sava ta cua mbee Ndioo. Cua sanaan ra cuati ndacu ñivi ñuñivi. ³⁰Cha cati yu cuenda racan ti iti nuin vachi iin rai, ta cahnu xaan ca rai cuu ra, vati nda ni xihna ca cha iyo ra. ³¹Ña nacote chi ra, soco yuhu quichi, ta sacuandute chi ndo chi nduta. Chacan cuu cha cua coto ñivi Israel yoo rai cuu racan —cati ra Juaan.

³²Cati tuhun tahan ra Juaan ti:

—Cha ni ndehi ti cha quichi nuun ra Tati Ndioo iti siqui andivi cuhva quichi nuun iin ri paloma, ta ndoo ra chi ra Jesuu. ³³Na nacote chi racan, soco iyo iin ra ni tava tiñu chi yu, ta cati ra ti cua sacuanduta yu chi nduta. Racan cuu ra cati chihin yu ti cua ndehi ti cua quichi nuun ra Tati Ndioo, ta cua ndoo ra chi iin rai. Racan cuu ra cua tachi chi ra Tati Ndioo chi ndo.

³⁴Yuhu cha ni ndehi ti racan cuu ra cuu sehe Ndioo. Chacan ni chahi cuenda chi ndo —cati ra Juaan.

Nducu Jesuu chi rai cua sacuaha chi ra

³⁵Tuvi inga quivi, ta iyo ndico ra Juaan. Iyo ra chi uvi ra chica chi ra, ³⁶ta ndehe ra Juaan nu yaha ra Jesuu, ta quechaha cati ra ti:

—Racan cuu ra cuu sava ta cua mbee Ndioo —cati ra.

³⁷Chini soho ra chica chi ra cha ni cati ra, ta quechaha ndicu ra chi ra Jesuu. ³⁸Ndico coo ra Jesuu, ta ndehe ra cha ndicu ra ta ra chi ra, ta quechaha nducu tuhun ra chi ra ti:

—¿Ñaan cha cuu cha nanducu ndo?

Ta cati ndico ra chi ra Jesuu ti:

—Maestru, ¿ndaa iti iyo vehe nu iyo cun? —cati ra.

³⁹Ta cati ra Jesuu ti:

—Nahan ndo, ta cua ndehe ndo —cati ra.

Chacan cuu cha cuahan ra ta ra chi ra, ta ndehe ra nu iyo ra, ta ndoo nuun ra chi ra quivi can, vati cha cua ini xaan.

⁴⁰Iin ra cuu ra Ndreerani ra Simón Pedro, ta cha chini ra tuhun

ni cahan ra Juaan, ta ndicu ra chi ra Jesuu. ⁴¹Nanducu xihna ra Ndreerani ra Simón yani ra, ta quechaha cati ra chi ra ti:

—Cha ni ndehe ndi chi ra cuu Cristo —cati ra. [Tacan cati ñi, vati cua sacacu ra cuu Cristo can chi ñi nu iyo ñi chi tu ndoho.]

⁴²Tacan cuu, ta ni chandaca ra chi ra nu iyo ra Jesuu, ta ndehe ra Jesuu chi ra Pedro, ta quechaha cati ra chi ra ti:

—Simón, sehe Jonaa cuun, soco Cefa cua cunani cun —cati ra. Tuhun Cefa can cuu Pedro chi tuhun cahan maan ñi.

Cana ra Jesuu chi ra Felipe chi ra Natanael

⁴³Tuvi inga quivi, ta cuni cuhun ra Jesuu iti ñuhun Galilea, ta ndehe ra chi ra Felipe, ta quechaha cati ra Jesuu chi ra ti:

—Na coho —cati ra.

⁴⁴Ra ñuun Betsaida cuu ra Felipe can, ta ini ñuun can cuu ñuun ra Ndreerani ra Pedro. ⁴⁵Cuahan ra Felipe, ta nanducu ra chi ra Natanael, ta quechaha cati ra chi ra ti:

—Chito cun yoso ni cati ra Moisee yoso ni cati ra ni cahan cuenda ra Ndioo iti chata ti cua coo iin rai cahnu iti nuun. Cha ni ndehe ndi chi ra, ta Jesuu sehe José cuu ra. Ra ñuun Nazaret cuu ra —cati ra.

⁴⁶Ta cati ndico ra Natanael chi ra ti:

—Ña ta ñahni cha vaha cha iyo iti ñuun Nazaret —cati ra.

Ta cati ndico ra Felipe ti:

—Nahan, ta cua ndehun —cati ra.

⁴⁷Tacan cuu, ta ndehe ra Jesuu cha vachi ra Natanael nu iyo ra,

ta quechaha cati ra cuenda ra Natanael can ti:

—Ihya iyo iin ra ndicha ñuhun Israel, ta ña tuhva ra sandahyu ñahan ra —cati ra Jesuu.

⁴⁸Ta quechaha cati ra Natanael can chi ra Jesuu ti:

—¿Yoso cuhva nacoto cun chihin yu?

Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti:

—Ña ta cana ra Felipe chihun. Ni vii iyo cun nu vati yutun tusihva ican, ta ndehi chihun —cati ra.

⁴⁹Ta cati ra Natanael ti:

—Maestru, maun cuu ra cuu sehe Ndioo. Maun cuu ra ndaca ñahan chi ñivi Israel —cati ra.

⁵⁰Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti:

—Chinu ini cun chihin yu, vati cati yu ti cha ndehi chihun nu vati can. Cahnun xaan ca cha cua ndehun —cati ra.

⁵¹Ni vii cati ra Jesuu chi ra:

—Ndicha ndicha cati yu ti cua ndehun nu cua nuna iti siqui andivi, ta cua nuun ra tatun Ndioo nu iyo yu, vati ra cuu sehe ñivi cui, ta cua ndaa ndico ra tatun Ndioo can —cati ra Jesuu.

Ni chacoo vico tandaha iti ñuun Caná

2 Yaha uni quivi, ta ni chacoo iin vico tandaha iti ñuun Caná cha iyo cuenda ñuhun Galilea. Tican cuahan sihi ra Jesuu, ²ta cuahan tahan ra Jesuu chi ra sacuahha chi ra, vati cha cana ñahan tahan ñivi can chi ra. ³Tacan, ta queta hora cha ni ndihi nduta chiti uva chihi ñi, ta quechaha cati sihi ra Jesuu chi ra ti:

—Ñahni ca nduta chiti uva iyo.

⁴Ta cati ndico ra Jesuu chi ña ti: —Ña cua tichahun, yaa. Ña ta queta hora cha cua coto ñivi yoo rai cui —cati ra.

⁵Tacan cuu, ta cati sihi ra chi ra tiso mesa ti:

—Cua savaha ndo ndihi cha cua cati ra —cati ña.

⁶Ican cha iyo iñu quii nahnu. Yuu cuu chi, ta vasi queta ciendu litru nduta cha tahan iin iin chi, tu cha chitu chi. Iyo chi cuenda costumbre ñivi judío can, vati ndoo ndaha ñi. Ndo coho ñi. Chacan tiñu iyo chi, ⁷ta quechaha cati ra Jesuu chi ra tiso mesa can ti:

—Cua sacutu ndo quii can chi nduta —cati ra.

Tacan cuu, ta cha ni sacutu ra chi chi nda cua nda yuhu chi vaha vaha, ⁸ta cati ndico ra Jesuu ti:

—Vitin cua tava ndo chi chi, ta cua cundaca ndo chi chi ra cuu xini —cati ra.

Tacan cuu, ⁹ta taa yaa ra cuu xini can nduta chiti uva can, ta ña chito ra ndaa iti quichi chi, soco chito vaha ra tiso mesa can, vati cha naquihin maan ra nduta can. Tacan cuu, ta cana ra cuu xini chi ra ni tandaha can.

¹⁰Ta quechaha cati ra chi ra ti: —Tuhva ñivi chaha ñi nduta vixin vaha xihna cuii, ta quechaha chini ñivi. Tacan cuu, ta sa cua cuhva ñi cha ndahvi, soco maun cha ni cumi cun nduta vixin vaha nda cua nda vitin. [Vaha xaan cha ni savahun] —cati ra.

¹¹Chacan cuu cuhva ni savaha ra Jesuu cha xihna cuii, ta iti ñuun Caná cha iyo cuenda ñuhun Galilea savaha ra chi chi. Savaha ra Jesuu

cuhva can, vati cua coto ñivi ti iyo tu ndee ini chi ra. Tacan cuu, ta ra sacuahha chi ra—chinu ini ra chi ra.

¹²Tacan cuu, ta cuahan ra iti ñuun Capernaum, ta cuahan tahan sihi ra chi yani ra chi ra sacuahha chi ra. Ndihi ñi cuahan chi ra, ta ndoo nuun ñi suhva quivi.

Tava ndaa ra Jesuu chi ñivi ndacu ndavaha ni tichi soco ndavi ve ñuhun
(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

¹³Cha yatin cua coo vico cuenda cha ni cacu ñivi judío ñuhun Egipto tiempu chahnu, ta cuahan ra Jesuu iti ñuun Jerusalén. ¹⁴Tican tichi soco ndavi ve ñuhun ndehe ra cha xico ñivi sundiquin. Xico ñi mbee. Xico ñi paloma. Xico ñi, ta iyo tahan ra sama xuhun ñivi tichi tican. ¹⁵[Chacan ni ndehe ra Jesuu, ta quechaha nduxaan ra.] Chacan cuu cha quihin ra iin ñiin cua cani ra chi ñivi can, ta sacunu ra chi ñi ndacu chacan. Tacan ni tava ndaa ra chi ñi iti chata cora can. Tava ra chi ri mbee. Tava ra chi ri sundiquin, ta sanduva ihni ra mesa ra sama xuhun, ta quicoyo xuhun ra, ¹⁶ta cati ra Jesuu chi ra xico paloma can ti:

—Cua tava ndaa ndo chi ri tihya, vati ñavi nuyahvi cuu vehe suti — cati ra.

¹⁷Tacan cuu, ta ni chacuhun ini ra sacuahha chi ra ti iyo nu cati tutu Ndioo cuenda ra Jesuu ti cua ndoyo ñuhun ra, vati cuni ra cha cua coo ii vehe sutu ra.

¹⁸Tacan cuu, ta quechaha nducu tuhun ñivi judío can chi ra ti:
—¿Ñaan cuhva cua savahun, ta cua coto ndi ti cha iyo ndatu tava ndaun chi ñican?

¹⁹Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti:
—Tu cua sandoyo ñuhun ndo ve ñuhun ya, tichi uni quivi cua sandaa ndique chi chi —cati ra.

²⁰Ta cati ndico ñivi judío can ti:
—Uvi xico iñu cuiya satiñu ñivi, ta sandaa ñi ve ñuhun ya, ta maun—cua sandaun chi chi tichi uni quivi —cati ñi.

²¹Maan ra Jesuu cahan tuhun ve ñuhun, soco iin cuhva cahan ra, vati cahan ra cuenda iquin cuñu ra. ²²Queta quivi cha ni natacu ndico ra Jesuu tañu ñivi ndii, ta ni chacuhun ini ra sacuahha chi ra ñaan cha ni cuu cha cati ra. Chacan cuu cha chinu ini ra cha cahan tutu Ndioo, ta chinu tahan ini ra tuhun cha ni cahan ra Jesuu.

Chito ra Jesuu yoso cuhva iyo ndihi ñivi

²³Ni vii iyo ra Jesuu ñuun Jerusalén can, ta sachahu ndico tucu ñi vico cuenda cha ni cacu ñivi ñi judío can ñuhun Egipto tiempu chahnu, ta tuvi ñivi quechaha chinu ini chi ra, vati ni ndehe ñi ndihi cuhva cha ni savaha ra, ²⁴soco ña cati ra ndihi tuhun chito ra chi ñi, vati chito ra yoso cuhva iyo ndihi ñivi. ²⁵Ña chini ñuhun ra cha cua cuhva ñivi cuenda chi ra yoso cuhva iyo ñivi, vati maan ra chito yoso cuhva saxini ñi chi anima ñi.

Ndatuhun ra Nicodemo chi ra Jesuu

3 Iyo iin ra nani Nicodemo. Fariseo cuu ra, ta ndiso tahan ra tiñu cuenda ñivi judío. ²Cha cuua cuu chi, ta cuahan ra nu iyo ra Jesuu, ta quechaha cati ra Nicodemo chi ra ti:

—Maestru, chito ndi ti cha ni tachi ra Ndioo chihun, vati cua sacuahun chi ndi. Ña cuu savaha ñivi cuhva cha ni savahun, tu ña tindee ra Ndioo chi ñi —cati ra.

³Cati ndico ra Jesuu chi ra ti:

—Cha ndicha ndicha cati yu ti tu ña cua cacu ñivi cuenda ra Ndioo, ña cua cuu yaha ñi nu cua cundaca ñahan ra —cati ra.

⁴Ta nducu tuhun ra Nicodemo chi ra ti:

—¿Yoso cua cuu cacu ndico ñivi, tu cha chahnu ñi? Ña cua cuu quihvi ndico tucu ñivi tichi sihi ñi inga chaha, ta cua cacu ndico tucu ñi —cati ra.

⁵Ta cati ndico ra Jesuu ti:

—Cha ndicha ndicha cati yu ti tu ña cua nduchaa anima ñivi, tu ña cua cuanduta ñi, ña cua cuu yaha ñi nu cua cundaca ñahan ra Ndioo. ⁶Ñivi ñuñivi cuu ñivi cha iyo cuenda ñuhun ñuñivi ni, ta ñivi ra Ndioo cuu ñivi cha iyo cuenda ra Tati Ndioo. ⁷Ña cua nduiyo cun, vati cati yu ti iyo cha cua cacu ndico ndo cuenda ra Ndioo. ⁸Iyo nu yaha tati, ta chini yo cha cu yaha chi, soco ña chito yo ndaa iti vachi chi, ta ni ña chito yo ndaa iti cuahan chi. Ta ni cuhva iyo ra Tati Ndioo chi ñivi cha iyo cuenda ra —cati ra Jesuu.

⁹Ta nducu tuhun ndico tucu ra Nicodemo chi ra ti:

—¿Yoso cua cuu nduchaa anima ñivi?

¹⁰Ta cati ndico ra Jesuu chi ra:

—Maun cuu maestru. Sacuaha cun chi ñivi Israel, ta ña chito cun yoso cuhva cua nduchaa anima ñi. ¹¹Yuhu cati chihun ti chito ndi

ñaan tuhun cati ndi. Cati tuhun ndi ñaan cha cuu cha ni ndehe ndi, soco ña tasoho ndo tuhun cha cati tuhun ndi. ¹²Cha chahi cuenda chi ndo yoso cuhva iyo ñivi ñuñivi, ta ña chinu ini ndo. Chacan cuu cha ña cua cuu cuinu ini ndo, tu cua cati yu yoso cuhva iyo ra Ndioo iti siqui andivi.

¹³[Ña chito ndo yoso cuhva iyo ra Ndioo,] vati yoni chahan iti siqui andivi. Iin tuhun ni ra quichi ihya nu ñuhun ñuñivi ya chito. Ra cuu sehe ñivi cuu ra, ta cha ni chacoo ra iti siqui andivi. ¹⁴Iyo cha cua cata caa ñivi chi ra nu cruu cuhva ni chata caa ra Moisee chi ri coo quivi cha ni chica cuu ñi tichi cuhu. ¹⁵Chacan cuu cha cua cuinu ini ñivi chi ra cuu sehe ñivi, ta cua coo ndito ñi chi ra Ndioo ndihi ni quivi ndihi ni tiempu.

Cundahvi ini ra Ndioo chi ñivi ñuñivi

¹⁶[Ni vii cahan ra Jesuu:]

'Cundahvi xaan ini ra Ndioo chi ñivi ñuñivi. Chacan cuu cha ni tava tiñu ra chi sehe ra, ta iin tuhun ni sehe ra iyo. Chacan cuu cha ña cua ndoyo ñuhun ñivi chinu ini chi ra, soco cua coo ndito ñi chi ra Ndioo ndihi ni quivi ndihi ni tiempu. ¹⁷Ni tava tiñu ra Ndioo chi sehe ra, vati cuni ra cha cua sacacu sehe ra chi ñivi ñuñivi. Ña cuni ra Ndioo cha cua tachi tuni sehe ra chi ñi.

¹⁸Ña cua cutuni ñivi chinu ini chi ra. Tu ña cua cuinu ini ñivi chi ra, cha iyo tuhun cha cua cutuni ñi. Cua cutuni ñi, vati ña cua cuinu ini ñi ti cha iyo tu ndee ini chi ra cuu sehe Ndioo. ¹⁹Cua cutuni

ñi, vati quichi ra, ta chaha ra cha chini tuni chi ñivi. Quichi ra ihya nu ñuhun ñuñivi, soco cuni ñivi savaha ñi ndavaha ni. Ña cuni ñi savaha ñi cha vaha, vati mani ndavaha ni ndacu ñi. ²⁰Ndihi ñivi ndacu ndavaha ni—ña ndacu ñi cha vaha, ta ni ña cuni ñi cuinu ini ñi chi ra cuu sehe Ndioo, coto cua coto ñivi cha ndacu ñi ndavaha ni. ²¹Ñivi ndacu cha ndicha—cuni ñi chi ra cuu sehe Ndioo. Chacan cuu cha cua coto ñivi ti ndacu ñi cha vaha, vati iyo ra Ndioo chi ñi. Tacan ni cati ra Jesuu.

**Chaha ndico tucu ra Juaan
ra sacuanduta cuenda yoso
cuhva iyo ra Jesuu**

²²Tacan cuu, ta cuahan ra Jesuu iti ñuhun Judea, ta cuahan tahan ra sacuahaha chi ra. Ndoos nuun ra ta ra tican, ta sacuanduta ra chi ñivi. ²³Ni vii sacuanduta tahan ra Juaan chi ñivi iti ñuun Enón, vati iyo xaan nduta tican, ta yatin ñuun can iyo ñuun Salim. Quichi ñivi tican, ta cha ni chanduta ñi. ²⁴Tacan ni savaha ra Juaan, vati ña ta tiin tiñu chi ra, ta quihvi ra ve caa.

²⁵Uvi uni ra sacuahaha chi ra Juaan—quechaha ndatuhun ra chi iin ra judío, ta ndatuhun ra yoso cuhva cu-ii ñivi. ²⁶Tacan cuu, ta cuahan ra nu iyo ra Juaan, ta quechaha cati ra chi ra Juaan can ti:

—Maestru, nacoto cun chi ra quichi nu ni chacoo yo inga chiyo yuta Jordán, ta cati tuhun cun yoo rai cuu ra. Vitin sacuanduta tahan ra chi ñivi, ta ndihi ñivi cuahan nu iyo ra —cати ra ta ra.

²⁷Ta cati ndico ra Juaan ti:

—Tu ña cua tindee ra Ndioo, ña cua cuu savaha ñivi ñaan cha cuu cha cua savaha ñi. ²⁸Maan ndo chito vaha ndo ti cati yu ti ñavi ra Cristo cui, soco tava tiñu ra Ndioo chihin yu, ta quichi yu iti chata ra. ²⁹[Cua cati yu iin cuhva chihin ndo.] Tu cua tandaha iin rai chi ñasihi ra, cua sacahnu tahan amigu ra vico. Cua nducuiti ra, ta cua cuni soho ra cha cua cahan ra tandaha, ta cua cusii ini ra, vati cua cuni soho ra cha cua cahan ra tandaha can. Chacan cuu cha cusii ini yu vitin. ³⁰Racan cha cahan ndo tuhun can—cahnu xaan ca cua cuu ra, ta yuhu ña cahnu cua cui —cати ra Juaan.

Iyo iin ra quichi iti siqui andivi

³¹Ta ra ni quichi iti siqui andivi—ndaca ñahan ra chi ndihi ñivi. Ñivi iyo nu ñuhun ñuñivi—saxini ñi yoso cuhva iyo ñuhun ñuñivi, ta ndaca ñahan maan ra quichi iti siqui chi ndihi ñi. ³²Cati tuhun ra cha ni ndehe ra, ta cati tuhun ra cha ni chini soho ra, soco yoni tasoho cha cati ra. ³³Tu cua tasoho ñivi cha cati ra, cua sacoto ra ti cha ndicha cuu ra Ndioo. ³⁴Ni tava tiñu ra chi iin rai, ta racan cuu ra cahan tuhun cahan ra Ndioo. Ña uhvi cuni ra Ndioo, ta tachi ra chi ra Tati Ndioo nu iyo sehe ra. ³⁵Cuni xaan ra Ndioo chi sehe ra, ta chaha ra ndihi tu ndee ini chi ra. ³⁶Tu cua cuinu ini ñivi chi ra cuu sehe Ndioo, cua coo ndito ñi chi ra ndihi ni quivi ndihi ni tiempu. Tu ña cua tasoho ñi cha cati ra, ña cua coo ndito ñi chi ra, soco xaan xaan cua tachi tuni ra Ndioo chi ñi.

**Cahan ra Jesuu chi iin
ñahan ñuhun Samaria**

4 Cha chini soho ra fariseo ti chica ca ñivi chi ra Jesuu, ta cuaha suhva ñivi sacuanduta ra, soco ra Juaan ña cuaha vaha ñivi iyo chi ra. ²Ñavi ra Jesuu cuu ra sacuanduta chi ñi, soco ra sacuaha chi ra cuu ra. ³Nuun ra Jesuu queta tuhun cha ni chini soho tahan ra fariseo, ta quee ra ñuhun Judea can, ta cuahan ndico tucu ra iti ñuhun Galilea.

⁴Chacan cuu cha yaha ra iti ñuhun Samaria. ⁵Tacan cuu, ta queta ra ñuun Sicar cha iyo cuenda ñuhun Samaria can. Yatin ñuhun cha ni samani ra Jacob chi ra José sehe ra tiempu chahnu cuu ñuun can. ⁶Tican iyo iin soco, ta soco ra Jacob nani chi. Chitatur ra Jesuu, vati cani iti cha chica ra. Chacan cuu cha ni chacunda tatun ra yuhu soco can, ta hora cuiti cuu chi. ⁷Tacan cuu, ta vachi iin ñahan ñuhun Samaria can, vati cua canihin ña nduta, ta quechaha cati ra Jesuu chi ña ti:

—Cuhva suhva nduta cohi —cati ra.

⁸Cha ni cuahan ra sacuaha chi ra tichi ñuun, vati cua sata ra cha cua cachi ra ta ra, ⁹ta quechaha cati ña Samaria can chi ra ti:

—Rai judío cuun, ta ¿ñacu chica cun nduta chi yuhu, ta yuhu ñahan Samaria cui?

[Tacan cati ña, vati ña tuhva ñivi judío cahan ñi chi ñivi iyo ñuhun Samaria.] ¹⁰Ta cati ndico ra Jesuu chi ña ti:

—Ña chito cun ti iyo cha samani ra Ndioo chi ñivi ñuñivi, ta ni ña nacoto cun chi ra cati chihun ti cua cuhva cun nduta coho ra. Tu cua ndaca cun tu manini chi ra, cua cuhva ra nduta chihun, ta cua coo ndito cun —cati ra.

¹¹Ta cati ña chi ra:

—Ñahni ñaan cha naun, ta cunu xaan soco ya. ¿Ndaa cua nihun nduta cahun tuhun can? ¹²Chaha ra Jacob ra cuu ñivi ndi soco ya chi ndi. Chihi maan ra nduta ya, ta chihi tahan ñivi ra chi sana ra chi chi, ta cahnu xaan rai cuu ra. ¿Atu cahnu ca rai cuu maun? —cati ña.

¹³Ta cati ndico ra Jesuu chi ña ti: —Tu cua coho ñivi nduta ya, cua neti ndico tucu ñi, ¹⁴soco tu cua coho ñivi nduta cua cuhve, ña cua neti ca ñi ndihi ni quivi. Cua cuhve chi chi chi ñi, ta cua cuu chi sava ni ta cua iin soco chi ñi nu cahndi nduta, ta cua coo ndito ñi chi ra Ndioo ndihi ni quivi ndihi ni tiempu —cati ra.

¹⁵Ta cati ña ñahan can chi ra ti:

—Cuhva nduta can chihin yu, ra chahnu. Chacan cuu cha ña cua neti que nduta, ta ni ña cua quichi que ihya, ta ni ña cua canihin que nduta ya —cati ña.

¹⁶Ta cati ra chi ña:

—Cuahan, ta cua cana cun chi ra cuu ii cun, ta cua quichi ndico ndo ihya —cati ra.

¹⁷Ta cati ndico ña chi ra ti:

—Ñahni ii yu iyo —cati ña.

Ta cati ra Jesuu chi ña ti:

—Vaha xaan cati cun ti ñahni ii cun, ¹⁸vati uhun tahan rai cha cucumi chihun, ta ñavi ra ii cun

cuu ra iyo chihun vitin. Ndicha cun cuhva cati cun —cati ra.

¹⁹Ta cati ndico ña chi ra:

—Yuhu cati ti rai cahan cuenda ra Ndioo cuun. ²⁰Tiempu chahnu cha sacahnu ñivi ndi chi ra Ndioo ihya yucu ya, ta maan ndo cati ndo ti iyo cha cua sacahnu yo chi ra Ndioo ñuun Jerusalén —cati ña.

²¹Ta cati ndico ra Jesuu chi ña ti:

—Na cua cuinu ini cun cha cua cati yu, vati cua queta quivi, ta ña cua sacahnu ca ñivi chi ra Ndioo sutu yo ihya yucu ya, ta ni ña cua sacahnu ca ñi chi ra iti ñuun Jerusalén. ²²Ña chito ndo ñaan cha sacahnu ndo, soco chito maan ndi yoo ra sacahnu ndi, vati iin ra judío cuu ra cua sacacu chi ndo nu iyo ndo chi tu ndoho. ²³Yu cati ti cua queta quivi, ta cua sacahnu ñivi chi ra Ndioo sutu yo chi ndihi cuii anima ñi, ta cua sacahnu ndicha ñi chi ra, tu cha ndicha ñi. Nanducu ra chi ñivi cua sacahnu chi ra, ta vitin cha ni queta hora cha cua sacahnu ndicha ñivi chi ra. ²⁴Tati cuu ra Ndioo. Chacan cuu cha iyo cha cua sacahnu ndicha yo chi ra chi anima yo —cati ra Jesuu.

²⁵Ta cati ndico tucu ña ñahan can chi ra ti:

—Chite ti cua quichi ra cua sacacu chi yo, ta Cristo cua cunani ra. Cua quichi ra, ta cua cuhva vaha ra cuenda chi yo —cati ña.

²⁶Ta cati ndico ra Jesuu chi ña ti:

—Yuhu cui —cati ra.

²⁷Tacan cuu, ta queta ndico ra sacuahha chi ra, ta iyo xaan cuni ra ta ra, vati ndatuhun ra chi iin ñahan, [vati ña tuhva ra cuu maestru cahan chi ñi ñahan,] soco

taxin ni ndoo ra ta ra. Saxini ra ta ra ti ñaan cuu ra chi ña, ta saxini ra ñacu cahan ra chi ña, soco yoni cahan. ²⁸Nacoo ñacan quii ña, ta cuahan ña iti ñuun, ta queta ña, ta quechaha cati ña chi ñivi can ti:

²⁹—Coho ti cua ndehe ndo chi iin rai. Cha cati ra chihin yu ndihi cha ni tahin. Vasi ra Cristo cuu ra —cati ña.

³⁰Tacan cuu, ta quee ñi cuahan ñi nu iyo ra. ³¹Ña ta queta ñi, ta quechaha cati ra sacuahha chi ra ti:

—Na cachi, maestru —cati ra, [vati ni nihin ra cha cua cachi ra ta ra].

³²Ta cati ra Jesuu chi ra ti:

—Ña chito ndo, soco iyo cha cachi yu —cati ra.

³³Tacan cuu, ta quechaha nducu tuhun ra ta ra chi tahan ra ti:

—¿Atu quichi ndaca ñivi cha cua cachi ra? —cati ra.

³⁴Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti:

—Yu cati tacan, vati cua savahi cuhva cuni ra ni tachi chihin yu, ta cua satiñu i tiñu ra. [Chacan cuu sava ni ta cua cha chachi yo, vati tacan ni nihin yu tu ndee ini yu.]

³⁵Cha cati ndo ti ni cumani cumi yoo, ta cua saquee ñivi niñi. Yu cati ti na cua ndehe ndo nu itu ti cha cuahan cuan chi, ta cha iyo vaha cha cua saquee ñi chi chi. ³⁶Cha iyo ñivi satiñu ñi, ta nihin ñi yahvi ñi. Chacan cuu cha cua coo vaha ñi chi ra Ndioo nu cuahan quivi, ta cua coo vaha ñi chi ra ndihi ni quivi ndihi ni tiempu. Iyo ra tachi chiti, ta iyo inga ra saquee niñi, soco iin cahnu ni cusii ini ra ta ra. ³⁷Chacan cuu cha ndicha cuhva cati tutu Ndioo, vati iyo nu cati chi ti iin ñivi

tachi chiti, ta inga ñi saquee niñi, cati chi. ³⁸Tacan cati yu, vati tava tiñu yu chihin ndo, ta cua nihin ndo cha vaha, soco ña ta satiañu ndo. Cha ni satiañu inga ñivi, soco vitin cua satiañu tahan maan ndo tiñu cha quechaha satiañu ñi. Tuhun can cati ra Jesuu chi ra sacuahá chi ra, [vati cha vachi ñivi nu iyo ra ta ra, ta cuni ra cha cua coto ra sacuahá chi ra yoso cuhva cua cunda yahvi ñivi cua satiañu tiñu can].

³⁹Tacan cuu, ta tuvi ñivi ñuun Samaria can chinu ini chi ra Jesuu, vati cha cati ñahan can ti cha cati ra ndihi cha ni tahan ña. ⁴⁰Chacan cuu cha queta ñi nuun iyo ra, ta chica tuhun ñi ti na cua ndoo nuun ra chi ñi. Tacan cuu, ta ndoo nuun ra uvi quivi, ⁴¹ta tuvi ca ñivi chinu ini chi ra, vati cati tuhun ra chi ñi. ⁴²Chacan cuu cha quechaha cati ñi chi ña ñahan can ti:

—Ñavi ca cuenda tuhun cha ni cati cun chinu ini ndi, soco chinu ini ndi chi ra, vati cha ni chini soho tahan ndi cha cahan ra. Chacan cuu cha chito ndi ti racan cuu ra cua sacacu chi ndi chi ndihi ca ñivi ñuñivi —cati ñi.

Sanduvaha ra Jesuu chi sehe iin ra ndiso tiñu

⁴³Yaha uvi quivi, ta quee ra Jesuu tican ñuhun Samaria can, ta cuahan ra iti ñuhun Galilea.

⁴⁴Tican cuu nu ni cati ra nu quichi quivi ti ña tuhva ñivi sacahnu ñi chi iin rai cahan cuenda ra Ndioo suvi ni ñuun nu chahnu ra. ⁴⁵Tacan cuu, ta queta ra iti ñuhun Galilea, ta cusii ini ñivi Galilea ndehe ñi chi ra, vati cha ni ndehe tahan ñi

cha ni savaha ra ñuun Jerusalén quivi ni chacoo vico, vati ni chahan tahan ñi.

⁴⁶Tacan cuu, ta cuahan ndico tucu ra Jesuu iti ñuun Caná cha iyo cuenda ñuhun Galilea can, ta suvi ni tican sanandacu ra nduta chiti uva. Iti ñuun Capernaum iyo iin ra cuu tiñu, ta cuhvi sehe ra, ⁴⁷ta queta tuhun nuun ra ti cha ni quee ra Jesuu ñuhun Judea, ta ni quichi ndico ra iti ñuhun Galilea. Chacan cuu cha cuahan ra cuu tiñu can nu iyo ra Jesuu, ta quechaha cahan ndahvi ra chi ra Jesuu ti na coho iti vehe ra, ta na cua sanduvaha ra chi sehe ra. Tacan cahan ra cuu tiñu can, vati cha cuni cuvi sehe ra. ⁴⁸Tacan cuu, ta quechaha cati ra Jesuu chi ra ti:

—Tu ña cua ndehe ndo iin cha cahnu, tu ña cua nduiyo ndo suhva, ña cua cuni ndo cuinu ini ndo chi ra Ndioo —cati ra.

⁴⁹Ta cati ndico ra cuu tiñu can ti:
—Ra chahnu, na coho vitin, coto cua cuvi cuii sehe —cati ra.

⁵⁰Ta cati ndico ra Jesuu chi ra:
—Cuahan iti vehun. Ña cua cuvi sehun —cati ra.

Tacan cuu, ta chinu ini racan tuhun cha ni cati ra Jesuu, ta cuahan ra. ⁵¹Cha cua queta ra vehe ra, ta quee musu ra cuu tiñu can vehe ra, vati cua satahan ra chi ra. Tacan cuu, ta quechaha cati ra chi ra ti:

—Cha ni nduvaha sehun —cati ra.

⁵²Ta nducu tuhun ra chi musu ra:
—¿Ñaan hora nduvaha sehe? —cati ra.

Ta cati ndico musu ra ti:
—Icu ta hora cuu chi, ta ndico cahni chi ra —cati ra.

⁵³Tacan cuu, ta chito ra ti suvi ni hora can cati ra Jesuu chi ra ti ña cua cuvi sehe ra, cati ra, ta chinu ini ra chi ra Jesuu, ta chinu tahan ini ndihi ñivi ra chi ra Jesuu.

⁵⁴Chacan cuu inga cuhva cha ni savaha ra Jesuu, ta cha ni quee ra ñuhun Judea, ta cuahan ra iti Galilea. Chacan cuu uvi cuhva cha ni savaha ra.

**Soco Betesda ni sanduvaha
ra Jesuu chi ra nduñiin**

5 Tacan cuu, ta cua coo inga vico sacahnu ñivi judío, ta cuahan ra Jesuu iti ñuun Jerusalén.

²Iyo iin soco nduta tichi ñuun Jerusalén can, ta nani chi Betesda chi tuhun hebreo. Iyo uhun yuhu chi nu quihvi ñivi, ta yatin yu ñuun iyo chi, ta nani yuhu can nu yaha ri mbee. ³Tuvi xaan ñivi cuhvi caa tican. Iyo ñi cuaa. Iyo ñi cojo. Iyo ñi nduñiin. Iyo ñi, ta tican ndatu ñi nda cua nda cua tuñu nduta can, ⁴vati iyo hora quichi tatun Ndioo, ta quihvi ra tichi nduta, ta satuñu ra chi chi. Tacan cuu, ta cua quihvi tahan ñi cuhvi can, ta cua nduvaha ñi, tu cua quihvi xihna cuii ñi, ta cua naan cuehe tahan ñican. ⁵Tican iyo tahan iin rai, ta cha queta oco chahun uni cuiya cha cuhvi ra.

⁶Ndehe ra Jesuu chi racan nu caa ra, ta ni chito ra ti nahan xaan cha caa ra, ta quechaha nducu tuhun ra chi ra ti:

—¿Atu cuni cun nduvaha cun? —cati ra.

⁷Ta cati ndico ra ndahvi can ti:
—Ra chahnu, cuni yu, soco yoni cua tindee chihin yu. Yoni cua cuiso chihin yu, ta cua quihvi yu

tichi nduta ya hora tuñu chi. Cha cua quete, soco quihvi xihna inga ñivi ndihi ni chaha —cati ra.

⁸Ta cati ra Jesuu chi ra ti:
—Cuinda. Canihun yuvi cun, ta cuahan iti vehun —cati ra.

⁹Ta suvi ni hora can ni nduvaha ra ndahvi can, ta canihin ra yuvi ra, ta cuahan ra, ta quivi sábada [quivi cha ndaa tatun ñivi judío] cuu chi.

¹⁰Chacan cuu cha quechaha cati ñivi judío can chi ra ndahvi can ti:
—Sábada cuu chi, ta ñahni ndatu cha cua cuiso cun yuvi cun quivi vitin —cati ñi.

¹¹Ta cati ndico ra chi ñi ti:
—Sanduvaha iin rai chihin yu, ta maan ra cati ti na cua canihin yu yuvi yu, ta na cuhin —cati ra.

¹²Ta nducu tuhun ñi chi ra:
—¿Yoo ra cati chihun ti cua canihun yuvi cun, ta cua cuhun? —cati ñi.

¹³Ta ña chito ra yoo rai cuu ra, vati cha cuahan ra Jesuu, vati cha ndutuvi ñivi tican. ¹⁴Tacan cuu, ta ni tahan ra Jesuu chi ra soco ndavi ve ñuhun, ta cati ra Jesuu chi ra ti:

—Cha ni nduvahun. Ña cua savaha con cuati, coto cua tahan inga tu ndoho cahnu ca —cati ra.

¹⁵Tacan cuu, ta cuahan racan, ta cati ra chi ñi judío can ti:

—Ra Jesuu cuu ra sanduvaha chihin yu —cati ra.

¹⁶Chacan cuu cha cuni cani tahan ñi chi ra Jesuu. [Cuni cahni ñi chi ra,] vati savaha ra chacan quivi ii, ¹⁷ta cati ra Jesuu chi ñi ti:

—Nda cua nda vitin satiñu ra Ndioo suti ndihi ni quivi, ta ta ni cuhva satiñu tahin ndihi ni quivi —cati ra.

¹⁸Chacan cuu cha cuni xaan ca ñi cahni ñi chi ra. Cuni cahni ñi chi ra, vati ña sacahnu ra quivi ii, ta cuni cahni ñi chi ra, vati saxini ra ti Ndioo cuu tahan ra, vati cha cati ra ti ra Ndioo cuu sutu ra.

Iyo ndatu chi ra cuu sehe Ndioo

¹⁹Ta cati ra Jesuu chi ñivi judío can ti:

—Cati ndicha yu ti ñahni cha cuu savaha ra cuu sehe Ndioo cha mani maan ra. Ndacu ra cuhva ndehe ra cha ni savaha sutu ra, vati ndacu tahan ra cuhva ndacu sutu ra.

²⁰Chacan cuu chi, vati cuni mani ra Ndioo chi sehe ra, ta sanahan ra chi sehe ra ndihi cha ni savaha ra, ta ni cua sanahan ra cha cahnu ca chi sehe ra. Chacan cuu cha cua nduiyo ndo. ²¹Cha chaha ra suti cha natacu ndico ñivi ndii, ta chaha tahan ra cha iyo ndito ndico ñi. Ta ni cuhva chaha tahan sehe ra cha iyo ndito ndico ñivi cuhva ni cuni ra. ²²Ña cua tachi tuni ra suti chi ñivi, soco cha chaha ra ndatu chi sehe ra, ta cua tachi tuni maan ra chi ñi. ²³Chacan cuu cha cua sacahnu ndihi ñivi chi sehe ra Ndioo cuhva sacahnu ñi chi maan sutu ra. Tu ña cua sacahnu ñivi chi sehe Ndioo, ña cua sacahnu ñi chi ra Ndioo sutu ra, ta maan ra cuu ra ni tava tiñu chi sehe ra.

²⁴Cati ndicha yu chi ndo ti tu cua tasoho ñivi tuhun cha cahin, tu cua cuinu ini ñi chi ra ni tava tiñu chihin yu, cua coo ndito ñi chi ra Ndioo. Na cua cutuni ñi, ta ni ña cua cuvi ñi cuenda ra Ndioo, soco cua coo ndito ñi chi ra. ²⁵Cati ndicha yu ti cua queta hora, ta

cua tasoho ñivi ña chinu ini chi ra Ndioo. Cua tasoho ñi tuhun cahan sehe ra Ndioo, ta cua coo ndito ñi chi ra, ta vitin ni iyo hora can.

²⁶Iyo tu ndee ini chi ra suti, ta cua cuhva ra cha cua coo ndito ñivi chi ra. Ta ni cuhva chaha ra ndatu chi sehe ra, ta cua cuhva tahan ra cha cua coo ndito ñivi, ²⁷ta chaha tahan ra suti ndatu cha cua tachi tuni sehe ra, vati sehe ñivi ñuñivi cuu ra. ²⁸Ña cua nduiyo ndo cha cahin, vati cua queta hora, ta cua cuni soho ñivi ndii cha cahan ra. ²⁹Tacan cuu, ta cua natacu ndico ñivi ni savaha cha vaha, ta cua coo ndito ñi chi ra Ndioo, ta ta ni cuhva cua natacu ndico ñivi savaha ndavaha ni, ta cua cutuni ñi.

Cuhva cua coto ñivi ti iyo ndatu chi ra Jesuu

³⁰[Ni vii cahan ra Jesuu chi ñi judío can:]

Ñahni cha cuu savahi cha mani yu. Cua tachi tuni yu cuhva cua cati suti, ta iin cha ndicha ndicha cuu cha cua tachi tuni yu, vati ña cua savahi cuhva cuni yu, soco cua savahi cuhva cuni ra tachi chihin yu. ³¹Tu cua cuhve cuenda yoso cuhva iye cha mani maan ni yu, vasi cua saxini ndo ti ña ndicha cuhva cati yu, ³²soco iyo inga ra cha chaha cuenda yoso cuhva iye, ta chite ti chaha ndicha ra cuenda yoso cuhva iye. ³³Tava tiñu ndo chi tahan ndo nu iyo ra Juaan ra sacuanduta, ta cati tuhun ra iin cha ndicha. ³⁴Ñavi cha cati tuhun ñivi quihin cuenda yu, soco cati tuhun yu tuhun can, vati cuni yu cha cua cacu ndo. ³⁵Ra Juaan can chaha

cuenda yoso cuhva iye, soco suhva ni hora cuni ndo cusii ini ndo chi ra nu cati tuhun ra. ³⁶Cahnu cuu tuhun cati tuhun ra Juaan can cuenda yu, soco cahnu xaan ca cuu tuhun cati tuhun ra suti, ta yuhu ndacu yu ndihi tiñu cha chaha ra suti chihin yu. Tacan cua coto ndo yoso cuhva iye, ta cua coto ndo ti ra suti cuu ra ni tava tiñu chihin yu. ³⁷Tachi ra suti chihin yu. Chacan cuu cha maan ra chaha cuenda yoso cuhva iye, ta maan ndo ña ta tasoho ndo cha cahan ra, ta ni ña ni ndehe ndo yoso cuhva caa ra. ³⁸Ña tasoho ndo tuhun cha cahan ra, ta ni ña chinu ini ndo chi sehe ra, ta maan ra ni tava tiñu chi ra. ³⁹Sacuaha xaan ndo tutu Ndioo ni chacoo tiempo chahnu. Sacuaha ndo chi chi, vati saxini ndo ti tacan ni cua coo ndito ndo chi ra Ndioo, ta tutu can chaha cuenda yoso cuhva iye, ⁴⁰ta vitin ña cuni ndo cuinu ini ndo chihin yu, ta tacan sa cua coo ndito ndicha ndo chi ra Ndioo.

⁴¹Ña cati yu chacan, vati cuni yu cha cua sacahnu ndo chihin yu, ⁴²soco chite ti ña cuni mani ndo chi ra Ndioo. ⁴³Yuhu cha quichi yu cuenda suti, ta maan ndo ña quihin cuenda ndo chihin yu. Tu cua quichi inga ñivi cuenda suvi ni maan ñi, cua quihin cuenda ndo chi ñi. ⁴⁴Ña cua cuu cuinu ini ndo, vati cuni ndo cha cua sacahnu tahan ndo chi ndo. Ña cuni ndo cha cua sacahnu ra Ndioo chi ndo, ta iin tuhun ni maan ra iyo. ⁴⁵Ña cua saxini ndo ti yuhu cuu ra cua tiso cuati ndo iti nuun ra suti, vati Moisee cuu ra cha ni tiso cuati ndo

nda ni iti chata, ta cuenda maan ra saxini ndo ti cua coo vaha ndo. ⁴⁶Tu cua cuinu ndicha ini ndo chi ra Moisee, cua cuinu tahan ini ndo chihin yu, vati iti chata cha ni taa ra nu tutu yoso cuhva cua coi. ⁴⁷Tu ña cua cuinu ndicha ini ndo tuhun cha ni taa ra, tacan tucu ña cua cuinu ini ndo tuhun cha cahan yu —cati ra Jesuu chi ñivi judío can.

Chaha ra Jesuu cha chachi uhun mil rai

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

6 Tacan cuu, ta cuahan ra Jesuu chi ra sacuaha chi ra inga chiyo tañuhun Galilea, ta nani tahan tañuhun can tañuhun Tiberia. ²Tuvi ñivi ndicu chi ra Jesuu, vati ni ndehe ñi cuhva cha ni savaha ra, ta cahnu xaan cuhva ni savaha ra, vati sanduvaha ra chi ñivi cuhvi. ³Tacan cuu, ta iti yucu cuahan ra Jesuu chi ra sacuaha chi ra, ta ni chacunda ra tican. ⁴Cha yatin cua nducahnu vico cuenda cha ni cacu ñivi Israel ñuhun Egipto iti chata cha sacahnu ñivi judío can. ⁵Tacan cuu, ta ni canihin nuun ra Jesuu, ta ndehe ra cha tuvi ñivi vachi nu ndaa ra, ta quechaha cati ra chi ra Felipe ti:
—¿Ndaa iti cua sata yo cha cua cachi ñi?

⁶Tacan cati ra Jesuu chi ra, vati cuni ra coto ra yoso cuhva cua cati ndico ra Felipe, soco chito maan ra ñaan cha cuu cha cua savaha ra, ⁷ta cati ndico ra chi ra Jesuu ti:
—Tu cua sata yo uvi ciendu denario xuhun cha cuu paan, ña cua queta cha cua cachi ñi. Masi suhva cua cachi iin iin ñi, soco ña cua queta chi —cati ra.

⁸Tacan cuu, ta nducahan inga ra sacuahaha chi ra. Ndree yani ra Simón Pedro cuu ra, ta quechaha cati ra chi ra ti:

⁹—Cha iyo iin ra luhu ihya, ta ndiso ra uhun paan ta uvi tiaca, soco ña cua queta chacan, vati tuvi ñivi cuu ñi —cати ra.

¹⁰Tacan cuu, ta cati ra Jesuu chi ra sacuahaha chi ra ti:

—Cua cati ndo ti na cua cunda ñi —cати ra.

Tican nu iyo ñi iyo xaan ita cuii. Chacan cuu cha ni chacunda ra rai, ta vasi queta uhun mil ra.

¹¹Tacan cuu, ta ni quihin ra Jesuu paan can, ta chaha ra iin tiahvi ndioo chi ra Ndioo, ta natahvi ra chi chi chi ra ta ra. Ta ni cuhva savaha ra Jesuu chi tiaca can, ta chachi vaha ra rai can. ¹²Ndaha ini ra ta ra, ta cati ra Jesuu chi ra sacuahaha chi ra ti:

—Cua canihin vaha ndo ndihi pedazu cuati cha ni ndoo. Chacan cuu cha ñahni chi cua ndoyo ñuhun —cати ra.

¹³Tacan cuu, ta canihin vaha ra ta ra ndihi chi, ta queta uchi uvi tica sacutu ra, ta uhun paan ni cuu chi, ta cha ña ni ndihi ca chachi ñi cuu chacan. ¹⁴Ndehe ndihi ñivi can cha ni savaha ra Jesuu cuhva cahnu xaan can, ta quechaha cati ñi chi tahan ñi cuenda ra Jesuu ti:

—Ndicha ti rahya cuu ra cha cua coo nu ñuhun ñuñivi ya, ta cua cahan ra cuenda ra Ndioo —cати ñi.

¹⁵Tacan cuu, ta chito ra Jesuu ti cua quihin ñi chi ra, ta cua sanini ñi chi ra cha cua cundaca ñahan ra chi ñi. Chacan cuu cha nacoo ra chi ñi, ta quee ndico tucu ra, ta

cuahhan ndico ra iti yucu cha maan iin tuhun ni ra.

Ni chica ra Jesuu nu nduta

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

¹⁶Tacan cuu, ta cha cua cuaa, ta cuahhan ra sacuahaha chi ra Jesuu iti yuhu tañuhun can. ¹⁷Quihvi ra ta ra tichi tundoo, ta cuahhan ra. Iti ñuun Capernaum inga chiyo nduta can cuahhan ra, ta naan xaan hora can, ta ña ta quichi ra Jesuu nu iyo ra. ¹⁸Nihin suhva quechaha tahnu nduta, vati nihin xaan caa tati. ¹⁹Tacan cuu, ta sacunu ra ta ra tundoo can, ta queta iin uhun a iin iñu kilómetro cha chinu chi, ta quechaha ndehe ra ta ra ti cha vachi ra Jesuu. Chica ra nu nduta, ta cha cuyatin ra chi tundoo can. Tacan cuu, ta quechaha cuyuhvi ra ta ra, ²⁰ta quechaha cati ra Jesuu chi ra ta ra ti:

—Ña cuyuhvi ndo, vati yuhu cui —cати ra.

²¹Tacan cuu, ta cusii ini ra ta ra cha cua quihvi tahan ra Jesuu tichi tundoo can. Tacan cuu, ta cha queta tundoo yuhu nduta can nu ni cuahhan ra ta ra.

Nanducu ñivi chi ra Jesuu

²²Tuvi inga quivi, ta ni vii iyo ñivi can inga chiyo nduta can. Chito ñi ti iin tuhun ni tundoo ni chacoo yuhu tañuhun, ta chito ñi ti quihvi ra sacuahaha chi ra Jesuu, ta cuahhan ra ta ra, soco ña quihvi tahan ra Jesuu. ²³Iyo ca tundoo quee iti ñuun Tiberia, ta queta chi yatin nu ni chaha ra Jesuu tiahvi ndioo chi ra Ndioo, ta sacachi ra chi ñi, ²⁴ta ndehe ñi ti yoni ra Jesuu iyo,

ta cha cuahan ra sacuaha chi ra. Chacan cuu cha quihvi tahan ñi tichi tundoo can, ta cuahan ñi iti ñuun Capernaum. Cuahan ñi, vati nanducu ñi chi ra Jesuu.

Jesuu cuu sava ta cua iin cha cua cachi ñivi, vati chaha ra cha cua coo ndito ñivi chi ra Ndioo

²⁵Nanihin ñivi can chi ra Jesuu tican inga chiyo nduta can, ta quechaha nducu tuhun ñi chi ra ti: —¿Ñaan hora ni queta cun ihya, ta Maestru? —cati ñi.

²⁶Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti: —Cati ndicha yu ti nanducu ndo chihin yu, soco ñavi vati ndehe ndo iin cha cahnu. Nanducu ndo chihin yu, vati chahi cha chachi ndo, ta ndaha ini ndo. ²⁷Ña cua nanducu ni ndo cha cua cachi ndo cuenda ñuhun ñuñivi ya, vati chacan ña cua ndunahan chi chi ndo, soco na cua nducu ndo cha cua coo chi ndo cuenda ra Ndioo, vati cua coo chi chi ndo ndihi ni quivi ndihi ni tiempu. Cha cua cuhva ra cuu sehe ñivi chihin ndo cuu chi, vati chi racan cha chaha ra Ndioo suti tu ndee ini. [Chacan cuu cha chito ndo yoo rai cuu ra] —cati ra.

²⁸Ta cati ñi chi ra Jesuu ti: —¿Ñaan cha cuu cha cua savaha ndi, ta cua savaha ndi cuhva cuni ra Ndioo? —cati ñi.

²⁹Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti: —Cha tava tiñu ra Ndioo chi iin rai. Tu cua cuinu ini ndo chi ra, cua savaha ndo cuhva cuni ra Ndioo —cati ra.

³⁰Ta cati ñi chi ra ti: —¿Ñaan cuhva cua savaha maun? Tu cua savahun iin cuhva, cua

ndehe ndi, ta cua cuinu ini ndi chihun. ¿Ñaan cha cuu cha cua savahun? ³¹Iti chata ni chachi ñivi yo maná cha ni chaha ra Ndioo chi ñi. Chachi ñi chi chi tichi cuhu cuhva cati tutu Ndioo, vati cati chi ti chaha ra Ndioo cha chachi ñi, vati iti siqui andivi nuun chi. Tacan cati tutu Ndioo —cati ñi.

³²Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti: —Cati ndicha yu ti ñavi ra Moisee cuu ra ni chaha cha chachi ñi iti chata, soco ra Ndioo cuu ra, ta vitin cua cuhva ra cuu suti iin cha ndicha ndicha chi ndo. ³³Cha ni tachi ra Ndioo iin rai nu iyo ndo. Cha quichi nuun ra iti siqui andivi, ta maan ra cuu ra cua cuhva cha cua coo ndito ñivi ñuñivi —cati ra Jesuu.

³⁴Ta cati ñi chi ra Jesuu ti: —Ra chahnu, na cua cuhvon cha ni cati cun chihin ndi ndihi ni quivi —cati ñi.

³⁵Ta cati ndico ra Jesuu ti: —Yuhu cuu sava ta cua iin cha cua cachi ndo, vati cua cuhve cha cua coo ndito ndo. Tu cua cuinu ini ndo chihin yu, cua cuu ndo sava ni ta cua iin ñivi, ta ña cua cuisoco ca ndo, [vati ña cua ndoyo ñuhun ndo, soco cua coo ndito ndo chihin yu]. ³⁶Cha cati yu chi ndo ti cha ni ndehe ndo chihin yu, ta ña ta cuinu ini ndo chihin yu.

³⁷Cua cuhva ra suti cha cua cuinu ini ñivi chihin yu. Ndihi ñican cua coo chihin yu, ta ña cua tava ndai chi ñivi cua cuinu ini chihin yu. ³⁸Iti siqui andivi quichi nuun yu, vati cua savahi cuhva cuni ra ni tava tiñu chihin yu, ta ña cua savahi cuhva cuni yu. ³⁹Ña cuni ra

cha cua ndoyo ñuhun ni iin ñi cha iyo cuenda yuhu, soco cua natacu ndico ñi quivi cua cutuni ñivi nu cuahan quivi. ⁴⁰Cuni ra suti cha cua coo ndito ñivi chinu ini chi sehe ra. Cua coo ndito ñi chi ra ndihi ni quivi ndihi ni tiempu, vati cua cuhve tu ndee ini chi ñi, ta cua natacu ndico ñi quivi cua cutuni ñivi ndacu ndavaha ni —cati ra Jesuu chi ñivi judío can.

⁴¹Tacan cuu, ta ña ndoo ñivi judío can vaha, ta quechaha cati ñi chi tahan ñi ti:

—Ña vaha, vati cati ra Jesuu ti maan ra cuu ra cha ni quichi nuun iti siqui andivi. ⁴²Ña vaha cha cahan ra tacan, vati nacoto yo chi sutu ra, ta nacoto yo chi sihi ra. Ra José cuu sutu ra, ta maan ra nani Jesuu. Ña vaha cha cati ra ti iti siqui andivi ni quichi nuun ra —cati ñi chi tahan ñi.

⁴³Tacan cuu, ta cati ra Jesuu chi ñi ti:

—Ña cua cahan xaan ndo chi tahan ndo. ⁴⁴Ni tava tiñu ra suti chihin yu. Tu ña cua tindee ra chi ndo, ña cua cuu cuinu ini ndo chihin yu. Tu cua cuinu ini ndo, cua cuhve tu ndee ini chi ndo, ta cua natacu ndico ndo quivi cua cutuni ñivi ndacu ndavaha ni. ⁴⁵Iti chata cha ni taa ra ni cahan cuenda ra Ndioo tichi tutu ra, vati cati ra ti chaha ra Ndioo cha chini tuni chi ndihi ñivi chinu ini chi ra, cati tutu ra. Tu cua tasoho ndo cha cahan suti, tu cua savaha ndo cuhva cati ra, cua cuinu ini ndo chihin yu.

⁴⁶Yoni ñivi ñuñivi cha ni ndehe chi suti, soco iyo iin ra ni tava tiñu ra, ta iin tuhun ni racan cuu ra ni

ndehe chi ra. ⁴⁷Yuhu cati ti tu cua cuinu ini ndo chihin yu, cua coo ndito ndo chihin yu ndihi ni quivi ndihi ni tiempu. ⁴⁸Sava ni ta cua iin cha chachi ndo cuu yuhu, vati cua cuhve cha cua coo ndito ndo.

⁴⁹Iti chata chachi ñivi ndo maná cha ni chaha ra Ndioo, soco queta quivi ni chihi tahan ñi. ⁵⁰Vitin cha ni tachi ra Ndioo cha cuu sava ni ta cua iin cha cua cachi ndo. Chacan cuu cha cua cachi ndo, ta ña cua ndoyo ñuhun ndo cuenda ra Ndioo.

⁵¹Yuhu cuu ra cha ni quichi nuun iti siqui andivi, ta cui sava ni ta cua iin cha cua cachi ndo, ta cua cuhve cha cua coo ndito ndo chi ra Ndioo. Tu cua cachi ndo cha cua cuhva yu, cua coo ndito ndo chihin ra Ndioo ndihi ni quivi ndihi ni tiempu, vati cua cuhva cuenda yu cuñu yu cuenda ñivi ñuñivi. Chacan cuu cha cua cuu coo ndito ñi chi ra Ndioo. Tacan ni cati ra Jesuu chi ñi.

⁵²Tacan cuu, ta quechaha cahan yuhu ñivi judío can chi tahan ñi, ta cati ñi ti:

—¿Yoso cua savaha ra, ta cua cuu cachi yo cuñu ra? —cati ñi.

⁵³Ta cati ra Jesuu chi ñi ti:

—Cati ndicha yu ti tu ña cua cachi ndo cuñu ra cuu sehe ñivi, tu ña cua coho ndo niñi ra, ña cua coo ndito ndo chi ra Ndioo. ⁵⁴Tu cua cachi ndo cuñu yu, tu cua coho ndo niñi yu, cua coo ndito ndo chi ra Ndioo ndihi ni quivi ndihi ni tiempu, vati cua cuhve tu ndee ini chi ndo, ta cua natacu ndico ndo quivi cua cutuni ñivi ñuñivi. ⁵⁵Tu cua cachi ndo cuñu yu, tu cua coho ndo niñi yu, cua coo ndicha tu ndee ini chi ndo. ⁵⁶Tu tacan cua savaha

ndo, cua coi chi ndo, ta cua coo ndo chihin yu. ⁵⁷Iyo ndito ra cuu suti, ta racan cuu ra ni tava tiñu chihin yu. Chacan cuu cha iyo ndito yu, vati tachi ra suti chihin yu. Tu cua coo ndo chihin yu, cua coo ndito ndo chihin yu. ⁵⁸Yuhu cuu ra ni quichi nuun iti siqui andivi. Yuhu cuu sava ta cua cha cua cachi ndo, soco ña cua tahan ndo cuhva ni tahan ñivi yo iti chata. Chachi ñi maná can, soco queta quivi ni chihi tahan ñi. Tu cua coo ndo chihin yu, cua coo ndito ndo chihin yu ndihi ni quivi ndihi ni tiempu.

⁵⁹Tacan cati ra Jesuu ve ñuhun iyo ñuun Capernaum can nu ni sacuahra ra chi ñivi can.

Tuhun cha cua coo ndito ñivi chi ra Ndioo ndihi ni quivi ndihi ni tiempu

⁶⁰Tuhun can ni chini soho tahan ñivi sacuahra chi ra, ta quechaha cati ñi chi tahan ñi ti:

—Ii xaan cha cua cuinu ini yo tuhun cahan ra, vati yoni cua cuu tasoho chacan —cati ñi.

⁶¹Tacan cuu, ta chito ra Jesuu chi anima ra ti quechaha cahan ñi tuhun can, ta cati ra chi ñi ti:

—Ña vaha cha saxini xaan ndo cuenda chacan. ⁶²Nu cua ndehe ndo cha cua cuhun ndico ra cuu sehe ñivi nu ni chacoo ra iti siqui andivi nu quichi quivi, ta ña vaha cha cua saxini ndico tucu ndo.

⁶³Maan ra Tati Ndioo cuu ra chaha cha iyo ndito yo, ta ñahni yavi ndaa cuñu yo. Cha cati yu tuhun can, vati tacan cua coto ndo yoso cuhva iyo ra Ndioo, ta cua coto ndo yoso cuhva cua coo ndito ndo, ⁶⁴soco iyo ni ndo ña cua cuinu ini ndo.

Tacan cati ra Jesuu, vati nda ni quivi xihna cuii chito ra ndaa ñi cuu ñi ña cua cuinu ini chi ra, ta chito ra ndaa ra cuu ra cua xico tuhun chi ra. ⁶⁵Cati ndico ra Jesuu ti:

—Chacan cuu cha cati yu ti tu ña cua cuhva ra cuu suti, ña cua cuu cuinu ini ndo chihin yu —cati ra.

⁶⁶Tacan cuu, ta quechaha saña ñivi sacuahra chi ra. Tuvi ñivi cuu ñi saña chi ra, ta ña chahan ca ñi chi ra. ⁶⁷Tacan cuu, ta quechaha nducu tuhun ra Jesuu chi uchi uvi ra sacuahra ndicha chi ra ti:

—¿Atu cua cuhun tahan ndo chi ñivi can? —cati ra.

⁶⁸Ta cati ndico ra Simón Pedro chi ra ti:

—Ñahni nu cua cuhun ndi, vati maun cuu ra cati tuhun chi ndi yoso cuhva cua coo ndito ndi chi ra Ndioo. ⁶⁹Cha chinu ini ndi chihin, ta cha chito ndi ti maun cuu ra Cristo, vati sehe ra Ndioo cuun, ra chahnu —cati ra Pedro.

⁷⁰Ta cati ra Jesuu chi ra ta ra ti: —Yuhu nacachi chi ndihi ndo, ta uchi uvi rai cuu ndo, soco cuihna cuu iin ndo —cati ra.

⁷¹Cahan ra tacan cuenda ra Juda Iscariote sehe ra Simón, vati racan cua xico tuhun chi ra Jesuu, ta chica tahan ra chi ra icaa ni.

Ña ni chinu ini yani ra Jesuu chi ra

7 Tacan cuu, ta chica cuu ra Jesuu ñuun ta ñuun iti ñuhun Galilea can. Ña cuni ra cuhun ra iti ñuhun Judea, vati nducu ñivi judío cuhva cha cua cahni ñi chi ra. ²Chayatin cua coo vico cha iyo cuenda tiahva cha cua sacahnu ñivi judío

can. ³Chacan cuu cha quechaha cati yani ra Jesuu chi ra ti:

—Saña tiñu ndaca cun ihya, ta cuahan iti ñuhun Judea. Chacan cuu cha cua ndehe tahan amigu cun iyo tican ndihi cha ndacu cun.

⁴Tu cua cuni yo cha cua nacoto ñivi chi yo, ña cua cuindi xehe yo. Na cua ndehe ndihi ñivi cuhva ndacu cun —cati ra chi ra Jesuu.

⁵Tacan cati yani ra Jesuu chi ra, vati ña chinu ini ra chi ra. ⁶Chacan cuu cha cati ra Jesuu chi ra ti:

—Ña ta queta quivi cha cua cuhin, soco ndihi ni quivi cua cuu cuhun maan ndo. ⁷Ña cua cuxaan ini ñivi chihin ndo, soco chi yuhu xaan xaan cuni ñi ndehe ñi, vati chahi cuenda yoso cuhva iyo ñi, ta mani ndavaha ni ndacu ñi. ⁸Cuahan maan ndo vico, soco yuhu ña cua cuhin, vati ña ta queta hora cha cua nacoto ñi yoo rai cui —cati ra.

⁹Tuhun can cati ra Jesuu chi ra ta ra, ta ni ndoo ra ñuhun Galilea can.

Cuahan ra Jesuu vico cha iyo cuenda tiahva

¹⁰Tacan cuu, ta cuahan yani ra Jesuu vico, ta sa cuahan tahan ra Jesuu, soco ña ndehe ñivi cha cuahan ra, vati cuahan xehe ra.

¹¹Nanducu ñivi judío chi ra vico, ta quechaha nducu tuhun ñi ti:

—¿Ndaa iyo ra? —cati ñi.

¹²Cuaha xaan cahan ñi cuenda ra Jesuu, vati iyo ñi cati ti vaha xaan rai cuu ra, soco inga ñi cati ti ña ndicha ra, vati sandahyu ñahan ra chi ndihi ñivi, cati ñi.

¹³Ña cachin cahan ñi cuenda ra, vati yuhvi ñi chi ra cumi tiñu iyo cuenda ñivi judío can.

¹⁴Tichi vico can cuahan ra Jesuu iti ve ñuhun, ta quihvi ra cora soco ndavi, ta sa quechaha sacuaha ra chi ñivi. ¹⁵Iyo xaan cuni ñivi judío can, ta quechaha nducu tuhun ñi chi tahan ñi ti:

—¿Ñacu chito xaan ra, ta ñahni cha sacuaha ra? —cati ñi.

¹⁶Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti: —Ñavi tuhun saxini yu sacuahi chi ndo, soco tuhun ra ni tava tiñu chi yu sacuahi chihin ndo. ¹⁷Tu

cua cuni ndo savaha ndo cuhva cuni ra, cua coto ndo ñaan cha cuu tuhun ra, ta cua coto ndo a tuhun Ndioo cati tuhin a cati tuhin tuhun saxini yu. ¹⁸Cahan ñivi cuenda suvi ni maan ñi, vati cuni ñi cha cua sacahnu ñivi chi ñi, soco yuhu cuni yu cha cua sacahnu ñivi chi ra ni tava tiñu chihin yu. Chacan cuu cha cahan ndicha yu, ta ña tuhve sandahyu ñahan.

¹⁹’Chaha cuenda ra Moisee ley Ndioo chihin yo, soco yoni ndo sacuinu cuhva cati chi. ¿Ñacu cuni cahni ndo chihin yu? —cati ra Jesuu.

²⁰Ta cati ndico ñivi can chi ra ti: —Ña vaha cuni xini cun, vati yoni cuni cahni chihun —cati ñi.

²¹Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti: —Iin cha cahnu cha ni savahi quivi cahnu, ta nduiyo ndo.

²²Chaha ra Moisee costumbre cha cua tahnda ñiin xini xuu ra cuati ndihli, soco ñavi ra Moisee cuu ra, vati iin ra cuu sutu ñuun iti chata cuu ra. Masi quivi ii cuu chi, soco ni sacuinu ndo costumbre can.

²³Sacahnu ndo costumbre can quivi ii, vati cuni sacuinu ndo cuhva cati ley Moisee, soco nduxaan ndo

chihin yu, vati sanduvahi chi ñivi, ta quivi ii cuu chi. ²⁴Ña cua tachi tuni ndo cuhva saxini maan ndo, soco cua tachi tuni ndo iin cha ndicha ndicha —cati ra Jesuu chi ñi.

**Cati tuhun ra Jesuu
ndaa iti quichi ra**

²⁵Tacan cuu, ta quechaha nducu tuhun uvi uni ñivi xu ñuun Jerusalén can ti:

—¿Atu ña ndicha ti rahya cuu ra nanducu ñi, vati cuni cahni ñi chi ra? ²⁶Vachi ra ihya, ta cati tuhun ra, ta ña cahan ra cumi tiñu chi ra. Vasi saxini ra ta ra ti ra Cristo cuu ra, ta ni tava tiñu ra Ndioo chi ra, ²⁷soco chito yo ndaa iti vachi ra, soco cua quichi ra cuu Cristo, ta yoni cua coto ndaa iti cua quichi ra —cati ñi.

²⁸Tacan cuu, ta sacuahra ra Jesuu chi ñivi. Iyo ra tichi cora soco ndavi can, ta quechaha cati ra ti:

—Nacoto ndo chi yuhu, ta chito ndo ndaa iti vachi yu. Ñavi cha cuni main vachi, soco iyo ra ni tava tiñu chihin yu, ta rai ndicha ndicha cuu ra, soco ña nacoto ndo chi ra.

²⁹Yuhu nacote chi ra, vati iti nuun ra quichi yu, ta maan ra cuu ra ni tava tiñu chihin yu —cati ra chi ñi.

³⁰Chacan cuu cha cuni ñi tiin ñi chi ra, soco ña cuu, vati ña ta queta hora ra. ³¹Tacan cuu, ta chinu ini ñivi chi ra. Tuvi ñi cuu ñi, ta quechaha cati ñi ti:

—Cuaha xaan cuhva cha ni savaha rahya, soco ra cuu Cristo ña cua savaha ca ra cuhva quivi cua quichi ra —cati ñi.

**Tachi ra fariseo tatun ra, vati
cua tiin ra chi ra Jesuu**

³²Chini soho ra fariseo cha cahan ñivi cuenda ra Jesuu. Chacan cuu cha nduunuun ra sutu chahnu chi ra fariseo, ta tachi ra chi ra cuu tatun ra, vati cua tiin ra chi ra Jesuu.

³³Tacan cuu, ta quechaha cati ra Jesuu chi ñivi can ti:

—Suhva ni ca quivi cua coi chi ndo, ta sa cua cuhin nu iyo ra ni tava tiñu chihin yu. ³⁴Cua nanducu ndo chihin yu, soco ña cua nanihin ndo, ta ni ña cua cuu cuhun ndo nu cua cuhin —cati ra.

³⁵Tacan cuu, ta quechaha cahan ñivi judío can chi tahan ñi, ta cati ñi ti:

—¿Ndaa iti cua cuhun ra, ta ña cua cuu nanihin yo chi ra? ¿Atu cua cuhun ra nu iyo ñivi yo chi ñivi griego? ¿Atu cua sacuahra ra chi ñivi griego can? ³⁶¿Ñaan cha cuu tuhun cha cati ra ti cua nanducu yo chihin ra, soco ña cua nanihin yo chihin ra? ¿Ñaan tuhun cuu cha cati ra ti ña cua cuu cuhun yo nu cua cuhun ra? Tacan cahan ñi chi tahan ñi.

**Cua coo ra Tati Ndioo chi
ñivi chinu ini chi ra Jesuu**

³⁷Cha cua ndihi vico can, ta ni iyo ra Jesuu. Nihin xaan cahan ra, ta quechaha cati ra chi ñi ti:

—Tu cua neti ndo nduta, na cua quichi ndo chihin yu, ta cua cuhva cha cua coho ndo. ³⁸Tu cua cuinu ini ndo chihin yu, cua cuu anima ndo sava ni ta cua iin yuta cha ña cua ndoco, ta cua coo ndito ndo

cuhva cati tutu Ndioo —cati ra Jesuu.

³⁹Tuhun can cati ra Jesuu, vati chaha ra cuenda yoso cuhva cua coo ra Tati Ndioo chi ñivi chinu ini chi ra. Ña ta quichi ra Tati Ndioo, vati ña ta cuhun ndico ra Jesuu iti siqui andivi.

Cha ndusaca cuni ñivi can

⁴⁰Iyo ñivi chini soho ñi tuhun cha cahan ra Jesuu, ta quechaha cati ñi ti:

—Ndicha ti racan cahan cuenda ra Ndioo —cati ñi.

⁴¹Inga ñi cati ñi ti:

—Ra Cristo cuu ra, vati ni tava tiñu ra Ndioo chi ra.

Soco cati inga tucu ñivi ti:

—Ña cua quichi ra Cristo iti ñuhun Galilea, vati cati tutu Ndioo ti ñivi ra David cua cuu ra Cristo can. ⁴²Cua quichi ra ñuun Belén nu ni chacoo ra David iti chata. Tacan cati tutu Ndioo —cati ñi.

⁴³Chacan cuu cha ña nduunuun ñivi can, [vati ña nihin ñi cuhva ndaa iti ni quichi ra Jesuu]. ⁴⁴Iyo ñivi cuni ñi tihini ñi chi ra ve caa, soco yoni tiin chi ra.

Ña chinu ini ra cumi tiñu judío chi ra Jesuu

⁴⁵Tacan cuu, ta cuahan ndico ra tatun can nu iyo ra sutu chahnu chi ra fariseo, ta quechaha nducu tuhun ra ta ra chi ra tatun ti:

—¿Ñacu ña ndaca ndo chi ra? — cati ra.

⁴⁶Ta cati ndico ra tatun chi ra ti:

—Yoni cahan cuhva ni cahan racan —cati ra.

⁴⁷Ta cati ra fariseo can chi ra ti:

—Cha ni sandahyu ñahan tahan ra chihin ndo. ⁴⁸Ña chinu ini ni iin tuhun ndi chi ra, ta ra cumi tiñu cuu ndi, ta ra fariseo ña ni chinu tahan ini ni iin ra, ⁴⁹soco ñivi can ña chito ñi ñaan cha cuu cha cati ley chahnu yo, ta ni ñavi cha vaha vihi ndacu ñi —cati ra.

⁵⁰Iyo tahan ra Nicodemo nu iyo cuiti ra ta ra. Suvi ra Nicodemo cuu ra ni chahan nu ra Jesuu iin cha cuaa, ta ra cumi tiñu cuu tahan ra, ta quechaha cati ra Nicodemo can chi tahan ra ti:

⁵¹—Ña chaha ley yo cha cua tachi tuni yo chi ñivi, tu ña cua tasoho xihna yo cha cua cati ñi. Ña cua tachi tuni yo, tu ña cua coto vaha yo ñaan cha cuu cha ni savaha ñi —cati ra.

⁵²Tacan cuu, ta cati ndico ra ta ra ti:

—¡Joi! Vasi iti ñuhun Galilea quichi tahun. Na cua sacuahun tutu Ndioo, ta cua coton ti ñahni ra cahan cuenda ra Ndioo cua quichi iti ñuhun Galilea —cati ra.

Iyo iin ñahan ndacu xaan cuati

⁵³Tacan cuu, ta cuahan ra ta ra iti vehe ra.

8 Tacan cuu, ta cuahan ra Jesuu iti yucu Olivo. ²Tuvi inga quivi, ta cuahan ndico ra iti ve ñuhun. Ni vii nahan, ta cuahan ra, ta nducuiti ndico tucu ñivi nu iyo ra. Ni chacunda ra, ta sa quechaha sacua ra chi ñi. ³Tacan cuu, ta vachi ra sacua ley chahnu chi ra fariseo nu iyo ra. Vachi ndaca ra ta ra iin ñahan, vati ndehe ra nu ni chacoo ña ndavaha ni chi ra rai inga chiyo, ta sayaha ra chi ña nu

nducuiti ñivi chi ra. ⁴Tacan cuu, ta quechaha cati ra chi ra Jesuu ti:

—Maestru, cha tiin ñivi chi ñahya suvi ni hora cha ndacu ña ndavaha ni chi ra rai inga chiyo. ⁵Iti chata cati ra Moisee tichi ley ti chi yuu cua cahni ndi chi ñahan savaha ndavaha ni can, ta yoho, ¿ñaan cua cati cun?

⁶Tacan cati ra ta ra, vati cuni ndehe ra a ña vaha cua cati ndico ra Jesuu, ta cua cuu tiso ra ta ra cuati ra. Tacan cuu, ta ni chacunda toho ra Jesuu, ta sa quechaha taa ra chi nundaha ra nu ñuhun. ⁷Ni vii nducu tuhun xaan ra ta ra chi ra, ta sa ni chacuinda ndico ra, ta quechaha cati ra chi ra ta ra ti:

—Tu ña ta savaha ndo ni iin cha ndavaha ni, na cua cani xihna ndo yuu chi ña —cati ra.

⁸Tacan cuu, ta ni chacunda toho ndico ra Jesuu, ta taa ndico ra nu ñuhun. ⁹Chini ra ta ra tuhun cha cati ra Jesuu, ta sa quechaha ca chahan ra ta ra. Cuahan xihna ra chanihin ca, ta sa cuahan ndihi ca ra ta ra. Tacan cuu, ta iin tuhun ni ña ñahan can ni ndoo chi ra Jesuu. ¹⁰Ndehe ra Jesuu ti cha cuahan ndihi ca ñivi, ta sa quechaha cati ra chi ña ñahan can ti:

—Yoho sihi, cha cuahan ra ni tiso cuati cun. ¿Atu yoni cua tachi tuni chihun? —cati ra.

¹¹Ta cati ndico ña chi ra ti:

—Ña ta yoni cahan, ra chahnu —cati ña.

Ta cati ra Jesuu chi ña ti:

—Ni ña cua tachi tuni yu chihun.

Cuahan, ta ña savaha con cuati —cati ra.

Jesuu cuu sava ni ta cua iin ñuhun ndichin cha cua ndehe ñivi ñuñivi

¹²Tacan cuu, ta quechaha cati ndico tucu ra Jesuu chi ñivi can ti:

—Yuhu cuu sava ni ta cua iin ñuhun ndichin cua ndehe ñivi ñuñivi. Tu cua cuinu ini ndo chihin yu, ña cua savaha ndo ndavaha ni, vati ña cua coo ndo nu naan. Cua coo ndito ndo chi ra Ndioo, vati cua coo ra cuu sava ni ta cua iin ñuhun ndichin chihin ndo —cati ra.

¹³Ta cati ra fariseo chi ra ti:

—Suvi ni maun chaha cuenda yoso cuhva iyo cun. Chacan cuu cha ña chito ndi a ndicha cuhva cati cun —cati ra.

¹⁴Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti:

—Chahi cuenda yoso cuhva iye, soco cha ndicha cuu chi, vati chite ndaa iti ni quichi yu, ta chito tahin ndaa iti cua cuhun ndico yu. Maan ndo ña chito ndo ndaa iti ni quichi yu, ta ni ña chito ndo ndaa iti cua cuhun ndico tuqui. ¹⁵Tachi tuni ndo cuhva saxini maan ndo, soco yoni cua tachi tuni yu vitin. ¹⁶Cua queta quivi cha cua tachi tuni yu chi ñivi, soco cua tachi tuni yu iin cha ndicha ndicha, vati uvi ndi cua tachi tuni. Cua tachi tuni yu, ta cua tachi tuni tahan ra ni tava tiñu chihin yu. ¹⁷Cha cati ley chahnu ndo ti tu cua queta uvi ñivi, ta inuun inuun cua cahan ñi, chito yo ti tuhun ndicha cahan ñi. ¹⁸Cati tuhin yoso cuhva iye, ta cati tuhun tahan ra cuu suti yoso cuhva iye, ta maan ra cuu ra ni tava tiñu chihin yu —cati ra Jesuu.

¹⁹Chacan cuu cha nducu tuhun ñi chi ra ti:

—¿Ndaa iti iyo sutu cun? —cati ñi.

Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti:

—Ña nacoto ndo chihin yu, ta ni ña nacoto ndo chi ra suti. Tu cua nacoto ndo chihin yu, cua nacoto tahan ndo chi ra suti —cati ra.

²⁰Tacan cati ra Jesuu, ta sacuahara chi ñivi tichi cora soco ndavi ve ñuhun yatin nu iyo xuhun cha samani ñivi chi ra Ndioo, soco ña tiin ñi chi ra, vati ña ta queta hora ra.

Cati ra Jesuu ti ña cua cuu cuhun ñivi can nu cua cuhun ra

²¹Tacan cuu, ta quechaha cati ndico tucu ra Jesuu chi ñivi can ti: —Yuhu cua cuhin, ta cua nanducu ndo chihin yu, [soco ña cua nanihin ndo chihin yu]. Cua cuvi ndo, vati ña cua saña ndo cuati ndacu ndo, ta ña cua cuu cuhun ndo nu cua cuhin —cati ra.

²²Ta cati ñi judío can chi tahan ñi ti:

—Vasi cua cahni ra suvi ni chi maan ra, vati cati ra ti ña cua cuu cuhun yo nu cua cuhun ra —cati ñi.

²³Tacan cuu, ta quechaha cati ra chi ñi ti:

—Cuenda ñivi ñuñivi iyo maan ndo, soco yuhu iye cuenda ra iyo iti siqui andivi. Iyo ndo cuenda ñuhun ñuñivi, soco yuhu ña iye cuenda chacan. ²⁴Chacan cuu cha cati yu ti cua cuvi ndo cuenda ra Ndioo, vati ña cua saña ndo cuati ndacu ndo. Tu ña cua cuinu ini ndo ti yuhu cuu ra cua sacacu chi ndo, cua cuvi ndo, vati ña cua saña ndo cuati ndacu ndo —cati ra.

²⁵Tacan cuu, ta nducu tuhun ñi chi ra ti:

—¿Yoo rai cuun? —cati ñi.

Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti:

—Xihna cuui cha ni cati yu chihin ndo. ²⁶Iyo xaan cha cua cati yu yoso cuhva iyo ndo, ta iyo xaan cha cua tachi tuni yu chihin ndo. Rai

ndicha cuu ra ni tava tiñu chihin yu, ta cha chahi cuenda chi ndo chi ndihi ñivi ñuñivi ñaan cha cati ra chihin yu —cati ra.

²⁷Tacan cuu, ta ña chito ñi ti cahan ra cuenda sutu ra. ²⁸Chacan cuu cha cati ra Jesuu chi ñi ti: —Cua cahni ndo chi ra cuu sehe ñivi, ta sa cua coto ndo ti yuhu cuu ra. Cua coto ndo ti ña satiñu yu cuenda main, soco cati tuhun cuhva ni sanahan ra suti chihin yu. ²⁹Ni tava tiñu ra chihin yu, ta ni iyo ra chihin yu. Ña cua saña ihni ra chihin yu, vati ndihi ni quivi ndacu i cha cua cusii ini ra —cati ra Jesuu.

³⁰Tacan cati ra Jesuu, ta tuvi ñivi quechaha chinu ini chi ra.

Cuhva iyo ñivi Ndioo, ta cuhva iyo ñivi ndacu cuati

³¹Tacan cuu, ta quechaha cati ra Jesuu chi ñivi judío ñi ni chinu ini chi ra ti:

—Tu cua savaha ndo cuhva cati yu, ñivi ndicha yu cua cuu ndo, ³²ta cua coto ndo ñaan cha cuu cha ndicha, ta sa cua ndoo ndo nu nuna —cati ra.

³³Ta cati ndico ñi chi ra ti:

—Ñivi ra Abraham ra ni chacao iti chata tiempu chahnu cuu ndi. Ña ta ñahni nu ni satiñu cuatu ndi chi inga ñivi. ¿Ñacu cati cun ti cua ndoo ndi nu nuna? —cati ñi.

³⁴Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti:

—Cati ndicha yu ti tu cua savaha ndo cuati, sava ni ta cua iin musu cua cuu ndo. ³⁵Chito yo ti ña ndoo cuui ra cuu musu vehe chitoho ra, soco ra cuu sehe chitoho vehe can cuu ra ndoo cuui vehe sutu ra.

³⁶Chacan cuu cha tu cua savaha ra

cuu sehe chitoho ndo cha cua ndoo ndo nu nuna, cua ndoo ndicha ndo nu nuna. ³⁷Yuhu chite ti ñivi ra Abraham cuu ndo, soco cuni ndo cahni ndo chihin yu, vati ña chinu ini ndo tuhun cati tuhin. ³⁸Chahi cuenda chi ndo ñaan cha cuu cha ni sanahan suti chihin yu, soco ndacu ndo cuhva cati ra cuu sutu maan ndo —cati ra.

³⁹Ta cati ndico ñi chi ra ti:
—Ra Abraham cuu sutu ndi —cati ñi.

Ta cati ra Jesuu ti:
—Tu sehe ra Abraham chi ndo, cua savaha ndo cuhva cha ni savaha maan ra nu quichi quivi. ⁴⁰Yuhu cha cati yu cha ndicha chi ndo cuhva cha ni cati ra Ndioo chihin yu, soco vitin cuni cahni ndo chihin yu. Ñavi cuhva ni savaha ra Abraham cuu chacan. ⁴¹Ndacu ndo cuhva cuni ra cuu sutu maan ndo —cati ra.

Ta cati ndico ñi chi ra ti:
—Ñavi sehe cuati cuu ndi. Sehe ndicha ra Ndioo cuu ndi, vati maan ra cuu sutu ndi —cati ñi.

⁴²Ta cati ra Jesuu chi ñi ti:
—Tu ndicha ti ra Ndioo cuu sutu ndo, cua cuni mani ndo chihin yu, vati iti nuun iyo ra quichi yu. Ñavi yuhu cati chi ra ti cua quichi yu, soco maan ra cuu ra ni tava tiñu chihin yu. ⁴³Ña nituni ini ndo tuhun cati yu, vati ña cuni ndo tasoho ndo. ⁴⁴Run cuihna cuu sutu ndo, ta cuni savaha ndo cuhva cuni maan run, ta chahni run chi ñivi nda cua nda xihna cuii. Ña tuhva run savaha run cha ndicha, vati ña chito run ñaan cha cuu cha ndicha, ta sandahyu ñahan run. Tacan

ni iyo run, vati ña ndicha run, ta maan run cuu run savaha cha sandahyu ñahan ñivi chi tahan ñi. ⁴⁵Ña chinu ini ndo cha cati yu, vati cati yu cha ndicha. ⁴⁶Yoni ndo cua cuu cati ti iyo cuati yu. Iyo cha cua cuinu ini ndo chihin yu, vati cati yu cha ndicha chi ndo. ⁴⁷Ndih ñivi Ndioo tasoho tuhun cahan ra, soco ña tasoho maan ndo chi ra, vati ñavi ñivi ra chi ndo —cati ra Jesuu chi ñi.

**Ña ta coo ra Abraham iti
chata tiempu chahnu, ta
cha ni iyo ra Cristo**

⁴⁸Ta nducu tuhun ñivi judío can chi ra Jesuu ti:

—¿Atu ña ndicha ti rai ñuhun Samaria cuun? ¿Atu ña ndicha ti iyo tati cuihna chihun? —cati ñi.

⁴⁹Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti:
—Ñahni tati cuihna iyo chi yu. Sacahnu yu chi ra suti, soco ña sacahnu ndo chihin yu. ⁵⁰Ña nduqui cuhva cha cua sacahnu ndo chihin yu, soco iyo ra cuni ra cha cua sacahnu ndo chihin yu, ta maan ra cuu ra cua tachi tuni chi ndo. ⁵¹Cati ndicha yu ti tu iyo ñivi cua savaha ñi cuhva cati yu, ña cua ndoyo ñuhun ñi, soco cua coo ndito ñi chi ra Ndioo ndihi ni quivi ndihi ni tiempu —cati ra.

⁵²Ta cati ndico ñivi judío can chi ra ti:

—Vitin cha chito ndi ti iyo run tati cuihna chihun. Cha ni chihi ra Abraham ra cuu ñivi ndi tiempu chahnu, ta ni chihi tahan ndihi ra ni cahan cuenda ra Ndioo, ta cati maun ti tu cua savaha ñivi cuhva cati cun, ña cua cuvi cuii ñi, soco

cua coo nditio ñi chi ra Ndioo ndihi ni quivi ndihi ni tiempu. ⁵³Cahnu xaan rai cuu ra Abraham cha cuenda ra Ndioo, ta chihi maan ra. Chihi tahan ra ni cahan cuenda ra Ndioo, ta maun ña cahnu cun cuu. ¿Yoo rai cuun? —cati ñi chi ra.

⁵⁴Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti: —Tu cua cati yu ti cahnu xaan rai cui, ñahni yavi ndaa cha cua cati yu, vati maan ra suti cuu ra cua cati ti rai cahnu cui. Cati ndo ti sacahnu ndo chi ra Ndioo, ta suvi ra cuu ra cuu suti. ⁵⁵Ña nacoto ndo chi ra, soco yuhu nacoto vahi chi ra. Tu cua cati yu ti ña nacote chi ra, cua sandahyu ñahin cuhva sandahyu ñahan maan ndo. Yuhu nacote chi ra, ta ndacu i cuhva cati ra. ⁵⁶Sii xaan cuni ra Abraham ñivi ndo, vati cua ndehe ra ti cua cacu yu nu ñuhun ñuñivi ya. Cha ni ndehe ra chihin yu, ta cusii ini ra —cati ra Jesuu.

⁵⁷Ta cati ñivi judío can chi ra ti: —Ña ta queta maun ni uvi xico uchi cuiya cun, ta cati cun ti cha ni ndehun chi ra Abraham —cati ñi.

⁵⁸Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti: —Cati ndicha yu ti ña ta cacu ra Abraham, ta cha ni iye —cati ra.

⁵⁹Tacan cuu, ta quechaha canihin ñi yuu, vati cua cani ñi chi ra, soco ni chacuindi xehe ra, ta quee ra soco ndavi ve ñuhun can. Tacan ni quee ra nu iyo cuiti ñi, ta cuahan ra.

Sanduvaha ra Jesuu chi iin ra cuaa

9 Cuahan ra Jesuu, ta ndehe ra ti iyo iin ra cuaa. Cuii nuun ra, vati tacan ni caa nuun ra nda ni cacu ra. ²Tacan cuu, ta quechaha

nducu tuhun ra sacuaha chi ra Jesuu ti:

—Maestru, ¿yoo savaha cuati, ta cacu ra cha cuii nuun ra? ¿Atu savaha maan ra cuati a savaha sutu ra chi sihi ra cuati? —cati ra chi ra Jesuu.

³Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti: —Ñahni cuati savaha rahya, ta ni ñahni cuati savaha sutu ra chi sihi ra. Tacan tahan ni cacu maan ra, vati cua ndehe ñivi yoso cuhva cua savaha ra Ndioo chi ra. ⁴Iyo cha cua savahi cuhva cuni ra ni tava tiñu chihin yu, vati ni vii cuu vitin. Cua queta quivi, ta ña cua cuu ca. ⁵Ni iye nu ñuhun ñuñivi, ta cui sava ni ta cua iin ñuhun ndichin. [Chacan cuu cha cua tindei chi ñivi ñuñivi] —cati ra.

⁶Tacan ni cati ra, ta sa tivi sivi ra nu ñuhun, ta savaha ra ndahyu nu tivi sivi ra, ta taa ra chi chi nuun ra cuaa can. ⁷Tacan cuu, ta quechaha cati ra Jesuu chi ra ti:

—Cuahan iti soco Siloé, ta cua nacata cun nuun cun —cati ra. Tuhun Siloé can cuni cati ti cha tachi yu chihun.

Tacan cuu, ta cuahan ra cuaa can, ta nacata ra nuun ra. Quichi ndico ra, ta ndichin vaha ndehe ra. ⁸Ndehe ñivi nuun ra chi ra, ta ndehe tahan ñivi nacoto chi ra, ta chito ñi ti cha chica ra caya ra, ta quechaha nducu tuhun ñi ta ñi ti: —¿Atu ñavi ra chica caya cuu ra? —cati ñi.

⁹Iyo ñi cati ñi ti:

—Suvi ra cuu ra —cati ñi.

Ta inga ñi cati ti:

—Ñavi, soco cuhva caa racan caa ra —cati ñi,

soco maan ra cati ti:

—Yuhu cui.

¹⁰Chacan cuu cha nducu tuhun ñi chi ra ti:

—¿Yoso ni nduvaha nuun cun? — cati ñi.

¹¹Cati ndico ra chi ñi ti:

—Nacoto ndo chi ra nani Jesuu.

Savaha maan ra ndahyu, ta taa ra chi chi nuin, ta cati ra ti na cua cuhin iti Siloé, ta cua nacate nuin. Chacan cuu cha chahin, ta nacate nuin, ta ndundichin vaha ndehi — cati ra.

¹²Ta nducu tuhun ñi chi ra ti:

—¿Ndaa iyo racan? —cati ñi.

Ta cati ndico ra chi ñi ti:

—Ña chite —cati ra.

**Nducu tuhun xaan ra
fariseo chi ra cuaa can**

¹³Tacan cuu, ta ni chandaca ñivi can chi ra nuun ra fariseo, vati xihna ca cuii nuun ra, ta vitin ndichin vaha ndehe ndico ra.

¹⁴Quivi sábadu quivi ii ni savaha ra Jesuu ndahyu can, ta sanduvaha ra nuun ra cuaa can. ¹⁵Chacan cuu cha quechaha nducu tuhun tahan ra fariseo chi ra nduvaha nuun can ti:

—¿Yoso cuu cha ni ndundichin ndehun? —cati ra.

Ta cati ndico ra chi ra ti:

—Ni taa iin ra ndahyu nuin, soco nacate chi chi, ta ni ndundichin vaha ndehi —cati ra.

¹⁶Chacan cuu cha iyo ra fariseo cati ra chi ra ti:

—Ña ni tava tiñu ra Ndioo chi racan, vati ña cumi ra quivi ii quivi cahnu —cati ra.

Ta cati ndico inga ra ti:

—Cahnu xaan cuhva ni savaha ra, ta ña cuu savaha rai ndacu cuati chacan —cati ra.

Tacan cuu, ta quechaha ndusaca cuni ra ta ra, ¹⁷ta nducu tuhun ndico tucu ra fariseo chi ra ti:

—¿Ñaan cha cuu cha cua cati maun? Nuun maun cha ni sanduvaha ra —cati ra.

Ta cati ndico ra ti:

—Yuhu cati ti iyo ra cuenda ra Ndioo —cati ra.

¹⁸Tacan cuu, ta ña cuni cuinu ini ra judío can ti ni nducuii ndicha nuun ra, ta ndundichin ndico ndehe ra. Cana xihna ra chi sutu ra chi sihi ra, ¹⁹ta quechaha nducu tuhun ra chi ñi ti:

—¿Atu sehe ndo chi rahya? ¿Atu cuaa ra, ta cacu ra? ¿Ñacu ndichin vaha ndehe ra vitin? —cati ra.

²⁰Ta cati ndico sutu ra chi sihi ra ti:

—Chito ndi ti rahya cuu sehe ndi, ta chito ndi ti cuaa ra, ta cacu ra, ²¹soco ña chito ndi yoso cuhva ni ndundichin vaha ndehe ra vitin, ta ni ña chito ndi yoo rai ni sanduvaha nuun ra. Cua nducu tuhun ndo chi maan ra, vati cha cahnu ra. Cua cati ndico maan ra ñaan cha ni tahan ra —cati ñi.

²²Tacan cati sutu ra chi sihi ra, vati yuhvi ñi chi ra judío can, vati cha iyo vaha tuhun chi ra judío ti tu cua cati ñivi ti cha ni tava tiñu ra Ndioo chi ra Jesuu, cua tava ndaa ra chi ñi ve ñuhun. ²³Chacan cuu cha cati ñivi ra ti cha cahnu ra, ta na cua nducu tuhun maan ra ta ra chi ra.

²⁴Chacan cuu cha cana ndico tucu ra judío can chi ra nduvaha

nuun can inga chaha, ta cati ra chi ra ti:

—Cua cati cun iin cha ndicha, vati iyo cun iti nuun ra Ndioo, ta chito ndi ti ra ndacu cuati cuu racan — cati ra.

²⁵Ta cati ndico ra chi ra judío can ti:

—Ña chite tu ndacu ra cuati, soco chehe cuu cha ni chite. Chite ti ra cuaa cui nu quichi quivi, soco vitin ndichin vaha ndehi —cati ra.

²⁶Ta nducu tuhun ndico ra ta ra chi ra ti:

—¿Ñaan cha ni savaha ra chihun? ¿Yoso ni sanduvaha ra nuun cun? —cati ra.

²⁷Ta cati ndico ra chi ra ti:

—Cha cati yu chihin ndo, soco ña tasoho ndo. ¿Ñacu cuni ndico tucu ndo cuni soho ndo? ¿Atu cuni tahan ndo coo ndo chi ra? —cati ra.

²⁸Tacan cuu, ta quechaha nduxaan ra ta ra chi ra, ta cati ra chi ra ti:

—Iyo maun cuenda ra, soco iyo maan ndi cuenda ra Moisee.

²⁹Chito ndi ti cahan ra Ndioo chi ra Moisee, soco ña chito ndi yoo rai cuu racan —cati ra ta ra.

³⁰Ta cati ndico ra ndahvi can chi ra ta ra ti:

—Iyo xaan cuni yu, vati ña chito ndo yoo rai cuu ra, ta ni sanduvaha ra nuin. ³¹Chito yo ti ña tasoho ra Ndioo chi ñivi ndacu cuati, soco tasoho ra chi ñivi sacahnu chi ra, ta tasoho ra chi ñivi ndacu cuhva cuni maan ra. ³²Nda quivi cha ni tuvi ñuhun ñuñivi, ta yoni sanduvaha nuun ñivi cuaa cha cuii tahan nuun ñi, ta cacu ñi. ³³Ni tava tiñu ra Ndioo chi ra ni sanduvaha

chihin yu. Tu ña ndicha, ña cua cuu savaha ra cuhva cha ndacu ra —cati ra.

³⁴Ta cati ndico ra ta ra chi ra ti: —Iyo xaan cuati chihun, ta ni cacu cun. Ña cua tasoho ndi cha cahun —cati ra.

Tacan cuu, ta tava ndaa ra ta ra chi ra.

Ña ndichin vaha ndehe ra ta ra cuenda ra Ndioo

³⁵Ni chito ra Jesuu ti cha ni tava ndaa ra ta ra chi ra ndahvi can, ta nanducu ra Jesuu chi ra, ta nducu tuhun ra chi ra ti:

—¿Atu chinu ini cun chi ra cuu sehe ñivi? —cati ra.

³⁶Ta cati ndico ra chi ra Jesuu ti: —¿Yoo ra cuu ra, ta ra chahnu? Cua sanahun chihin yu, vati cua cuinu ini yu chi ra —cati ra.

³⁷Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti: —Cha ni ndehun chi ra, ta vitin ndatuhun cun chi ra —cati ra.

³⁸Tacan cuu, ta sacahnu ra chi ra Jesuu, ta cati ra chi ra ti:

—Chinu ini yu chihun, ra chahnu —cati ra.

³⁹Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti: —Quichi yu nu ñuhun ñuñivi ya, vati cua tachi tuni yu chi ñivi ya. Chacan cuu cha cua ndundichin ndehe ñivi cuaa, ta ñivi cati ti ndichin vaha ndehe cua nducuii nuun —cati ra Jesuu.

⁴⁰Iyo tahan ra fariseo yatin nu inda ra Jesuu, ta chini soho ra cha cahan ra, ta quechaha nducu tuhun ra chi ra ti:

—¿Atu cuii tahan nuun ndi cuni cun? —cati ra ta ra.

⁴¹Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ta ra ti:

—Tu cuaa nuun ndo, ñahni cuati ndo cua coo, soco cati ndo ti ndichin vaha ndehe ndo. Chacan cuu cha iyo xaan cuati ndo.

**Cahan ra Jesuu iin cuhva yoso
cuhva iyo ri mbee tichi cora**

10 [Ni vii cahan ra Jesuu chi ra:]

¹Cati ndicha yu chi ndo ti tu cua queta iin rai nu iyo cora nu indi sana ndo, ta ña cua quihvi ra iti chiyo yu cora, soco cua quihvi xehe ra, ñavi chitoho ri cuu ra. Ñasuhu cuu ra, ²soco ra cuu chitoho ri—cua quihvi vaha ra iti yu cora. ³Cua nuna ra cumi chi ri, ta cua quihvi chitoho ri, ta cua cuni soho ri ndusu ra, ta cua cana ra sivi ri, ta cua cundaca ra chi ri inga chiyo. ⁴Cua tava xihna ra chi ri tichi cora, ta tacan sa cuahan ra iti nuun, ta ndicu ri chi ra, vati nacoto ri chi ra. ⁵Ña cua cundicu ri chi inga ñivi, soco cua cunu ndico ri, vati ña nacoto ri chi ñi —cati ra Jesuu.

⁶Cati tuhun ra Jesuu cuhva can chi ñi, soco ña nituni ini ñi cha cati ra.

**Sava ta cua iin ra cumi vaha
chi ri mbee cuu ra Jesuu**

⁷Tacan cuu, ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti:

—Cati ndicha yu ti yuhu cuu sava ni ta cua iin nu cua yaha ri mbee.

⁸Ña ta quichi yu, ta quichi ñivi cuni cundaca chi ri. Ñasuhu cuu ñican, soco ña tasoho ri mbee chi ñi. ⁹Yuhu cuu sava ta cua iin nu cua yaha ri. Tu cua cuinu ini ñivi chihin yu, cua coo vaha ñi chi ra Ndioo. Cua sacuenta yu chi ñi nu

iyo ñi, ta cua nihin ñi ndihi cha cua cuni ñuhun ñi.

¹⁰Vachi run ñasuhu, vati cua suhu run chi ri mbee. Cua sandoyo ñuhun run chi ri, ta cua cahni run chi ri, soco yuhu vachi, vati cua coo ndito ñivi chi ra Ndioo. Vaha xaan ca cua coo ñi chi ra cuni yu. ¹¹Yuhu cuu sava ni ta cua iin rai cumi vaha chi sana ra. [Tu cua quichi iin tu ndoho chi sana ra, cua nducu ra cuhva cha cua cacu ri.] Masi cua ndoyo ñuhun maan ra, soco tacan ni cua sacacu ra chi sana ra. ¹²Tu ra musu cuu ra, ta ndehe ra ti vachi ri xaan, cua nacoo ihni ra chi ri, ta cua cunu ra, vati ñavi chi maan ra cuu ri. Tacan ni cua tiin ri xaan can chi ri, ta ndihi ni ri cua cuita cuati. ¹³Tacan ni cua savaha ra cuu musu can, vati musu ni cuu ra, ta ña cua tichaha ra chi sana ra cuu chitoho ra.

¹⁴Yuhu cuu sava ni ta cua iin rai cumi vaha chi sana ra. Nacoto vahi chi ñivi yu, ta nacoto vaha ñi chihin yu. ¹⁵Ta ni cuhva nacoto ra cuu suti chihin yu, ta nacote chihin ra. Cua cuvi yu cuenda ñivi yu, [vati tacan ni cua sacacu i chi ñi cuhva sacacu ñivi chi sana ñi]. ¹⁶Ni iyo inga ñivi yu, soco ñavi ñivi iyo vitin cuu ñi. Ni cua coo ñi chihin yu nu cuahan quivi, ta cua tasoho ñi cha cua cahan yu, soco ini ñivi cua cuu ndihi ñi, ta ini rai cua cucumi chi ndihi ñi.

¹⁷Chacan cuu cha cuni mani ra suti chihin yu, vati cua cuvi yu cuenda ñivi yu. Cua cuvi yu, vati cua coo ndito ndique. ¹⁸Ñahni ndatu cha cua cahni ñivi chihin yu, soco yuhu cua sañe chihin yu

cha na cua cahni ñi chihin yu. Iyo tu ndee ini chihin yu. Chacan cuu cha cua cuhve ndatu chi ñi, ta cua cuvi yu, soco iyo tu ndee ini chi yu, ta cua natacu ndique. Tacan ni cati suti chihin yu —cati ra Jesuu chi ñi.

¹⁹Ndusaca ndico tucu cuni ñivi judío can, ta chini soho ñi tuhun cahan ra Jesuu. ²⁰Tuvi ñi cati chi tahan ñi ti:

—Iyo cuihna chi ra, ta ña vaha cuni xini ra. Ña cua tasoho yo cha cahan ra —cati ñi.

²¹Ta cati inga ñi ti:

—Ñahni cuihna chi ra, vati ña tuhva ñivi iyo cuihna cahan ñi tacan. Tu iyo cuihna chi ra, ña cua cuu sanduvaha ra nuun ñi cuaa —cati ñi.

Tava ndaa ñivi judío chi ra Jesuu

²²Cha ni queta tiempu vichin, ta sacahnu ndico tucu ñivi judío inga vico iti ñuun Jerusalén, vati iti chata cundee ñi sandaa ñi ve ñuhun cahnu ñi. Chacan cuu cha sacahnu ñi vico can. ²³Tacan cuu, ta chica cuu ra Jesuu iti tichi soco ndavi ve ñuhun can nu cuu chi coredor Salomón. ²⁴Queta ñivi judío can nu iyo ra, ta chasi ñi nuun ra, vati xaan xaan cuni ñi ndehe ñi chi ra, ta nducu tuhun ñi chi ra ti:

—¿Yoso quivi, ta sa cua cati cachin cun chi ndi? Tu ra Cristo cuun, [tu cha ni tava tiñu ra Ndioo chihun,] cua cati cachin cun chi ndi —cati ñi.

²⁵Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti:

—Cha ni cati yu, soco ña chinu ini ndo. Cha ni ndehe ndo cuhva ni savahi, ta savahi chacan, vati chaha ra suti tu ndee ini chihin

yu. Chacan cuu cha cua cuu coto ndo yoo rai cui. ²⁶Ña chinu ini ndo chihin yu, vati ña iyo ndo chihin yu. ²⁷Tasoho ñivi yu tuhun cha cahin, ta nacote chi ñi, ta iyo ñi chihin yu, ta tacan ni iyo tucu ri mbee chi chitoho ri. ²⁸Cua cuhve cha cua coo ndito ñivi yu chihin yu ndihi ni quivi ndihi ni tiempu. Ña cua ndoyo ñuhun ñi, ta ni ña cua tava ndaa ñivi chi ñi. ²⁹Iyo tu ndee ini chi ñivi, soco iyo xaan ca tu ndee ini chi ra suti, ta maan ra cuu ra chaha cha chinu ini ñi chihin yu. Chacan cuu cha ña cua cuu tava ndaa ñivi chi ñi. ³⁰Ini rai cuu ndi chi suti —cati ra Jesuu chi ñi.

³¹Tacan cuu, ta canihin ndico tucu ñivi judío can yuu, vati cua cani ñi chi ra Jesuu, ³²ta cati ndico tucu ra chi ñi ti:

—Chaha ra suti tu ndee ini, ta cuaha xaan cha vaha savahi chi ndo. Vasi cua cani ndo yuu chihin yu, vati savahi chacan —cati ra.

³³Ta cati ndico ñivi can chi ra ti:

—Ñavi cuenda cha vaha cha ni savahun cua cani ndi, soco cua cani ndi chihun, vati cha cahun ndavaha ni cuenda ra Ndioo. Cua cani ndi chihun, vati rai ñuñivi cuu cun, ta cati cun ti Ndioo cuu cun —cati ñi.

³⁴Ta cati ra Jesuu chi ñi ti:

—Cha iyo nu cati tutu Ndioo ti cati ra Ndioo ti ndioo cuu ñivi ra, cati ra. ³⁵Cati ra Ndioo ti ndioo cuu ñivi tasoho tuhun ra, ta ña cuu cati yo ti ña ndicha tutu Ndioo.

³⁶Cati ndo ti cahan yu ndavaha ni chi ra Ndioo, vati cati yu ti sehe Ndioo cui, soco maan ra chaha tiñu chihin yu, ta tachi ra chihin yu ihya nu ñuhun ñuñivi ya. ³⁷Tu ña

cua savahi cuhva cuni ra suti, na ña
cua cuinu ini ndo chihin yu. ³⁸Tu
cua savahi cuhva cuni ra, vasi ña
cua cuinu ini ndo chihin yu, soco
na cua cuinu ini ndo ti cuhva cuni
maan ra cuu chi. Tacan ni cua coto
vaha ndo ti iyo ra suti chihin yu, ta
iyo yu chihin ra —cati ra Jesuu.

³⁹Tacan cuu, ta cuni ndico tucu
ñi tiin ñi chi ra Jesuu, soco quee ra
cuahan ra.

⁴⁰Tacan cuu, ta cuahan ra Jesuu.
Yaha ra inga chiyo yuta Jordán, ta
queta tucu ra nu ni sacuanduta
xihna ra Juaan chi ñivi nu quichi
quivi, ta ndoo nuun ra tican. ⁴¹Tuvi
ñivi cuahan nu iyo ra, ta quechaha
cati ñi chi tahan ñi cuenda ra Jesuu
ti:

—Ñahni cuhva ni savaha ra Juaan,
soco cha ndicha ndicha cuu cha cati
ra yoso cuhva cua coo rahya —cati
ñi.

⁴²Tacan cuu, ta tuvi ñivi chinu ini
chi ra Jesuu tican inga chiyo yuta
Jordán can.

Cha ni chihi ra Lázaro

11 Ni chacoo iin ra ñuun
Betania, ta Lázaro nani ra.
Cuhva ña María chi ña Marta chi
ra, ta cuhvi xaan ra. ²María can
cuu ña ni choso aceite vixin chahan
chaha ra chahnu Jesuu, ta nacuhva
ña ixi xini ña chaha ra. ³Chacan
cuu cha tachi ñi ñahan can tuhun
chi ra Jesuu, ta cati ñi ti:

—Ra chahnu, cuhvi xaan ra cuu
amigu cun —cati ñi.

⁴Queta tuhun can nuun ra Jesuu,
ta quechaha cati ra ti:

—Cuhvi ra, soco ña cua cuvi ra.
Cuhvi ra, vati tacan ni cua ndehe

ñivi ti iyo tu ndee ini chi ra Ndioo.
Chacan cuu cha cua sacahnu ñi chi
ra cuu sehe Ndioo —cati ra Jesuu.

⁵Cuni mani xaan ra Jesuu chi ña
Marta chi cuhvi ña chi ra Lázaro.

⁶Chini ra Jesuu tuhun cha cuhvi ra
Lázaro can, soco ni nducuee nuun
ra nu iyo ra inga uvi quivi. ⁷Tacan
cuu, ta quechaha cati ra chi ra
sacuaha chi ra ti:

—Coho, vati cua cuhun ndico yo
iti ñuhun Judea —cati ra.

⁸Ta cati ndico ra sacuaha chi ra ti:
—Maestru, cuni cani ñivi judío
yuu chihun vitin. ¿Atu cua cuhun
ndicon tican? —cati ra.

⁹Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti:
—Uchi uvi hora cuu chi iin nduvi.
Tu cua caca cuu yo chinucahni, [ta
cua savaha yo cha vaha,] ña cua
ndoyo ñuhun yo, vati ndichin vaha
ndehe yo. ¹⁰Tu cua caca cuu yo cha
cuaa, ta cua savaha yo ndavaha ni,
cua ndoyo ñuhun yo, vati ñahni cha
chini tuni iyo chi yo.

¹¹Tacan cati ra Jesuu, [vati ña ta
queta hora ra,] ta cati ndico ra chi
ra ti:

—Quixi ni ra Lázaro amigu yo,
soco cua cuhin, vati cua sandoye
chi ra —cati ra.

¹²Ta cati ndico ra sacuaha chi ra
Jesuu ti:

—Ra chahnu, cua ndoyo maan ra,
vati cati cun ti quixi ni ra —cati ra
ta ra.

¹³Tacan ni cahan ra Jesuu iin
cuhva, vati cha ni chihi cuii ra
Lázaro, soco saxini ra ta ra ti quixi
ni ra. ¹⁴Chacan cuu cha quechaha
cati cachin ra chi ra ta ra ti:

—Cha chihi cuii ra Lázaro, ¹⁵ta
cusii ini yu, vati ña iye tican. Vaha

xaan ca cha tacan cuenda maan ndo. Chacan cuu cha cua cuinu ini ndo. Na coho vitin —cati ra.

¹⁶Tacan cuu, ta quechaha cahan ra Tuma ra cuu xinihin, ta cati ra chi tahan ra ti:

—Coho, vati cua cuvi tahan yo chi ra —cati ra, [vati cua cuhun ndico ra nu iyo ñivi cuxaan ini chi ra Jesuu].

**Natacu ndico ra Lázaro
savaha ra Jesuu**

¹⁷Tacan cuu, ta cuahan ra Jesuu iti ñuun Betania, ta cati ñi chi ra ti cha queta cumi quivi cha ni cuchi ra

Lázaro. ¹⁸Yatin ñuun Jerusalén iyo ñuun can. Vasi queta iin sava hora caca yo. ¹⁹Chacan cuu cha queta ñivi judío nu iyo ña Marta chi ña María. Tuvi ñi queta, ta cua tindee ñi chi ñi ñahan can, vati chihi cuhva ñi. ²⁰Tacan cuu, ta sa queta tuhun nuun ña Marta ti cha vachi ra Jesuu, ta quee ña cuahan ña, vati cua satahan ña chi ra, soco ndoo ña María vehe. ²¹Tacan, ta tahan ña Marta chi ra, ta quechaha cati ña ti:

—Ra chahnu, cha ni chihi cuhve, vati ña iyo cun ihya, ²²soco chite ti cua savaha ra Ndioo ñaan cha cua cahun chi ra —cati ña.

²³Ta cati ndico ra Jesuu chi ña ti:
—Cua nandoto ndico ra cuhvon —cati ra.

²⁴Ta cati ña Marta chi ra ti:
—Chite ti cua coo ndito ndico ra quivi cua natacu ndico ñivi ndii quivi cua tachi tuni ra Ndioo chi ñivi ñuñivi —cati ña.

²⁵Ta cati ndico ra Jesuu chi ña ti:
—Yuhu cua savahi cha cua coo ndito ndico ñivi. Cua savahi cha

cua natacu ndico ñi. Tu cua cuinu ini ñivi chihin yu, masi cua cuvi ñi, soco cua coo ndito ñi chi ra Ndioo.

²⁶Tu cua cuinu ini ñivi ni iyo ndito chihin yu, ña cua cuvi ñi cuenda ra Ndioo. ¿Atu chinu ini maun chacan? —cati ra.

²⁷Ta cati ña chi ra ti:
—Chinu ini yu, ra chahnu. Chinu ini yu ti ra Cristo cuun, ta sehe Ndioo cuun, ta cha ni tachi ra Ndioo chihun ihya nu ñuhun ñuñivi ya —cati ña.

Chacu ra Jesuu nu ni cuchi ra Lázaro

²⁸Tacan ni cati ña Marta, ta cuahan ndico ña, ta cana ña chi María cuhvi ña. Cahan xehe ña chi ña, ta cati ña ti:

—Cha queta ra maestru, ta cana ra chihun —cati ña.

²⁹Tacan cuu, ta quii xaan ni chacuinda ña, ta cuahan ña nu iyo ra. ³⁰Ña ta quihvi ra tichi ñuun can, vati ni vii iyo ra nu ni cha satahan ña Marta chi ra. ³¹Ni iyo ñivi judío can chi ña, ta chaha ñi tu ndee ini chi ña. Ndehe ñi ti quii xaan ni chacuinda ña, ta cuahan ña. Chacan cuu cha ndicu ñi chi ña, vati saxini ñi ti cuahan ña nu ni cuchi ra ndii can, ta cua ndahyu ña tican.

³²Queta ña María nu iyo ra Jesuu. Ndehe ña chi ra, ta sa chahnu chiti ña iti nuun ra, ta quechaha cati ña chi ra ti:

—Ra chahnu, ni chihi cuhve, vati ña iyo cun ihya —cati ña.

³³Ndehe ra Jesuu ti chacu xaan ña, ta chacu tahan ñivi judío can. Chacan cuu cha ndahvi xaan quechaha cuni anima ra. Ña vaha

cuni ra, ³⁴ta quechaha nducu tuhun ra chi ñi ti:

—¿Ndaa cuu nuun ni cuchi ndo chi ra? —cati ra.

Ta cati ndico ñi chi ra ti:

—Nahan, ra chahnu, ti cua ndehun —cati ñi.

³⁵Tacan cuu, ta quechaha chacu tahan ra Jesuu, ³⁶ta cati ñivi judío can chi tahan ñi ti:

—Ndicha ti cuni xaan ra chi ra —cati ñi.

³⁷Iyo inga ñi cati ñi ti:

—Cha ni sanduvaha ra chi ra cuaa. Vasi cua cuu tindee tahan ra chi ra Lázaro, tu ni vii ndito ra, ta queta ra —cati ñi.

Ni natacu ndico ra Lázaro

³⁸Ndahvi xaan quechaha cuni ndico anima ra Jesuu cha queta ra nu ni cuchi ra Lázaro. Yavi yuu cuu chi, ta ndasi yuu yuhu chi. ³⁹Tacan cuu, ta cati ra Jesuu chi ñi ti:

—Cua sachiyo ndo yuu can —cati ra.

Ta quechaha cati ña Marta ña cuu cuhva ra ndii can ti:

—Ra chahnu, ini xaan chahan, vati cha queta cumi quivi cha ni chihi ra —cati ña.

⁴⁰Ta cati ndico ra Jesuu chi ña ti:

—Cha cati yu ti tu cua cuinu ini cun, cua ndehun ti iyo xaan tu ndee ini chi ra Ndioo —cati ra.

⁴¹Chacan cuu cha sachiyo ñi yuu can, ta ndehe ndaa ra Jesuu iti siqui andivi, ta cati ra chi ra Ndioo ti:

—Tata, chahi iin tiahvi ndioo chihun, vati cha ni tasohun tuhun cahan yu. ⁴²Chite ti ndihi ni hora tasohun cha cahin. Tacan cati yu, vati cua cuni soho ñivi ya, ta cua

cuiu ini ñi ti maun cuu ra ni tava tiñu chihin yu.

⁴³Tacan cati ra, ta sa cana chaa ra ti:

—Yoho Lázaro, quee, xaa —cati ra.

⁴⁴Tacan cuu, ta quee ra Lázaro can, ta ni vii isucu sahma ndii chi ra. Chacan cuu cha nuhni ndaha ra. Nuhni chaha ra, ta cha nuhni pañitu nuun ra. Tacan cuu, ta cati ra Jesuu chi ñi ti:

—Cua ndachi ndo chi ra. Cua saña ndo na cuhun ra —cati ra chi ñi.

Ni chacoo tuhun cha cua tiin ñivi chi ra Jesuu

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

⁴⁵Ñivi judío can cuu ñi ni queta vehe ña María, ta ndehe ñi cha ni savaha ra Jesuu, ta tuvi ñi chinu ini chi ra, ⁴⁶soco iyo ñi cuahan ñi nu iyo cuiti ra fariseo, ta chaha ñi cuenda ñaan cha ni savaha ra Jesuu. ⁴⁷Chacan cuu cha cati ra sutu chahnu chi ra fariseo ti cua nducuiti ndihi ra cumi tiñu can. Tacan cuu, ta nducu tuhun ra chi tahan ra ti:

—¿Ñaan cha cuu cha cua savaha yo, vati cuaha xaan cuhva cha ni savaha ra Jesuu can? ⁴⁸Tu ña cua casi yo nuun ra, cua cuinu ini ndihi ñivi chi ra, ta cua quichi sandaru ñuun Roma, ta cua sandoyo ñuhun ra ve ñuhun ya, ta cua cahni ra chi ndihi yo chi ñivi ñuun yo —cati ra.

⁴⁹Iyo ra Caifás. Sutu chahnu cuu ra cuiya can, ta quechaha cati ra chi ra ta ra ti:

—Ña chito cuii ni ndo. ⁵⁰Ña chito ndo ti vaha xaan ca cha cua cuvi iin tuhun ni maan ra Jesuu can, ta cua cacu ndihi maan yo. Tacan, ta

ña cua ndoyo ñuhun yo chi ñivi yo —cati ra.

⁵¹Ñavi cuenda suvi ni maan ra cahan ra Caifás can, vati sutu chahnu cuu ra cuiya can. Chacan cuu cha cati ra ti cua cuvi ra Jesuu, ta cua cacu ndihi ñivi judío can.

⁵²Ñavi cuenda ñivi judío ni cua cuvi ra, soco cua cuvi ra, vati tacan ni cua sanducuiti ra chi ndihi ñivi chinu ini chi ra Ndioo, ta ini ñivi cua cuu ndihi ñi —masi inga ñuhun iyo ñi. ⁵³Chacan cuu cha quivi can quechaha nducu ra judío can cuhva yoso cuhva cua cahni ra chi ra Jesuu.

⁵⁴Chacan cuu cha ña chahan ca ra Jesuu nu iyo ñivi judío can. Quee ra tican, ta cuahan ra iti ñuun Efraín, ta tichi huhu cuu ñuun can. Tican ni ndoo ra chi ra sacuaha chi ra.

⁵⁵Cha yatin cua coo tucu vico sacahnu ñivi judío cuenda cha ni cacu ñi ñuhun Egipto iti chata. Chacan cuu cha tuvi ñivi cuahan iti ñuun Jerusalén. Iti nuun cuahan ñi, vati cua cu-ii xihna ñi cuni ñi.

⁵⁶Nanducu ñi chi ra Jesuu ñuun Jerusalén can, soco ña nanihin ñi chi ra. Queta ñi ve ñuhun, ta quechaha nducu tuhun ñi chi tahan ñi ti:

—¿Yoso saxini ndo? ¿Atu cua quichi ra vico ya a ña cua quichi ra? —cati ñi.

⁵⁷Ta cha tachi ra sutu chahnu chi ra fariseo tuhun, vati tu cua coto ñivi ndaa iyo ra, cua cati ndico ñi, vati cua tiin ra ta ra chi ra.

Nu ni choso iin ñahan aceite vixin chahan chaha ra Jesuu

(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

12 Cumani iñu quivi cha cua nducahnu vico can, ta

queta ra Jesuu ñuun Betania nu iyo ra Lázaro ra ni natacu ndico ni savaha ra Jesuu. ²Chacan cuu cha sacahnu ñi iin vico luhu cuenda ra Jesuu. Tiso vaha ña Marta, ta iyo tahan ra Lázaro chi ra Jesuu mesa can. ³Tacan cuu, ta quihin ña María iin sava litru aceite vixin chahan. Yahvi xaan chi, ta choso ña chi chi chaha ra Jesuu, ta nacuhva ña chaha ra chi xini ña. Ni tani xico nduta vixin can niniin vehe. [Tacan savaha ña, vati cuni xaan ña chi ra Jesuu.] ⁴Iyo tahan ra Juda Iscariote, vati sacuaha tahan ra chi ra Jesuu. Racan cuu ra cua xico tuhun chi ra, ta quechaha nducu tuhun ra Juda can ti:

⁵—¿Ñacu ña ni xico ña nduta vixin ya? Tacan, ta nihin ña uni ciendu xuhun, ta cua tindee ña chi ñivi ndahvi.

⁶Tacan ni cati ra Juda, soco ña tichaha ni ra yoso cuhva iyo ñivi ndahvi can, vati ñasuhu cuu ra. Maan ra cuu ra cumi xuhun ra ta ra, ta suhu ra cha samani ñivi. ⁷Tacan cuu, ta cati ra Jesuu chi ra ti:

—Saña chi ña. Na cua cumi ña chi chi nda cua nda quivi cua cuchi yu, ⁸vati ni cua coo ñivi ndahvi chi ndo ndihi ni quivi, soco yuhu ña nahan ca cua coi chi ndo —cati ra.

Cuni cahni tahan ñivi chi ra Lázaro

⁹Tacan cuu, ta quechaha chito ndihi ñivi judío ti cha iyo ndico ra Jesuu tican. Chacan cuu cha cuahan ñi, vati cuni ndehe tucu ñi chi ra Jesuu, ta cuni ndehe tahan ñi chi ra Lázaro, vati cha iyo ndito ndico ra. ¹⁰Ta ra sutu chahnu can—cuni ra cahni ra chi ra Lázaro,

¹¹vati tuvi ñivi judío can ni ndehe cha ni tahan ra Lázaro can, ta saña ñi chi ra sutu chahnu, ta chinu ini ñi chi ra Jesuu.

Quihvi ndico tucu ra Jesuu tichi ñuun Jerusalén

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹²Tuvi ñivi cuu ñi cha iyo ñuun Jerusalén, vati quichi ñi vico. Tuvi inga quivi, ta queta tuhun nuun ñi ti cha vachi ra Jesuu iti ñuun Jerusalén. ¹³Chacan cuu cha quihin ñi ndaha ticaha, ta quee ñi. Cuahan ñi, vati cua satahan ñi chi ra. Tacan cuu, ta quechaha cana chaa ñi ti:

—iCahnu xaan cuu ra chahnu!
iCahnu xaan rai cuu ra vachi cuenda ra chahnu! iCua cundaca ñahan ra chi ndihi yo iyo ñuhun Israel ya! —cati ñi.

¹⁴Nihin ra Jesuu iin buru yoso ra cuhva ni cati tutu Ndioo, vati cati chi cuenda ra Jesuu ti:

¹⁵Ndioho ñivi iyo ñuhun Sión—ña cua cuyuhvi ndo.
Cha vachi ra cua cundaca ñahan chi ndo,
ta yoso ra buru,
cati chi.

¹⁶Xihna ña cutuni ini ra sacuaha chi ra Jesuu cha cati tutu Ndioo can ti tacan ni cua quichi ra Jesuu iti ñuun Jerusalén, soco nu ni natacu ndico ra Jesuu, ta quechaha chacuhun ini ra ta ra ti cati tutu Ndioo ti tacan ni cua coo chi, ta tacan ndicha ni tahan ra.

¹⁷Iyo ñivi ni chahan nu ni natacu ndico ra Lázaro, ta chaha ñi cuenda ti chahan ñi nu ni cuchi ra Lázaro, ta cana ra Jesuu chi ra, ta natacu ndico ra Lázaro ni savaha

ra. ¹⁸Chacan cuu cha cuahan ñi cua satahan ñi chi ra Jesuu, vati chito ñi ti cha ni savaha ra chacan.

¹⁹Tacan cuu, ta quechaha cati ra fariseo chi tahan ra ti:

—Cha ndehe yo ti ñahni cha cua cuu savaha yo. Ndihi ñivi ya cuni chi ra —cati ra.

Nanducu ñivi griego chi ra Jesuu

²⁰Iyo tahan ñivi griego ni queta ñuun Jerusalén can, vati cua sacahnu tahan ñi vico can. ²¹Cha nanducu ñi chi ra Felipe, ta maan ra cuu ra quichi ñuun Betsaida iyo cuenda ñuhun Galilea. Tacan cuu, ta quechaha cati ñi chi ra Felipe ti:
—Ra chahnu, cuni ndatuhun tahan ndi chi ra Jesuu —cati ñi.

²²Tacan cuu, ta cuahan ra Felipe nuun iyo ra Ndree, ta chaha ra cuenda chi ra, ta nduvi tahan ra cuahan iti nuun iyo ra Jesuu, ta chaha ra cuenda chi ra. ²³Tacan cuu, ta cati ndico ra Jesuu chi ra ta ra ti:

—Cha queta hora cha cua cuvi yu, ta cua coto ñivi ti cahnu xaan rai cui. ²⁴Cati ndicha yu ti tu ña cua quihvi nuni tichi ñuhun, tu ña cua tahyu soo chi tichi ñuhun, ña cua coo ndixi chi chi. ²⁵Ta ni cuhva iyo maan yo. Tu cua cuni yo suvi ni chi maan yo, cua ndoyo ñuhun yo cuenda ra Ndioo. Tu ña cua saxini yo ñaan cha cuu cha cua tahan yo ihya nu ñuhun ñuñivi, cua coo vaha yo chi ra Ndioo ndihi ni quivi ndihi ni tiempu. ²⁶Tu cua satiñu ndo cuenda yu, iyo cha cua caca ndo chihin yu icaa ni, ta cua coo yu nu iyo ndo, vati satiñu ndo cuenda yu. Tu cua satiñu ndo chihin yu, cua sacahnu ra suti chihin ndo.

Cati ra Jesuu ti cua cuvi ra

²⁷ [Ni vii cahan ra Jesuu chi ra ta ra:]

ˆVitin saxini xain, ta ña chite ñaan cha cua cati yu chi ra suti. Ña cua cati yu ti na cua sacacu ra chihin yu nu cua tahin tu ndoho vitin, vati chacan tiñu ni quichi yu. ²⁸ Cua cati yu chi ra ti na cua coto ñivi ti rai cahnu cuu ra.

Tacan cuu, ta nducahan ra Ndioo iti siqui andivi, ta cati ra ti:

—Cha ni ndehe ñivi ti cahnu xaan rai cui, ta ni cua ndehe ndico tucu ñi ti cahnu xaan rai cui —cati ra.

²⁹ Chini ñivi iyo tican ndusu can, ta cati ñi ti:

—Cha cahan ra savi —cati ñi.

Ta inga ñi cati ti:

—Cha cahan iin ra tatun Ndioo chi ra —cati ñi.

³⁰ Tacan cuu, ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti:

—Cahan ndusu can cuenda maan ndo. Ñavi cuenda yuhu cahan chi, ³¹ ta vitin cua cutuni ñivi ñuñivi, ta cua quee ndaa run ndaca ñahan chi ñi. ³² Cua sandaa ñivi chihin yu, ta cua savahi cha cua cuinu ini ñivi chihin yu —cati ra.

³³ Cuhva can ni chaha ra cuenda chi ñi yoso cuhva cua cuvi ra.

³⁴ Tacan cuu, ta cati ñivi chi ra ti:

—Chito ndi ti cati tutu ley Ndioo ti cua cuhva ra Ndioo tiñu chi iin rai, ta cua coo ndito ra ndihi ni quivi ndihi ni tiempu. Chacan cuu cha ña cutuni ini ndi ñacu cati cun ti iyo cha cua cuvi ra cuu sehe ñivi. ¿Yoo rai cuu racan? —cati ñi.

³⁵ Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti:

—Ni cua coo cha ndichin chihin ndo suhva ca quivi. Na cua coo

vaha ndo, vati ni iyo cha ndichin nu iyo ndo, coto cua ndoyo ñuhun ndo nu naan. Tu cua caca cuu ndo nu naan, ña cua coto ndo ndaa iti cuahan ndo. ³⁶ Vitin iyo ra cuu sava ni ta cua iin ñuhun ndichin chihin ndo, ta cua cuinu ini ndo chi ra. Chacan cuu cha cua coo cha chini tuni chi ndo.

Tacan cati ra Jesuu, ta cuahan ra, ta chacuindi xehe ra, [vati ña cuni ra cha cua ndehe ñican chi ra].

Ña cuni ñivi judío can cuinu ini ñi chi ra Jesuu

³⁷ Cuaha xaan cuhva savaha ra Jesuu ni ndehe ñivi judío can, soco ña chinu ini ñi chi ra. ³⁸ Chacan cuu cha quee chi cuhva cati ra Isaía iti chata, vati cha cati ra chi ra Ndioo ti:

Ra chahnu, yoni chinu ini tuhun cati tuhun ndi.

Yoni saxini ti iyo tu ndee ini chihun, ra chahnu, cati ra. ³⁹ Chacan cuu cha ña cuu cuinu ini ñi, ta cati ndico tucu ra Isaía can cuenda ra Ndioo:

⁴⁰ Ña chaha ra Ndioo cha cua cutuni ini ñi,

ta saña ra cha na sanihin ini ñi.

Chacan cuu cha ña cutuni ini ñi, ta ni ña nihin ñi cuhva.

Chacan cuu cha ña cua saña ñi cha ndacu ñi,

ta cua nduvaha anima ñi.

⁴¹ Tacan cati ra Isaía, vati ndehe ra ti cahnu xaan cuu ra Cristo, ta chaha ra cuenda yoso cuhva iyo ra.

⁴² Chacan cuu cha tuvi ñivi judío can quechaha chinu ini chi ra Jesuu, ta iyo tahan ra ndaca ñahan chi ñi, ta chinu tahan ini ra, soco ña cati

cachin ra, vati yuhvi ra chi ra fariseo, coto cua tava ndaa ra chi ra ve ñuhun. ⁴³Tacan iyo ra, vati cuni ra cha cua sacahnu ñivi chi ra, ta ña cuni ndicha ra cha cua sacahnu ra Ndioo chi ra.

Cati tuhun cachin ra Jesuu chi ñivi can

⁴⁴Nihin xaan quechaha cahan ra Jesuu chi ñi, ta cati ra ti:

—Tu cua cuinu ini ndo chihin yu, cua cuinu tahan ini ndo chi ra ni tava tiñu chihin yu. ⁴⁵Tu cua nacoto ndo chihin yu, cua nacoto tahan ndo chi ra ni tachi chihin yu. ⁴⁶Cha quichi yu ihya nu ñuhun ñuñivi ya, vati cua cuhve cha chini tuni chi ñivi. Chacan cuu cha tu cua cuinu ini ndo, ña cua ndoo ihni ndo. ⁴⁷Tu cua cuni soho ndo tuhun cati tuhun chi ndo, ta ña cua sacuinu ndo chi chi, ñavi yuhu cuu ra cua tachi tuni chi ndo. Ñavi cuenda chacan ni quichi yu vitin, soco quichi yu, vati cuni yu sacacu i chi ñivi ñuñivi. ⁴⁸Tu ña cua cuinu ini ndo chihin yu, tu ña cua tasoho ndo tuhun cahin, cua cutuni ndo, vati iyo ra cua tachi tuni chi ndo. Cua queta quivi cha cua cutuni ndo nu cuahan quivi, vati cha cati yu tuhun can. ⁴⁹Ña cahin cuhva cha saxini yu, soco cha tava tiñu ra suti chihin yu, ta maan ra cati ñaan tuhun cati tuhun. ⁵⁰Chite ti tu cua savaha ndo cuhva cati ra, cua coo ndito ndo chi ra ndihi ni quivi ndihi ni tiempu. Chacan cuu cha chahi cuenda chi ndo cuhva cati suti chihin yu —cati ra Jesuu chi ñi.

**Nacata ra Jesuu chaha
ra sacuahha chi ra**

13 Ni vii cumani cha cua nducahnu vico can, ta

quechaha chito ra Jesuu ti cha yatin cua queta hora ra. Chito ra ti cua nacoo ra ñuhun ñuñivi ya, ta cua cuhun ndico ra nu iyo sutu ra. Tacan ni chito ra, ta cuni mani xaan ra chi ra sacuahha chi ra, ta ña cua cahnda ini ra chi ra ta ra.

²Chito ra ti cha ni chaha run cuihna cha chini tuni chi ra Juda Iscariote can ra cuu sehe ra Simón, ta cua xico tuhun ra chi ra. ³Chito ra ti cha ni chaha sutu ra ndihi cuii tu ndee ini chi ra, ta chito ra ti quichi ra iti nuun ra sutu ra, ta cua cuhun ndico ra suvi ni iti nuun ra. Tacan ni saxini ra, ta cuxini ra chi ra sacuahha chi ra. ⁴Ndihni cuxini ra ta ra, ta ni chacuinda ra Jesuu, ta tava ra sahma ndichin ra, ta quihin ra inga sahma, ta chuhni ra tichi ra. ⁵Tacan cuu, ta tihi ra nduta tichi chicoho, ta quechaha nacata ra chaha ra sacuahha chi ra, ta nacuhva ra chaha ra chi sahma nuhni tichi ra.

⁶Ta queta ra nu ndecu ra Simón Pedro, ta quechaha cati ra Pedro chi ra ti:

—Ña cua nacata tahun chahi, ra chahnu —cati ra.

⁷Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti:
—Ña ta cutuni ini cun cha cua savahi chihun, soco cua queta quivi, ta cua cutuni vaha ini cun —cati ra.

⁸Ta cati ra Pedro chi ra ti:
—Ña chahi cha cua nacata cun chahi.

Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti:
—Tu ña cua nacate chahun, ña cua coun chihin yu.

⁹Ta cati ndico ra Simón Pedro ti:
—Vaha. Cua nacata cun chahi, soco cua nacata tahun ndahi chi xini, ra chahnu —cati ra.

¹⁰Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti:
—Cha chiti cun. Ña chini ñuhun
con cha cua sacuti chihun. Chaha
ni cun cua nacate, vati ña yuma
cun. Ndo ndoo iyo ndo, soco ña
ndihi ni ndo iyo tacan —cati ra.

¹¹Tacan ni cati ra Jesuu, vati
chito ra ti iin ra cua xico tuhun chi
ra. Chacan cuu cha cati ra ti ña
ndihi ra iyo ndoo.

¹²Tacan ni nacata ra Jesuu chaha
ra ta ra, ta chacundichin ndico ra,
ta ni chacunda ndico ra. Tacan cuu,
ta quechaha cati ra chi ra ti:

—Ña chito ndo ñaan cha cuu cha
ni savahi chi ndo. ¹³Cati ndo ti
sacuahi chi ndo, ta ndaca ñahin
chi ndo, ta cha ndicha cahan ndo,
vati tacan ni iye chi ndo. ¹⁴Ndicha
ndaca ñahin chi ndo, ta sacuahi
chi ndo, ta yuhu nacate chaha ndo.
Chacan cuu cha iyo cha cua nacata
tahan ndo chaha tahan ndo, ¹⁵vati
cha sanahin chi ndo yoso cuhva
cua coo ndo. Cua savaha ndo chi
tahan ndo cuhva ni savahi chi
maan ndo. ¹⁶Cati ndicha yu chihin
ndo ti ña cahnu cuu ra satíñu tatun,
soco cahnu ca cuu ra ndaca ñahan,
ta ñavi ca sa ra cuu tatun ra. Ta ni
cuhva ña cahnu cuu ra tatun, soco
cahnu ca cuu ra tava tiñu chi ra
tatun can. [Chacan cuu cha cuhva
ni chacoí cua coo tahan maan ndo.]
¹⁷Ndihí chacan chito ndo. Tu cua
savaha ndo cuhva cati yu, cua cusii
ini ndo.

¹⁸Ña chahi cuenda yoso cuhva
cua coo ndihí ndo. Nacote yoo ra
ni nacachi yu, soco iyo cha cua
coo chí cuhva cati tutu Ndioo, vati
cati chí cuenda yu ti iyo ra chachi
chihin yu icaa ni, ta cua savaha

ra ndavaha ni chihin yu, cati chí.

¹⁹Chahi cuenda chihin ndo vitin, ta
ña ta ñahni cha ni tahin. Chacan
cuu cha cua cuinu ini ndo ti yuhu
cuu ra cuu Cristo quivi cua coo
tu ndoho chihin yu cuhva cati yu.

²⁰Cati ndicha yu ti iyo ra cua tava
tiñu yu. Tu cua quihin cuenda ñivi
chí ra, cua quihin cuenda tahan
ñi chihin yu, ta cua quihin cuenda
tahan ñi chí ra ni tava tiñu chihin
yu —cati ra Jesuu.

Chaha ra Jesuu cuenda ti cua xico tuhun ra Juda chí ra

(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

²¹Tacan cati ra Jesuu, ta
quechaha saxini ra suhva. Chacan
cuu cha cati ra chí ra ta ra ti:

—Cati cachin yu chí ndo ti iin ndo
cua xico tuhun chihin yu —cati ra.

²²Tacan cuu, ta quechaha ndehe
ra ta ra chí tahan ra, ta ña chito ra
ndaa ra cuu ra cahan Jesuu tuhun
can. ²³Yatin nu ndecu ra Jesuu
ndecu tahan iin ra, ta amigu xaan
ra Jesuu chí ra. ²⁴Tacan cuu, ta
sandaha ra Simón Pedro chí racan,
ta quechaha cati ra chí ra ti:

—Cua nducu tuhun cun yoo ra
cuu ra cahan ra chahnu.

²⁵Tacan sa ni tuhva ra amigu
can suhva ca nu ndecu ra Jesuu, ta
quechaha nducu tuhun ra chí ra ti:

—Ra chahnu, ¿yoo ra cuu ra? —
cati ra.

²⁶Ta cati ndico ra Jesuu ti:
—Cua tihí yu paan yu tichí cohi,
ta cua cuhve chí chí chí ra. Racan
cuu ra —cati ra.

Chacan cuu cha tihí ra Jesuu
paan tichí coho ra, ta sa chaha ra
chí chí chí ra Juda Iscariote ra cuu

sehe ra Simón. ²⁷Chaha ra paan can chi ra Juda, ta sa quihvi run Satanaa anima ra Juda can. Chacan cuu cha cati ra Jesuu chi ra ti:

—Quii quii ni na cua savahun cha cua savahun —cati ra.

²⁸Tacan cuu, ta ni iyo ra sacuaha chi ra, soco ña nihin ra ta ra cuhva ñacu cati ra Jesuu tuhun can.

²⁹Chito ra ti cumi ra Juda xuhun. Chacan cuu cha iyo ra saxini ra ti cati ra Jesuu ti cua sata ra ñaan cha cua cuni ñuhun ra, ta cua sacahnu ra vico can, ta inga ra saxini ra ti cua cuhva ra xuhun can chi ñivi ndahvi. ³⁰Quihin ra Juda paan can, ta quee ra. Cuahan ra. Cha cuaa cuu chi, ta cuahan ra.

**Tuhun chaa cati tuhun
ra Jesuu chi ra ta ra**

³¹Tacan ni cuahan ra Juda, ta quechaha cati ra Jesuu ti:
—Vitin cua ndehe ñivi ti cha cahnu xaan cuu ra cuu sehe ñivi, ta cua ndehe tahan ñi ti cua sacahnu tahan ra chi ra Ndioo. ³²Tu cua sacahnu ra chi ra Ndioo, cua sacahnu tahan ra Ndioo chi ra, ta vitin vitin ni cua sacahnu ra chi ra. ³³Yani xaa, ña nahan ca cua coi chi ndo. Cuhva ni cati yu chi ñi judío can cati yu chihin ndo vitin, vati cua nanducu ndo chihin yu, soco ña cua cuu cuhun ndo nu cua cuhin. ³⁴Tuhun chaa cati tuhun chi ndo, vati na cua cuni mani ndo chi tahan ndo. Cua cuni mani ndo chi tahan ndo cuhva cuni mani yu chihin ndo. ³⁵Chacan cuu cha cua coto ndihi ñivi ti cha ni sacuaha ndo chihin yu, vati cua cuni mani ndo chi tahan ndo —cati ra.

**Chaha ra Jesuu cuenda ti cua
sandahyu ñahan ra Pedro**

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶Tacan cuu, ta quechaha nducu tuhun ra Simón Pedro chi ra ti:
—¿Ndaa iti cua cuhun, ta ra chahnu?

Ta cati ndico ra Jesuu ti:

—Vitin ña cua cuu cuhun ndo nu cua cuhin, soco cua cuhun tahan ndo nu cuahan quivi —cati ra.

³⁷Ta nducu tuhun ndico ra Pedro chi ra ti:

—¿Ñacu ña cua cuu cuhin chihun vitin? Masi na cuvi yu, soco cua sacacu i chihun —cati ra.

³⁸Ta cati ra Jesuu chi ra ti:
—¿Atu cua cuvi ndicha cun cuenda yu? Yu cati ti uni chaha cua sandahyu ñahun ti ña nacoto cun chihin yu, ta sa cua ndahyu ri chitoho —cati ra.

**Sanahan ra Jesuu chi ra ta
ra yoso cuhva cua queta
ra ta ra nu iyo sutu ra**

14 [Ni vii cahan ra Jesuu chi ra sacuaha chi ra:]

¹Ña cua saxini ndo. Cua cuinu ini ndo chi ra Ndioo, ta cua cuinu tahan ini ndo chihin yu. ²Nu iyo suti iyo cuaha xaan nuun cua coo ñivi. Chahi cuenda chi ndo, vati cha ndicha cuu chi. Chacan cuu cha cua cuhin tican, ta cua tiso vahi nu cua coo ndo. ³Tu cua cuhin, ta cua tiso vahi nu cua coo ndo, cua quichi ndico tuqui, vati cua quichi quihin yu chihin ndo. Chacan cuu cha cua coo tahan ndo nu cua coi, ⁴ta chito ndo ndaa iti cua cuhin —cati ra Jesuu.

⁵Tacan cuu, ta quechaha nducu tuhun ra Tuma chi ra chahnu ti:
—Ña chito ndi ndaa iti cua cuhun.
¿Yoso cua nacoto ndi iti can? —cati ra.

⁶Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti:
—Yuhu cuu sava ni ta cua iin iti, ta cahin cha ndicha ndicha, ta cua cuhve cha cua coo ndito ñivi. Tu ña cua cuinu ini ñivi chihin yu, ña cua cuu yaha ñi iti nuun ra suti. ⁷Cua nacoto ndo chi ra suti, vati nacoto ndo chihin yu. Vitin cua nacoto ndo chi ra, ta cua ndehe ndo chi ra — cati ra Jesuu.

⁸Ta cati ra Felipe chi ra ti:
—Cua sanahun chi ra cuu sutu cun chi ndi. Tacan sa ndoo ndi vaha, ra chahnu —cati ra.

⁹Ta cati ndico ra Jesuu chi ra Felipe ti:
—Cuaha quivi cha iyo ndo chihin yu, ta ña ta nacoto ndo chihin yu. Cha ndehe ndo chi ra suti, vati cha ni ndehe ndo chihin yu. Ña vaha cha cati cun ti na cua sanahin chi ra suti chi ndo. ¹⁰Iyo cha cua cuinu ini ndo ti cha iyo ra suti chihin yu, ta iyo yu chihin ra. Ña cati tuhun chihin ndo cuhva cha saxini main. Iyo ra suti chihin yu, ta maan ra cuu ra ndacu cuhva cuni ra. ¹¹Na cua cuinu ini ndo ti iyo ra suti chihin yu, ta iye chi maan ra. Tu ña cua cuinu ini ndo cuenda chacan, na cua cuinu ini ndo, vati cha ni ndehe ndo cuhva cha ni savahi. ¹²Cati ndicha yu ti tu cua cuinu ini ndo chihin yu, cua savaha tahan ndo cuhva cha ni savahi. Cahnu ca cuhva cua savaha ndo, vati cua cuhin iti nuun ra suti, ¹³ta cua savahi ñaan cha cua ndaca ndo

cuenda yu. Tacan ni cua savahi, ta cahnu xaan ca cua cuu ra suti.

¹⁴Cua savahi ndihi cha cua ndaca ndo cuenda yu.

Cati ra Jesuu ti cua tachi ra chi ra Tati Ndioo

¹⁵[Ni vii cahan ra Jesuu chi ra ta ra:]

’Tu cua cuni ndo chihin yu, cua sacuinu ndo cuhva cati tuhun chi ndo. ¹⁶⁻¹⁷Cua cahin chi ra suti ti cua tachi ra chi inga ra. Ra Tati Ndioo cuu ra, ta rai ndicha cuu ra. Ta ni cuhva cua tindee ra chi ndo, ta cua coo ra chi ndo ndihi ni quivi. Ña cua tindee ra chi ñivi ndacu ndavaha ni, vati ña cua ndehe ñi chi ra, ta ni ña cua nacoto ñi chi ra, soco cua nacoto maan ndo chi ra, vati cua coo ra chi ndo icaa ni.

¹⁸Ña cua nacoo ihni yu chihin ndo, vati cua quichi ndico tuqui nu iyo ndo. ¹⁹Cua yaha suhva quivi, ta ña cua ndehe ca ñivi ñuñivi chihin yu, soco maan ndo cua ndehe ndo chihin yu, vati cua coo ndito ndico ndo cuhva cua coo ndito yu. ²⁰Quivi can cua coto ndo ti iyo ra suti chihin yu, ta iyo maan yo icaa ni. ²¹Tu cua sacuinu ndo cuhva cati tuhun chi ndo, cua cuni ndo chihin yu. Tu cua cuni ndo chihin yu, cua cuni ra suti chi ndo. Tacan cua cuu, ta cua cuni tahin chi ndo, ta cua nacoto vaha ndo chihin yu —cati ra Jesuu.

²²Tacan cuu, ta inga ra Juda quechaha nducu tuhun chi ra ti:
—¿Yoso cua savahun cha cua ndehe ndi chihun, ta ña cua ndehe tahan ñivi ñuñivi chihun?

²³Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti:

—Tu cua cuni ñivi chihin yu, cua sacuinu ñi cuhva cati yu, ta cua cuni suti chi ñi, ta cua coo ndi chi ñi.

²⁴Tu ña cua cuni ñivi chihin yu, ña cua sacuinu ñi cuhva cati yu. Ñavi cuenda yu cati tuhin tuhun ya chi ndo, soco cati tuhin chi chi cuenda ra suti ra ni tava tiñu chihin yu.

²⁵Ni vii cahin tuhun can chihin ndo, ta iyo yu chihin ndo, ²⁶soco cua tachi sutu yu chi ra cua tindee chi ndo, ta cua quichi racan cuenda yu. Ra Tati Ndioo cuu ra. Cua sanahan ra chi ndo, ta cua savaha ra cha cua cuñuhun ini ndo ndihi tuhun cha cati tuhin chi ndo.

²⁷Cuni yu cha cua coo taxin anima ndo, ta cua saña tahan yo. Cua savahi cha cua coo taxin anima ndo, soco ñavi cuhva ndacu ñivi ñuñivi cua savahi chi ndo. Ña cua saxini ca ndo, ta ni ña cua tichaha ca ndo. ²⁸Chito ndo ti cati yu ti cua cuhin, soco cua quichi ndique nu iyo ndo. Cuni mani ndo chihin yu. Chacan cuu cha cua cusii ini ndo, vati cua cuhin nu iyo sutu yu, ta cahnu xaan ca ra cuu suti, ta ñavi ca sa yuhu. ²⁹Vitin ña ta cuhin, soco chahi cuenda chi ndo. Chacan cuu cha cua cuinu ini ndo chihin yu, ta sa cua cuhin.

³⁰Ña cua cahan que chi ndo, vati ni vachi run ndaca ñahan chi ñivi ñuñivi. Ña ndaca ñahan run chihin yu, ³¹soco cua savahi cuhva cati tuhun suti chihin yu. Chacan cuu cha cua coto ñivi ñuñivi ti cuni mani yu chi suti. Coho vitin.

Cuhva iyo yoho chiti uva

15 [Cahan ndico tucu ra Jesuu chi ra sacuha chi ra. Iin cuhva cahan ra, ta cati ra ti:]

¹Yuhu cuu sava ni ta cua iin yoho, ta ra suti cuu sava ta cua ra cumi yoho can. ²Tu ña cua coo vaha chiti chaha ndaha yoho can, cua savita ra chi chi. Tu cua coo vaha chiti chi, cua sacuun ra ndaha chi, vati tacan ni cua coo ca chiti chi. ³Cha iyo vaha maan ndo, vati tasoho ndo tuhun cati tuhin chi ndo. ⁴Cua coo ndo chihin yu, ta cua coo tahin chi ndo. Ña cua cuu coo vaha ndo, tu ña cua coo ndo chihin yu. Tacan ni iyo ndaha yoho can, vati tu cua coyo cuii ndaha yoho can, ñahni chiti chi cua coo.

⁵Yuhu cuu sava ni ta cua yoho can, ta maan ndo cuu sava ta cua ndaha chi. Tu cua coo ndo chihin yu, cua quee vaha tiñu cua savaha ndo, soco tu ña cua coo ndo chihin yu, ñahni cha cua cuu savaha ndo. ⁶Tu ña cua coo ndo chihin yu, cua tava ndai chi ndo, ta cua ndoyo ñuhun ndo cuhva cua ndoyo ñuhun ndaha yoho can. Cua neti chi, ta cua savita yu chi chi, ta cua tai ñuhun chi chi, ta cua cayu chi.

⁷Tu cua sacuinu ndo cuhva cati yu, cua ndaca ndo ñaan cha cuni ndo, ta cua cuhve chi chi chi ndo. ⁸Tacan, ta cahnu xaan ca cua cuu ra suti, vati cua savaha ndo cha vaha, ta cua ndehe ñivi ti chica ndo tiñu yu. ⁹Cuni mani yu chi ndo cuhva cuni mani ra suti chihin yu. Na cua coo vaha ndo chihin yu, ta cua cuni mani yu chi ndo. ¹⁰Tu cua sacuinu ndo cuhva cati tuhin chi ndo, cua cuni mani yu chi ndo. Ta ni cuhva cha ni sacuinu yu cuhva cati tuhun ra suti chihin yu, ta cuni mani ra chihin yu.

¹¹Tacan cati yu, vati tacan ni cua cusii ini xaan ndo cuhva cusii

ini yu. ¹²Yuhu cati tuhin chi ndo ti na cua cuni mani ndo chi tahan ndo cuhva cuni mani yu chihin ndo. ¹³Tu cua cuvi iin ñivi cuenda cha cua sacacu ñi chi amigu ñi, cua savaha ñi iin tu manini cahnu xaan, ta ñahni cha cahnu ca cha cua cuu savaha ñi. ¹⁴Ndioho cuu amigu yu, tu cua savaha ndo cuhva cati tuhin chi ndo. ¹⁵Ña cua cati yu ti musu yu chi ndo, vati ña chito ra musu ñaan cha ndacu ra cuu chitoho ra. Yu cati ti amigu yu chi ndo, vati cha chahi cuenda chi ndo ndihi cha ni cati ra suti chihin yu. ¹⁶Ñavi maan ndo nacachi chihin yu, soco yuhu nacachi chi maan ndo, ta cha chahi tiñu chi ndo, vati cua satañu ndo, ta cua quee vaha cha cua savaha ndo, ta cua ndoo chi. Chacan cuu cha cua cuhva ra suti ñaan cha cua ndaca ndo chi ra cuenda yu. ¹⁷Chacan cati yu ti cua cuni mani ndo chi tahan ndo.

**Cuxaan ini ñivi ñuñivi chi
ra Jesuu chi ñivi ra**

¹⁸[Ni vii cahan ra Jesuu chi ra ta ra:]

'Tu cua cuxaan ini ñivi ñuñivi chi ndo, cua coto ndo ti xihna ca cha cuxaan ini ñi chihin yu. ¹⁹Tu cua coo ndo cuhva iyo ñivi ñuñivi, cua cuni ñi chi ndo, vati cuni ñi chi tahan ñi. Cuxaan ini ñi chihin ndo, vati nacachi yu chi ndo, ta ña ndacu ndo cuhva ndacu maan ñi. ²⁰Ña cua naan ini ndo cha cati yu chihin ndo, vati cati yu ti ña cahnu ca cuu ra musu chi chitoho ra. Cua coo ndo chi tu ndoho cua savaha ñi, vati tacan ni cha ni savaha ñi chihin yu. Ña cua savaha ñi cuhva

cua cati ndo, vati ña ndacu ñi cuhva cha ni cati yu. ²¹Cua savaha ñi ndihi chacan chi ndo, vati iyo ndo chihin yu. Tacan cua savaha ñi, vati ña nacoto ñi chi ra ni tava tiñu chihin yu.

²²Quichi yu, ta chahi cuenda chi ñi. Chacan cuu cha iyo cuati ñi. Tu ñavi tacan, ña cua coo cuati ñi, soco vitin ñahni cha cua cuu cati ñi ti ñahni cuati ñi iyo. ²³Tu cua cuxaan ini ñivi chihin yu, cua cuxaan ini tahan ñi chi ra ni tachi chihin yu. ²⁴Iyo cuati ñi, vati cahnu xaan cuhva savahi iti nuun ñi, ta ña ni chinu ini ñi, ta yoni ca ñivi savaha tacan nu ni quichi quivi. Vitin cha ni ndehe ñi cuhva ni savahi, soco xaan cuni ñi ndehe ñi chihin yu chi suti. ²⁵Tacan ni iyo ñi, vati saqueta ñi cuhva cati tutu Ndioo, vati cati chi ti xaan xaan cuni ñi ndehe ñi chihin yu, soco ñahni cuati ni savahi, cati chi.

²⁶'Cua quichi ra cua tindee chi ndo, vati cua tachi yu chi ra hora cha cua queta yu nuun suti. Racan cuu ra cua quee iti nuun ra suti, ta cua cahan tahan ra cha ndicha, ta cua cahan ra cuenda yu. ²⁷Cua cuhva tahan ndo cuenda, vati cha ni chica ndo chihin yu nda quivi quechaha cati tuhin chi ñivi.

16 'Ndihi chacan chahi cuenda chi ndo, coto cua ndoyo ñuhun ndo. ²Cua tava ndaa ñivi chi ndo ve ñuhun, vati cua queta quivi cha cua saxini ñivi ti satañu vaha ñi cuenda ra Ndioo, ta cua cahni ñi chi ndo. ³Tacan ni cua savaha ñi, vati ña nacoto ñi chihin yu, ta ni ña nacoto ñi chi ra suti. ⁴Cha chahi cuenda chi ndo, vati cua queta

quivi cua tahan ndo tacan, ta cua cucuhun ini ndo cha cati yu.

Tiñu cua savaha ra Tati Ndioo

[Ni vii cahan ra Jesuu chi ra ta ra:]

’Ña chahi cuenda chi ndo nda ni xihna cuii, vati ni vii iye chi ndo, ⁵soco vitin cua cuhin nu iyo ra tachi chihin yu. Ña ta nducu tuhun ndo ndaa iti cua cuhin, ⁶soco cuihya xaan cuni anima ndo, vati cati yu tuhun can chi ndo. ⁷Cati yu cha ndicha ti cua coo vaha ca ndo, vati cua cuhin. Tu ña cua cuhin, ña cua quichi ra cua tindee chi ndo, soco tu cua cuhin, cua tava tiñu yu chi ra, ta cua quichi ra nu iyo ndo. ⁸⁻¹¹Cua quichi maan ra, ta cua sacoto ra chi ñivi ñuñivi ti ndacu ñi cuati, ta ña chinu ini ñi chihin yu. Cua sacoto ra yoso cuhva cua coo vaha ñi chi ra Ndioo, vati cua cuhin nu iyo suti, ta ña cua ndehe ca ndo chihin yu. Cua sacoto tahan ra yoso cuhva cua cutuni ñivi ndacu ndavaha ni, vati cua cutuni run cuu run ndaca ñahan chi ñivi ñuñivi ya.

¹²Ni iyo cuaha tuhun cua cati tuhun chi ndo, soco ña cua cundee ini ndo vitin. ¹³Cua quichi xihna ra cuu Tati Ndioo, ta sa cua sacoto ra cha ndicha chi ndo, vati ndicha ra. Ña cua cahan ra yoso cuhva saxini maan ra, soco cua cuhva ra cuenda cha cati ra Ndioo, ta cua cati tuhun ra yoso cuhva cua coo chi iti nuun. ¹⁴Cua sacahnu ra chihin yu, vati cua tasoho ra cha cua cati yu chi ra, ta cua cuhva ra cuenda chi ndo. ¹⁵Ndihi cha iyo chi ra suti iyo chi main. Chacan cuu cha cati yu ti cua tasoho ra cuu Tati Ndioo cha

cua cati yu chi ra, ta cua cuhva ra cuenda chi ndo.

Ndahvi xaan cua cuni ra sacuaha chi ra Jesuu suhva quivi, ta sa cua cusii ini ndico ra ta ra

¹⁶[Ni vii cahan ra Jesuu chi ra ta ra:]

’Suhva quivi, ta ña cua ndehe ca ndo chihin yu, ta inga suhva ca quivi, ta cua ndehe ndico tucu ndo chihin yu —cati ra Jesuu chi ra ta ra.

¹⁷Tacan cuu, ta quechaha cati ra sacuaha chi ra chi tahan ra ti:

—¿Ñaan cha cuu cha cati ra chi yo? Cati ra ti suhva quivi, ta ña cua ndehe ca yo chi ra, ta inga suhva quivi, ta cua ndehe ndico tucu yo chi ra. Cati tahan ra ti tacan cua cuu chi, vati cua cuhun ra nu iyo sutu ra. ¹⁸¿Ñacu cati ra ti suhva quivi cuu chi? Ña cutuni ini yo cha cahan ra —cati ra chi tahan ra.

¹⁹Chito ra Jesuu ñaan cha cuni nducu tuhun ra ta ra chi ra. Chacan cuu cha cati ra chi ra ta ra ti:

—Cha cati yu ti suhva quivi, ta ña cua ndehe ca ndo chihin yu, ta inga suhva quivi, ta cua ndehe ndico tucu ndo chihin yu. [Ñavi cha vaha cuu cha nducu tuhun ndo chi tahan ndo ñaan cha cuu tuhun can.]

²⁰Cati ndicha yu ti cuihya xaan cua cuni anima ndo, soco sii xaan cua cuni ñivi ñuñivi. Cuihya cua cuni ndo, soco cua naan chacan, ta cua cusii ini xaan ndico ndo. ²¹Nu cuni cacu sehe ñi ñahan, ta cua tuvi ini ñi tu ndoho hora can, soco cua yaha ñi tu ndoho can, ta ña cua saxini ca ñi ti cha ni tuvi ini ñi tu ndoho, vati sii xaan cuni ñi cha

ni cacu sehe ñi. ²²Vitin cua coo tu cuihya ini chi maan ndo, soco cua ndehe ndico tucu ndo chihin yu, ta cua cusii ini ndico ndo. Tacan ni cua coo ndo, ta ña cua cuu naan cha sii cuni ndo.

²³Ñahni cha cua ndaca ndo chihin yu quivi cua quichi racan, soco cati ndicha yu ti cua cuhva ra suti ñaan cha cuu cha cua ndaca ndo chi ra cuenda yu. ²⁴Ña ta ñahni cha ndaca ndo cuenda yu nda cua nda vitin. Na cua ndaca ndo chi ra, ta sa cua cuhva ra chi chi ndo. Tacan, ta cua cusii ini ndicha ndo.

**Cua sacanaan ra Jesuu chi
run cani tahan chi ra**

²⁵[Ni vii cahan ra Jesuu chi ra:]
'Cha chahi cuenda chi ndo, soco mani chi cuhva ni cahin chi ndo. Cua queta quivi, ta ña cua cahan que chi ndo chi cuhva, vati cua cati cachin yu yoso cuhva iyo ra suti. ²⁶Quivi can sa cua cahan maan ndo chi ra cuenda sivi yu, ta ña cua cati que chi ndo ti ni vii cahin chi ra cuenda ndo, vati cua cuu cahan maan ndo chi ra. ²⁷Cuni mani ra suti chi ndo, vati cha cuni mani ndo chihin yu, ta cha chinu ini ndo ti iti nuun ra ni quichi yu. ²⁸Quee yu iti nuun ra, ta quichi yu ihya nu ñuhun ñuñivi ya vitin, soco cua quee ndique nu ñuhun ñuñivi ya, ta cua cahun ndico tuqui nu iyo ra — cati ra Jesuu.

²⁹Tacan cuu, ta quechaha cati ra sacuahha chi ra ti:

—Vitin cati cachin cun, vati ña cahan con chi cuhva. ³⁰Vitin chito ndi ti chito cun ndihi cuii, ta chito

ndi ti ña nini cha cua nducu tuhun ñivi chihun, [ta cua cati ndico cun]. Chacan ni chinu ini ndi ti quichi cun iti nuun ra Ndioo —cati ra chi ra Jesuu.

³¹Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ta ra ti:

—Vitin cha chinu ini ndo, ³²soco cua queta hora cua cunu ndo. Cua queta hora can, ta ndihi ndo cua cahun ndo vehe ndo, ta cua nacoo ihni ndo chihin yu, ta cua ndoo iin tuhun yu, soco ña cua ndoi cha maan iin tuhun, vati iyo ra suti chihin yu. ³³Tacan cati yu, vati cua cuhve cha cua coo taxin anima ndo. Ihya nu ñuhun ñuñivi ya cua coo tu ndoho chi ndo, soco na ña cua cucuihya ini ndo, vati cha ni sacanain chi run cua cani tahan chi ndo nu ñuhun ñuñivi ya.

**Cahan ra Jesuu chi ra
Ndioo cuenda amigu ra**

17 Tacan ni cati ra Jesuu, ta ndehe ndaa ra iti siqui andivi, ta quechaha cati ra chi sutu ra ti:

—Tata, cha cua queta hora yu vitin. Na cua sacahnu cun chihin yu, vati tacan ni cua sacahnu tahin chihun ²cuhva cha ni chahun tu ndee ini chihin yu, ta ndaca ñahin chi ndihi ñivi. Chacan cuu cha cua cuhve cha cua coo ndito ndihi ñi cha iyo chihin yu. Cua coo ndito ñi chihin yo ndihi ni quivi ndihi ni tiempu. ³Cua coo ndito ñi, vati nacoto ñi chihun, ta iin tuhun ni ra Ndioo ndicha cuun. Nacoto tahan ñi chi yuhu ra Jesucristo, ta maun tava tiñu chihin yu.

⁴Yuhu cha ni sacahnu i chihin ihya nu ñuhun ñuñivi ya, ta cha

saquete tiñu cha ni chahun chihin yu. ⁵Tata, na cua sacahnu cun chihin yu vitin, ta na cua cuhva cun cha cua coo ndico tucu cha vaha chihin yu cuhva ni chacoo chi chihin yu, ta ña ta tuvi ñuhun ñuñivi ya.

⁶Cha ni savahun cha chacoo rahya ta ra chihin yu, ta sanahin chi ra yoso cuhva iyo cun. Cha chacoo ra chi maun, ta savahun cha cua coo ra chihin yu, ta ni sacuinu ra cuhva cati cun. ⁷Vitin chito ra ti maun chaha ndihi cha ni savahi. ⁸Cha chahi cuenda chi ra cuhva cati cun chihin yu, ta cha ni tasoho ra cha cahin, ta chito ra ti ndicha quichi yu iti nuun cun. Chinu ini ra ti maun cuu ra ni tava tiñu chihin yu.

⁹Cahan ndahvi yu chihun cuenda ra. Ña cahan yu cuenda ndihi ñivi ñuñivi, soco cahan yu cuenda ra iyo chihin yu. Maun chaha cha iyo ra chihin yu, soco chi maun cuu ra. ¹⁰Ndihira iyo chi yuhu, ta iyo tahan ra chi yoho, ta cha ndacu ra cha cahnu cui.

¹¹Ña cua coo que nu ñuhun ñuñivi ya, vati cua cuhin nu iyo cun, soco cua ndoo maan ra ihya. Tata, na cua cumi cun chi ra, vati iyo tu ndee ini chihun, ta maun chaha chi ra chihin yu. Chacan cuu cha cua nduinuun ra cuhva iyo inuun yo. ¹²Cha ni chaco chi ra ihya nu ñuhun ñuñivi ya, ta chacucumi yu chi ra, vati chahun tu ndee ini chihin yu. Cha tindei chi ra, ta iin tuhun ni ra ndoyo ñuhun cuhva cati tutu cun, soco yoni ca ra ndoyo ñuhun.

¹³Vitin cua cuhin iti nuun cun, soco cahin chacan ihya. Chacan cuu cha cua cusii ini vaha ra ta ra.

¹⁴Cha cati tuhun tuhun cun chi ra, ta cha cuxaan ini ñivi ñuñivi chi ra, vati ña iyo ra cuenda ñuhun ñuñivi cuhva cha ña iyo yu cuenda ñuhun ñuñivi. ¹⁵Ña cati yu ti cua canihun chi ra ihya nu ñuhun ñuñivi ya, soco cahan ndahvi yu chihun ti na cua cucumi vahun chi ra, ta ña cua cuu savaha run cuihna ndavaha ni chi ra. ¹⁶Ña iyo ra cuenda ñuhun ñuñivi cuhva cha ña iyo yu cuenda chacan. ¹⁷Na cua sacui ndicha cun chi ra. Cha ndicha cuu tuhun cun. ¹⁸Tava tiñu yu chi ra ihya cuhva ni tava tiñu cun chihin yu ihya. ¹⁹Cha iyo ii yu cuenda ra. Chacan cuu cha cua coo ii ndicha maan ra.

²⁰Cahan ndahvi yu chihun cuenda racan ta ra, soco cahan ndahvi tahin cuenda ñivi cua tasoho tuhun cua cahan ra, ta cua cuinu ini ñi chihin yu. ²¹Cahan ndahvi yu chihun ti na cua coo inuun ndihi ñican cuhva iyo inuun yo, tata. Chacan cuu cha cua coo inuun ñi chihin yo, ta cua cuinu ini ñivi ñuñivi ti maun cuu ra ni tava tiñu chihin yu. ²²Cha sanahin chi ñi ti chahun cha vaha chi ñi cuhva cha chahun cha vaha chihin yu. Chacan cuu cha cua coo inuun ñi cuhva iyo inuun maan yo. ²³Inuun iyo cun chihin yu, ta inuun iyo yu chi ñi. Chacan cuu cha cua coo vaha ñi, vati iyo inuun ñi. Chacan cuu cha cua coto ñivi ñuñivi ti cha tava tiñu cun chihin yu, ta cuni mani cun chi ñi cuhva cuni mani cun chihin yu.

²⁴Tata, cha chaha cuenda cun chi ñi chihin yu, ta cuni yu cha cua coo ñi chihin yu nu iye. Chacan cuu cha cua coto ñi ti cha cahnu xaan cui cha ni savahun. Cua coto ñi ti tacan ni savahun chihin yu, ta ña ta tuvi ñuhun ñuñivi. ²⁵Tata, ña nacoto ñivi ñuñivi chihun, soco yuhu nacote chihun, ta chito amigu yu ti maun cuu ra ni tava tiñu chihin yu. ²⁶Cha sacote chi ñi yoo rai cuun, ta cha sacoto tahin chi ñi ti cua cuni mani tahan ñi chi tahan ñi cuhva cuni mani cun chihin yu. Sacoto tahin ti cua coi chi ñi nu cuahan quivi —cati ra Jesuu.

Tiin ñivi chi ra Jesuu

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

18 Chacan ni cahan ra Jesuu, ta quee ra. Cuahan ra chi ra sacuaha chi ra. Cuahan ra ta ra inga chiyo xahva Cedrón, ta queta ra ta ra iin nu cumi ñivi yutun tata, ta quihvi ra. ²Chito tahan run Juda ndaa iyo chi, vati cuaha chaha nducuiti ra Jesuu chi ra sacuaha chi ra tican. ³Chacan cuu cha quihin run iin cuenda sandaru, ta quihin run chi tatun tachi ra sutu chahnu chi ra fariseo, ta cuahan ra tican, ta naan ra ta ra ñuhun. Naan ra ta ra espada. Naan ra ta ra garote. Naan ra. ⁴Tacan cuu, ta chito ra Jesuu ñaan cha cuu cha cua tahan ra, ta quee ra, ta quechaha nducu tuhun ra chi ñi ti:

—¿Yochi nanducu ndo?

⁵Ta cati ndico ñi chi ra ti:

—Chi ra Jesuu ra ñuun Nazaret vachi quihin ndi —cati ñi.

Ta cati ndico ra chi ñi ti:

—Yuhu cui —cati ra.

Chacuinda tahan run Juda chi ñi, ta maan run cuu run ni xico tuhun chi ra Jesuu. ⁶Cha cati ra Jesuu ti maan ra cuu ra, ta chinu chata ñi suhva, ta nduva ñi nu ñuhun.

⁷Tacan cuu, ta nducu tuhun ndico tucu ra chi ñi ti:

—¿Yochi nanducu ndo?

Ta cati ñi ti:

—Chi ra Jesuu ra ñuun Nazaret vachi quihin ndi.

⁸Ta cati ndico ra Jesuu chi ñi ti:

—Cha cati yu ti yuhu cui. Na cua saña ndo chi rahya ta ra, vati chi yuhu vachi quihin ndo.

⁹Tacan ni cati ra, ta saqueta ra tuhun cha ni cati ra, vati cha cati ra nu quichi quivi ti cha chaha cuenda sutu ra chi ra chica chihin ra, ta ña cua ndoyo ñuhun ni iin ra, cati ra.

¹⁰Tacan cuu, ta xita ra Pedro cha cuu ta iin machete ra, ta cani ra chi ra cuu musu ra sutu chahnu, ta chahnda ra iin chiyo soho ra chiyo cuaha ra ndahvi can. Malco nani ra ndahvi can. ¹¹Tacan cuu, ta cati ra Jesuu chi ra Pedro ti:

—Tihi ndico machete cun tichi vena cun. Cua ndehi tu ndoho cuhva ni cati suti chihin yu —cati ra.

Yaha ra Jesuu iti nuun ra sutu chahnu

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

¹²Tacan cuu, ta tiin ra sandaru can chi ra Jesuu, ta chuhni ra chi ra, ¹³ta chandaca xihna ra ta ra chi ra iti nuun ra Anaa, vati chiso ra chi ra Caifás ra cuu sutu chahnu cuiya can. ¹⁴Maan ra Caifás can cuu ra cati chi ñivi judío ti nini xaan cha cua cuvi iin ñivi, vati tacan ni cua cacu ndihi ca maan ñi.

**Cati ra Pedro ti ña nacoto ra chi ra
Jesusu**

(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

¹⁵Chandicu ra Pedro chi ra Jesusu nuun cuahan ra chi ra sandaru ta ra, ta chandicu tahan inga ra sacuaha chi ra, ta nacoto ra sutu chahnu chi racan. Chacan cuu cha quihvi tahan ra chi ra Jesusu tihyo ra sutu chahnu can, ¹⁶soco ndoo ra Pedro iti chata yatin yu vehe, vati iyo iin ñahan cumi yu vehe. Chacan cuu cha chahan ndico ra nacoto chi ra sutu chahnu iti yu vehe, ta cahan ra chi ña ñahan can, ta sa yaha tahan ra Pedro. ¹⁷Tacan cuu, ta quechaha cati ña ñahan can chi ra Pedro ti:

—¿Atu ña ndicha ti chica tahun chi ra Jesusu?

Ta cati ndico ra Pedro chi ña ti:

—Ña ndicha —cati ra.

¹⁸Cha satahan ra musu ñuhun chi ra tatun can, vati cua tuni ra ta ra, vati vichin xaan suhva. Inda tahan ra Pedro, ta tuni tahan ra ñuhun.

**Nducu tuhun ra sutu chahnu chi ra
Jesusu**

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

¹⁹Tacan cuu, ta nducu tuhun ra sutu chahnu chi ra Jesusu yoso cuhva iyo ra sacuaha chi ra, ta nducu tuhun tahan ra ñaan cha cuu cha ni sacuaha ra chi ñivi, ²⁰ta cati ndico ra Jesusu chi ra ti:

—Cha cati cachin yu chi ndihi ñivi, ta cha sacuahi chi ñi ndihi ve ñuhun nu nducuiti ñivi judío, ta ñahni cha cahan xehi chi ñi. ²¹Ña cua nducu tuhun ndo chihin yu. Cua nducu tuhun ndo chi maan ñi,

vati chini soho ñi ndihi tuhun cha ni cahin, ta chito ñi ñaan tuhun cahin chi ñi —cati ra.

²²Tacan cati ra Jesusu, ta cani iin ra tatun can chi ra Jesusu, vati yatin nu inda ra inda tahan ra, ta cati ra chi ra ti:

—Ña vaha cha cahun chi ra sutu chahnu tacan.

²³Ta cati ndico ra Jesusu chi ra ti:

—Tu ndavaha ni cuu cha ni cati yu, cua cuhvon cuenda ñaan ndavaha ni cuu chi, soco tu cha vaha cuu chi, ña vaha cha cani cun chihin yu —cati ra.

²⁴Tacan cuu, ta tachi ra Ana chi ra Jesusu nu iyo ra Caifás ra cuu sutu chahnu, ta nuhni ra, ta cuahan ra.

**Cati ndico tucu ra Pedro ti ña nacoto
ra chi ra Jesusu**

(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

²⁵Ni inda ra Simón Pedro tuni ra ñuhun, ta nducu tuhun ra ta ra chi ra ti:

—¿Atu sacuahun chi ra Jesusu?

Ta cati ndico ra Pedro ti:

—Ñahni, xaa.

²⁶Inda tahan iin musu ra sutu chahnu can, ta ñivi ra chi ra ni tahnda soho, ta quechaha cati ra chi ra Pedro ti:

—Cha ndehi chihun, vati cha iyo cun chi ra hora cha ni chaquihin ndi chi ra nu iyo yutun tata can —cati ra.

²⁷Ta cati ndico tucu ra Pedro ti ña ndicha, ta sa ndahyu ri chitoho, [vati cha queta uni hora cha ni sandahyu ñahan ra Pedro].

Yaha ra Jesusu iti nuun ra Pilato

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Lc. 23.1-5)

²⁸Tacan cuu, ta quee ra ta ra nuun iyo ra Caifás, ta chandaca ra

ta ra chi ra Jesuu iti nu iyo vehe ra cumi tiñu cha iyo cuenda ñuun Roma, ta ni vii nahan cuu chi. Ña quihvi ra judío can ve tiñu, coto cua coo ica ra, vati cuni ra sacahnu ra vico can. ²⁹Chacan cuu cha quee ra Pilato iti chata nu iyo ra ta ra, ta nducu tuhun ra chi ra ta ra ti:

—¿Ñaan cuati cuni ndo chi rahya?

³⁰Ta cati ndico ra ta ra chi ra ti:

—Ndacu ra ndavaha ni. Chacan cuu cha vachi ndaca ndi chi ra chihun —cati ra ta ra.

³¹Ta cati ra Pilato chi ra ta ra ti:

—Cua ndehe maan ndo, vati cua tachi tuni maan ndo chi ra cuhva cati ley maan ndo —cati ra.

Ta cati ndico ra judío can ti:

—Ñahni ndatu cha cua cahni ndi chi ñivi —cati ra.

³²Chacan cuu cha quee chi cuhva ni cati ra Jesuu, vati cha ni cati ra yoso cuhva cua cuvi ra. ³³Tacan cuu, ta quihvi ndico tucu ra Pilato tichi ve tiñu, ta cana ra chi ra Jesuu, ta nducu tuhun ra chi ra ti:

—¿Atu maun cuu ra ndaca ñahan chi ñivi judío?

³⁴Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti:

—¿Atu cha saxini maun cuu chi a cha cati inga ñivi chihun ti tacan cuu chi?

³⁵Ta cati ra Pilato ti:

—Ñavi ra judío cui. Cha ni chaha cuenda ra sutu chahnu chi ndihi ñivi cuu ñivi cun chihun chihin yu. ¿Ñaan cha cuu cha ni savahun? —cati ra.

³⁶Ta cati ndico ra Jesuu ti:

—Ñavi cuenda ñuhun ñuñivi ya cua cundaca ñahin. Tu cua cundaca ñahin ihya nu ñuhun ñuñivi ya, cua cani tahan ñivi yu, ta ña cua cuu

cuhva cuenda cun chihin yu chi ñivi judío can, soco ñavi tacan cuu chi. Ña cua cundaca ñahin ihya —cati ra.

³⁷Ta cati ndico ra Pilato chi ra ti: —¿Atu cua cundaca ñahun chi ñi?

Ta cati ndico ra Jesuu ti:

—Maun cati ti cua cundaca ñahin chi ñi. Chacan cuu cha quichi yu ihya nu ñuhun ñuñivi ya. Chacan cuu cha cacu yu ihya, vati cua cati tuhun cha ndicha. Tu cua cuni coto ñivi iin cha ndicha, cua tasoho ñi cuhva cati yu —cati ra.

³⁸Ta nducu tuhun ra Pilato chi ra ti:

—¿Ñaan cha cuu cha ndicha? —cati ra.

Cati ra Pilato ti cua cuvi ra Jesuu

(Mt. 27.15-31; Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25)

Tacan ni nducu tuhun ra Pilato, ta cuahan ndico ra nu iyo ra judío can, ta cati ra ti:

—Yuhu cati ti ñahni cuati savaha ra. ³⁹Chito ndo ti iyo costumbre cha cua sañe chi iin ra indi ve caa tichi vico ya. ¿Atu cuni ndo cha cua sañe chi ra cua cundaca ñahan chi ndo? —cati ra.

⁴⁰Tacan cuu, ta cuvaa ndihi ñi, ta cati ñi ti:

—Ña cua sañon chi rahya. Cua sañon chi ra Barabaa —cati ñi, ta ñasuhu cuu ra Barabaa can.

19 Tacan cuu, ta quihvi ndico ra Pilato, ta cati ra ti cua cani ra sandaru chi ra Jesuu. ²Tacan cuu, ta savaha ra sandaru can iin tivi iñu, ta tihira chi chixini ra Jesuu, ta sacundichin ra sahmatixinda chi ra. ³Tacan cuu, ta tuhva ra nu inda ra Jesuu, ta cati ra ti:

—Na cumi chi maun, tata. Yoho cuu ra cua cundaca ñahan chi ñivi judío —cati ra, [vati cahan cateni ra ta ra chi ra].

Ta cani ra ta ra chi ra.

⁴Cuahan ndico ra Pilato iti chata, ta cati ndico ra chi ra judío ta ra ti:

—Tava ndique chi ra ihya. Chacan cuu cha cua coto ndo ti ñahni cuati ra cuni yu —cati ra.

⁵Chacan ni quee ndico ra Jesuu, ta indi xini ra tivi iñu can, ta ndichin ra sahma tixinda can, ta cati ra Pilato chi ra judío can ti:

—Na ndehe ndo chi ra.

⁶Tacan cuu, ta ndehe ra sutu chahnu chi ra musu ra chi ra Jesuu, ta quechaha cana chaa ra ta ra ti:

—Cahni chi ra. Cahni chi ra —cati ra.

Ta cati ra Pilato ti:

—Cua quihin maan ndo chi ra, ta cua cahni maan ndo chi ra, vati ñahni cuati ra cuni yu.

⁷Ta cati ndico ra judío can chi ra ti:

—Iyo ley ndi, ta iyo cha cua cuvi rahya cuenda ley ndi, vati cati ra ti sehe Ndioo cuu ra —cati ra.

⁸Chini ra Pilato cha cahan ra judío can, ta quechaha cuyuhvi cuni ra, [vati cati ra ti sehe Ndioo cuu ra]. ⁹Quihvi ndico tucu ra tichi ve tiñu, ta nducu tuhun ra chi ra Jesuu ti:

—¿Ndaa iti quichi cun? —cati ra.

Ta ra Jesuu taxin inda ra. Ñahni cha cahan ra.

¹⁰Tacan cuu, ta cati ra Pilato chi ra ti:

—¿Atu ña cua cahun cha cahin? ¿Atu ña chito cun ti iyo ndatu chihin yu cha cua sañe chihun, ta

iyo ndatu chihin yu cha cua cahni yu chihun? —cati ra.

¹¹Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti: —Tu ña cua cuhva ra Ndioo ndatu chihun, ña cua cuu tachi tuni cun chihin yu. Chacan cuu cha cahnu xaan ca iyo cuati ra ni chaha cuenda chihin yu chihun —cati ra.

¹²Chini ra Pilato cha cati ra Jesuu, ta quechaha nducu ra cuhva cha cua saña ndico ra chi ra, soco cana chaa ndico tucu ra judío can ti:

—Tu cua sañon chi ra, ñavi amigu cun chi ra César ra cumi tiñu cahnu iyo ñuun Roma. Xaan cuni ra Jesuu ya chi ra César, vati cuni ra Jesuu cundaca ñahan maan ra —cati ra judío can.

¹³Chini ra Pilato tuhun cha cahan ra judío can, ta cati ra ti cua tava ra sandaru chi ra Jesuu iti chata.

Tacan cuu, ta ni chacunda ra Pilato nu cua tachi tuni ra chi ra nu nani chi Gabata cuhva cati ñivi judío can chi tuhun hebreo tuhun cahan maan ñi. ¹⁴Quivi can tiso vaha ñi, vati cua sacahnu ñi vico, ta cha cua cuu chi hora cuiti, ta quechaha cati ra Pilato chi ra judío can ti:

—iJihna! Ihya cha iyo ra ndaca ñahan chihin ndo.

¹⁵Ta cana chaa ndico tucu ra ta ra ti:

—Cahni chi ra. Cahni chi ra nu cruu —cati ra.

Ta nducu tuhun ra Pilato chi ra ta ra ti:

—¿Atu cua cahni yu chi ra ndaca ñahan chi ndo?

Ta quechaha cati ndico ra sutu chahnu ta ra ti:

—Iin tuhun ni ra César cuu ra ndaca ñahan chi ndi —cati ra.

¹⁶Tacan cuu, ta chaha cuenda ndico ra Pilato chi ra Jesuu chi ra judío can, vati cua cahni maan ra ta ra chi ra, ta quihin cuenda ra ta ra chi ra.

Chahni ñivi chi ra Jesuu

(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43)

¹⁷Cuahan ra Jesuu chi ra ta ra, ta ndiso ra cruu nu cua cuvi ra. Cuahan ra iti nu nani chi nu cuecu iquin xini ndii. Gólgota nani chi, cati ñivi judío can chi tuhun cahan maan ñi. ¹⁸Tican chahni ñi chi ra. Nu cruu chahni ñi chi ra, ta chahni tahan ñi chi inga uvi ra. Mahñu ni chacuita caa ra Jesuu, ta iin iin chiyo xiin ra chacuita caa ra ta ra. ¹⁹Tacan cuu, ta cati ra Pilato ti cua taa ra ta ra iin vitu cahnu, ta cua taa ra ta ra chi chi xini cruu can, ta cati chi ti: “Jesuu ñuun Nazaret cuu rahya, ta ndaca ñahan ra chi ñivi judío,” cati chi. ²⁰Tacan cuu, ta tuvi ñivi judío ndehe tuhun can, vati yatin ñuun Jerusalén cuu nu ni taa ñi chi ra Jesuu nu cruu. Uni tuhun ndiso vitu can, ta ndiso chi tuhun cahan ñivi judío can. Ndiso tahan chi tuhun cahan ñivi ñuun Roma, ta ndiso tahan chi tuhun cahan ñivi griego. ²¹Chacan cuu cha cati ra sutu chahnu chi ra Pilato ti:

—Ña vaha cha ni taun ti ndaca ñahan ra chi ñivi judío. Vaha ca cha cua taun ti maan ra cati ti ndaca ñahan ra chi ñivi judío. Tacan cati ra chi ra Pilato, [vati ña ndoo ra vaha cha cua saxini ñivi ti ndaca ñahan ra Jesuu chi ñivi judío].

²²Ta cati ndico ra Pilato chi ra judío can ti:

—Cua ndoo chi cuhva can, vati cha ni tai chi chi.

²³Nu ni chahni ra sandaru chi ra Jesuu quihin ra ta ra sahma cuati ra, ta cumi cuenda chi natahvi ra chi chi, vati cua quihin iin iin ra iin iin chi. Quihin tahan ra sahma ndichin ra, soco ñahni nu cuicu chi, vati ini sahma niniin cuu chi.

²⁴Chacan cuu cha cati ra sandaru can chi tahan ra ti:

—Ña cua cahnda yo chehe, soco cua siqui yo yuu cuati, ta cua ndehe yo yoo cua quihin chi chi —cati ra.

Tacan ni savaha ra, ta saqueta ra cuhva cati tutu Ndioo nu cati chi ti natahvi ra ta ra sahma ra, ta quihin iin iin ra chi chi, soco siqui ra chi yuu cuati ti cua ndehe ra yoo cua quihin sahma ndichin ra, cati tutu Ndioo cuenda ra Jesuu. Chacan ni savaha ra sandaru can.

²⁵Yatin nu inda cruu nu chacuita caa ra Jesuu inda sihi ra chi ña María cuhvi ña. Ñasihi ra Cleofa chi ña, ta inda tahan ña María Magdalena. ²⁶Tacan cuu, ta ndehe ra Jesuu ti yatin inda sihi ra chi iin ra sacuaha chi ra, ta cuni xaan ra Jesuu chi racan. Tacan cuu, ta quechaha cati ra chi sihi ra ti:

—Yaya, ican inda sehun.

²⁷Ta cati ra chi racan ti:

—Ican inda sihun —cati ra.

Tacan cuu, ta hora can quihin ra chi ña, ta cha cucumi ra chi ña vehe ra [sava ni ta cua sihi maan ra].

Ni chihi ra Jesuu

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49)

²⁸Tacan cuu, ta chito ra Jesuu ti cha iyo vaha tiñu quichi ra, ta cati ra ti:

—Neti xaan cuni yu —cati ra.
Chacan cuu cha queta chi cuhva
cati tutu Ndioo.

²⁹Tican iyo iin coho nduta chiti
uva ndahvi. Chacan cuu cha tihi ñi
iin yahma tichi nduta can, ta taa
ñi chi chi nu yutun, ta sayaha ñi
chi chi yuhu ra. ³⁰Tacan cuu, ta ni
chihi ra Jesuu chi chi, ta cati ra ti:

—Cha iyo vaha.

Tacan cuu, ta ni nducuhun xini ra,
ta ni chihi ra.

Caan ra sandaru xiin ra Jesuu chi nduyu ra

³¹Chica ra judío tu manini chi ra
Pilato ti cua cahnu ra iquin chaha
ra ndaa nu cruu can. Tacan cua
cahni ra chi ra ta ra, tu ña ta cuvi
cuii ra, ta cua sanuun ndico ra ta
ra chi ra nu cruu. Tacan ni cuni ra
judío can, vati ni tiso vaha ra ta
ra tiñu, vati inga quivi cuu quivi
ii quivi cahnu. Chacan cuu cha ña
cuni ra cha cua ndoo iquin cuñu
ra ta ra nu cruu quivi sábadu can.

³²Tacan cuu, ta quichi ra sandaru,
ta ni chahnu ra iquin chaha ra ni
chihi chi ra Jesuu. Ndihi nduvi
tahan ra chahnu ra iquin chaha ra.

³³Tacan cuu, ta queta ra sandaru nu
ndaa ra Jesuu, ta ndehe ra ti cha ni
chihi ra. Chacan cuu cha ña chahnu
ca ra iquin chaha ra.

³⁴Tacan cuu, ta caan iin ra xiin ra
Jesuu chi nduyu ra, ta chati niñi ra,
ta chati nduta. ³⁵Ndihi chacan ni
ndehe yu, ta chahi cuenda chi ndo.
Ndicha cuhva cati tuhin cuu chi,
vati ndicha yu, vati cuni yu cha cua
cuinu tahan ini ndo chi ra Jesuu.

³⁶Tacan ni chacoo chi, vati cuhva
cati tutu Ndioo cuu chi. Cati chi ti

ña cua tahnu iquin ra, ³⁷ta iyo inga
nu cati chi ti cua ndehe ñivi chi ra
nu ni caan ra, cati chi.

Ni cuchi ra Jesuu

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸Tacan cuu, ta ni chica ra José
ra ñuun Arimatea tu manini chi ra
Pilato. Cuni ra José can quihin ra
iquin cuñu ra Jesuu, vati amigu ra
chi ra, soco ña chito ñivi cha amigu
ra chi ra, vati yuhvi ra José chi ra
judío tahan ra. Tacan cuu, ta chaha
ra Pilato ndatu chi ra. ³⁹Tacan cuu,
ta cuahan tahan ra Nicodemo chi
ra José, ta ra Nicodemo can cuu ra
ni cahan chi ra Jesuu iin cha cuaa
nu quichi quivi. Chandaca ra xahan
chahan xico vixin. Mirra chi áloe
cuu chi, ta queta oco uchi kilu chi
chandaca ra. ⁴⁰Tacan cuu, ta quihin
ra ta ra iquin cuñu ra Jesuu, ta tuvi
ra sahma vaha chi ra, ta cuhu ra
xahan can iquin cuñu ra ticu sahma
can cuhva iyo costumbre ñi cha
cuchi ñi ndii. ⁴¹Yatin nu chihi ra
iyo iin nu iyo ita taqui. Tican iyo iin
yavi yuu cha savaha ñivi, ta chaa
chi, vati ña ta ñahni ndii cucuchi
ican. ⁴²Tican cuchi ra chi ra Jesuu,
vati quivi tiso vaha ñivi judío cha
cua sacahnu ñi vico cuu chi, ta
yatin iyo yavi yuu can.

Ni natacu ndico ra Jesuu

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

20 Xini vita cuu chi, ta
cuahan ña María
Magdalena nu ni cuchi ra Jesuu.
Nahan xaan, ta ni vii naan, ta
cuahan ña. Queta ña, ta ndehe ña ti
ña ndasi ca yuu yuhu chi. ²Chacan
cuu cha chinu ndico ña, ta cuahan

ña nu iyo ra Simón Pedro chi ra iyo mani xaan chi ra Jesuu, ta quechaha cati ña chi ra ti:

—Cha ni tava ndico ñivi chi ra chahnu tichi yuu can, ta ña chito ndi ndaa iti chanaan ñi chi ra — cati ña.

³Chacan cuu cha quee ra Pedro chi tahan ra, ta cuahan ra. Cuahan ra iti nu ni cuchi ra Jesuu, ⁴ta chinu ra ta ra cuahan ra. Nduvi ra chinu, soco nihin ca chinu inga ra, ta queta xihna ra nu ni cuchi ra Jesuu. ⁵Quechaha ndehe ihni ra, ta ndehe ra ti caa sahma, soco ña quihvi ra. ⁶Tacan cuu, ta queta tahan ra Simón Pedro. Iti chata ra quichi ra, [vati ña nihin vaha chinu ra,] ta quihvi ra iti tichi, ta ndehe tahan ra ti caa sahma can. ⁷Caa tahan pañitu cha cunuhni xini ra, soco ña caa chi nu caa inga sahma. Caa siin chi iin chiyo, ta ituvi vaha chi. ⁸Tacan cuu, ta quihvi tahan inga ra. Ra quichi xihna cuui cuu ra, ta ni ndehe tahan ra, ta ni chinu ini ra [ti cha natacu ndico ra Jesuu]. ⁹Ña ta cutuni ini ra ta ra yoso cuhva cati tutu Ndioo ti cua cuvi ra, ta cua natacu ndico ra. ¹⁰Tacan cuu, ta cuahan ndico ra ta ra iti vehe ra.

Ndehe ña María Magdalena chi ra Jesuu

(Mr. 16.9-11)

¹¹Tacan cuu, ta inda ña María Magdalena can iti chata nu ni cuchi ra Jesuu. Ndahyu ña. Ndahyu ña, ta ndehe ihni ña, vati cuni ndehe ña iti tichi, ¹²ta ndehe ña ti iyo uvi tatun Ndioo. Ndichin ra sahma cuichin, ta ndaa ra nu ni chacava ra Jesuu.

Iin ra ndaa nu chacoo xini ra, ta inga ra ndaa nu chacoo chaha ra. ¹³Tacan cuu, ta quechaha cati ra chi ña ti:

—Yoho sihi, ¿ñacu ndahyu xaun?

Ta cati ña chi ra ti:

—Quichi quihin ñivi chi ra chahnu, ta ña chite ndaa iti cha cuchi ndico ñi chi ra.

¹⁴Tacan cati ña, ta ndico coo ña, ta ndehe ña ti cha inda ra Jesuu, soco ña chito ña cha ra Jesuu cuu ra, ¹⁵ta quechaha cati ra chi ña ti:

—¿Ñacu ndahyu cun, ta sihi?

¿Yochi nanducu cun? —cати ra.

Saxini ña ti ra cumi ita cuu ra, ta cati ña chi ra ti:

—Vasi maun cuu ra quichi quihin iquin cuñu ra, taa. Cua cati cun chihin yu ndaa iti cha cuchi ndico cun chi ra ndii can, ta cua cuiso ndico main chi ra inga chiyo —cати ña.

¹⁶Ta cati ndico ra Jesuu chi ña ti:

—iMaría! —cати ra.

Ta ndico coo ña, ta cahan ña chi ra. Tuhun hebreo cahan ña, ta cati ña ti:

—iRaboni! —cати ña. Maestru cuni cati tuhun can.

¹⁷Tacan cuu, ta cati ra Jesuu ti:

—Ña tiun chihin yu, vati ña ta cuhin nuun iyo suti. Cuahan nuun iyo ra amigu yu, ta cua cati cun chi ra ti cua cuhin nuun iyo suti nu iyo sutu ndo —cати ra.

¹⁸Tacan cuu, ta cuahan ña María Magdalena can, ta chaha ña cuenda ti cha ni ndehe ña chi ra chahnu, ta chaha ña cuenda ñaan tuhun cha ni cati ra chi ña.

**Ndehe tahan ra sacuahaha chi ra Jesuu
chi ra**

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

¹⁹Cha cuaa domingu xini vita can, ta ndasi vaha yu vehe nu iyo cuiti ra sacuahaha chi ra Jesuu, vati yuhvi ra cuenda ra judío. Tacan cuu, ta quichi ra Jesuu, ta ni chacuinda ra mahñu nu iyo ra, ta quechaha cati ra chi ra ti:

—Na cua coo taxin anima ndo.

²⁰Tacan cati ra, ta sanahan ra ndaha ra chi ra ta ra, ta sanahan ra xiin ra chi ra. Chacan cuu cha quechaha cusii ndico ini racan ta ra, vati ndehe ndico ra chi ra chahnu sacuahaha chi ra. ²¹Tacan cuu, ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti:

—Na cua coo vii anima ndo. Tava tiñu yu chi ndo cuhva ni tava tiñu suti chihin yu.

²²Tacan cati ra, ta ni tivi ra tati ra chi ra, ta quechaha cati ra ti:

—Na cua coo ra Tati Ndioo chi ndo. ²³Tu cua sanaan ndo cuati ndacu ñivi, cua naan ndicha cuati ñi. Tu ña cua sanaan ndo cuati ndacu ñi, ña cua naan chi —cati ra.

**Ndehe tahan ra Tuma ti cha
natacu ndico ra chahnu**

²⁴Ta ra Tuma cuu tahan ra iin ra uchi uvi ra sacuahaha chi ra Jesuu, ta cati ñivi ti Tuma xinihin cuu ra. Racan ña iyo ra nu iyo cuiti tahan ra, ta ni quichi ra Jesuu. ²⁵Chacan cuu cha quechaha cati tahan ra chi ra Tuma ti:

—Cha ni ndehe ndi chi ra chahnu —cati ra.

Ta cati ndico ra Tuma chi ra ti:

—Tu ña cua ndehi nu ni caan clavu ndaha ra, tu ña cua tihi nundahi nu ni

caan clavu can, tu ña cua tihi ndahi nu caan nduyu xiin ra, ña cua cuinu ini yu —cati ra.

²⁶Yaha una quivi, ta ni nducuiti ndico tucu ra sacuahaha chi ra Jesuu, ta iyo tahan ra Tuma. Ndasi ndico tucu yu vehe, soco quihvi ra Jesuu, ta ni chacuinda ra mahñu nu iyo cuiti ra, ta quechaha cati ra ti:

—Na cua coo taxin anima ndo.

²⁷Tacan cuu, ta quechaha cati ra chi ra Tuma ti:

—Ihya tichi ndahi cua tihun nundahun, ta cua tihun ndahun tihya xiin yu, ta cua ndehun. Ña cua saxini con, soco cua cuinu ini cun —cati ra.

²⁸Tacan cuu, ta cati ndico ra Tuma chi ra ti:

—Sacahnu ndicha yu chihun, vati Ndioo cuun, tata —cati ra.

²⁹Ta cati ndico ra Jesuu chi ra ti: —Chinu ini cun, vati cha ndehun chihin yu. Iyo ñivi ña cua ndehe ñi chihin yu, ta cua cuinu ini ñi. Vaha xaan ca cua cusii ini ñican —cati ra.

**Cha taa ra Juaan tutu ya, vati
cua cuinu ini ñivi chi ra Jesuu**

³⁰Cuaha xaan ca cuhva ni savaha ra Jesuu ndehe ra sacuahaha chi ra, soco ña ni tai ndihi chacan tichi tutu ya.

³¹Ndihituhun ya ni tai, vati tacan ni cua cuinu ini ndo ti ra Jesuu cuu sehe Ndioo, vati racan cuu ra ni tava tiñu ra Ndioo. Chacan cuu cha cua coo ndito ndo chi ra, tu cua cuinu ini ndo chi ra.

**Ndehe ndico tucu ucha ra
sacuahaha chi ra Jesuu chi ra**

21 Tacan cuu, ta queta inga quivi, ta ndehe ndico tucu ra sacuahaha chi ra Jesuu chi ra yu tañuhun Tiberia, ta tehen ni ndehe

ra chi ra. ²Iyo cuiti ra Simón Pedro chi ra Tuma xinihin chi ra Natanael ñuun Caná chi nduvi ra cuu sehe ra Zebedeo chi inga uvi ra sacuaha chi ra. ³Tacan ni iyo cuiti ra, ta quechaha cati ra Simón Pedro chi ra ta ra ti:

—Cuahin, vati cua tiin main tiaca.

Ta cati ndico ra ta ra chi ra ti:

—Coho, vati cua cuhun tahan ndi chihun.

Chacan cuu cha cuahan ra ta ra, ta quihvi ra tichi tundoo, ta ña ta ñahni cha tiin ra cha cuaa can.

⁴Cha cua cundichin, ta ndehe ra cha inda Jesuu yu nduta can, soco ña chito ra ta ra ti ra Jesuu cuu ra.

⁵Tacan cuu, ta cati ra Jesuu chi ra ta ra ti:

—¿Atu ña ta ñahni cha tiin ndo, ta yani xaa?

Ta cati ndico ra ta ra ti:

—Ña ta ñahni.

⁶Ta cati ra Jesuu chi ra ti:

—Cua cani ndo taraya inga chiyo, ta cua nihin ndo chi ri —caci ra.

Chacan cuu cha cani ra ta ra chi chi inga chiyo, ta ña cuu ca canihin ra chi chi, vati cuaha xaan ri tiaca indi. ⁷Iyo tahan ra cha cuni xaan ra Jesuu, ta cati racan chi ra Pedro ti:

—iJihna! Ra chahnu cuu ra cha inda.

Nu ni chini ra Simón Pedro ti ra chahnu cuu ra chuhni ndico ra tichi ra, vati ña chanami vaha ra, ta chapa ra tichi nduta, ta cuahan ra iti yu nduta, ⁸soco cuahan inga ra tichi tundoo can, vati ña cani iyo yuhu nduta. Vasi queta ciendu metro, ta queta ra ta ra yu nduta can. Xita queñuhun ra taraya can, ta cuaha xaan tiaca ñuhun tichi

chi. ⁹Tacan cuu, ta queta ra ta ra yu nduta can, ta ndehe ra cha cayu ñuhun, ta cha tihyo tiaca, ta iyo tahan paan. ¹⁰Tacan cuu, ta cati ra Jesuu chi ra ta ra ti:

—Cua naquihin ndo uvi uni tiaca cha tiin ndo vitin —caci ra.

¹¹Quihvi ra Simón Pedro tichi tundoo can, ta quechaha xita queñuhun ra chi ri nda cua nda nu ñuhun iti, ta mani tiaca nahnun ñuhun taraya can. Queta iin ciendu uvi xico uchi uni ri, ta cuaha xaan ri cuu ri, soco ña tahnda taraya can.

¹²Tacan cuu, ta cati ra Jesuu chi ra ta ra ti:

—Nahan ndo, vati cua curamosa ndo —caci ra.

Ta yuhvi ra ta ra nducu tuhun ra chi ra yoo ra cuu ra, vati chito ra ti ra chahnu cuu ra, [soco tucu cuhva iyo ra]. ¹³Tacan cuu, ta ni tuhva ra Jesuu yu nuhun can, ta quihin ra paan can, ta ni chaha ra chi chi chi ra ta ra, ta ta ni cuhva chaha ra tiaca can.

¹⁴Chehe cuu uni chaha cha ni ndehe ra sacuaha chi ra Jesuu chi ra, ta cha ni chihi ra, ta natacu ndico ra.

Cahan ra Jesuu chi ra Simón Pedro

¹⁵Ndihi chachi ra ta ra, ta sa quechaha cati ra Jesuu chi ra Simón Pedro sehe Jonaa ti:

—Moon, cuni rahya ta ra chihin yu. ¿Atu cuni con chihin yu?

Ta cati ndico ra Pedro chi ra ti:

—Chito cun ti cuni yu chihun, ra chahnu.

Ta cati ra Jesuu ti:

—Cua tindeun chi ñivi yu —caci ra.

¹⁶Tacan cuu, ta cati ndico tucu ra Jesuu chi ra Pedro ti:

—¿Atu cuni cun chihin yu, Moon?

Ta cati ndico ra Pedro chi ra ti:

—Chito cun ti cuni yu chihun, ra chahnu.

Ta cati ra Jesuu chi ra ti:

—Cua cumi cun chi ñivi yu —cati ra.

¹⁷Tacan cuu, ta cati ndico tucu ra Jesuu chi ra cha cuu uni chaha:

—¿Atu cuni cun chihin yu, Moon? —cati ra.

Ta quechaha cucuihya cuni anima ra Pedro, vati cha uni chaha cha nducu tuhun ra tuhun can chi ra, ta cati ra chi ra ti:

—Ra chahnu, chito cun ndihi cha iyo. Chito cun ti cuni yu chihun.

Ta cati ndico ra Jesuu ti:

—Cua tindeun chi ñivi yu.

¹⁸Cati ndicha yu chihun ti cha cuun ra tivaa, ta chacundichin cun sahmon, ta cuahun ndaa iti cuni maun cuhun, soco cua nduchahnu cun, ta sa cua sacaun ndahun, ta cua sacundichin inga ñivi chihun, ta cua cuiso ñi chihun ndaa iti cuni maan ñi. Ña cua cuu ca cati maun ndaa iti cua cuhun cun —cati ra Jesuu chi ra Pedro.

¹⁹Tacan cati ra Jesuu, vati chaha ra cuenda yoso cuhva cua cuvi ra Pedro, ta cua sacahnu ra chi ra Ndioo. Tacan cuu, ta cati ndico tucu ra chi ra ti:

—Na cua savahun cuhva cuni yu —cati ra.

Iin ra amigu xaan ra chi ra Jesuu

²⁰Tacan cuu, ta ndico coo ra Pedro, ta ndehe ra ti chata ra vachi iin ra, ta cuni xaan ra Jesuu chi ra. Racan cuu ra ni chacava yatin nu chacava ra Jesuu, ta chachi ra icaa ni nu quichi quivi, ta quivi can quechaha nducu tuhun ra chi ra Jesuu ti yoo ra cuu ra cua xico tuhun chihin ra. ²¹Ndehe ra Pedro ti ra cahan tuhun can cuu ra vachi iti chata, ta cati ra chi ra Jesuu ti: —¿Ñaan cha cua tahan racan, ta ra chahnu? —cati ra.

²²Ta cati ndico ra Jesuu chi ra Pedro ti:

—Tu cua cuni yu cha cua ndoo ra nda cua nda quivi cua quichi ndico yu, ñavi cuenda maun cua cuu chi. Maun na cua savahun cuhva cuni yu —cati ra.

²³Tacan cuu, ta quechaha saxini ndihi ñivi Ndioo ti ña cua cuvi racan, soco ña cati ra Jesuu ti ña cua cuvi ra. Cati ra ti tu cua cuni ra cha cua ndoo ra nda cua nda quivi cua quichi ndico tucu ra, ñavi cuenda ra Pedro cua cuu chi, cati ra.

²⁴Ta ra cuu amigu xaan chi ra Jesuu cuu ra ni cati tuhun ndihi tuhun ya, ta ni taa ra chi chi nu tutu ya, ta chito yo ti cha ndicha cuu tuhun cati tuhun ra.

²⁵Iyo cuaha xaan ca cha ni savaha ra Jesuu, soco yuhu saxini ti ña cua cundee yo taa yo ndihi tuhun cha ni savaha ra, vati cuaha xaan chi cuu chi. Na cua cuu chi tacan ni.